

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ

ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ
У ЈАГОДИНИ

Милана Мијалковића 14, 35000 Јагодина, Србија
тел. 035 223805, www.pefja.kg.ac.rs

СКРИПТА ИЗ ПРЕДМЕТА

ОСНОВЕ ВИЗУЕЛНЕ УМЕТНОСТИ

II део

Доц. др Миа Арсенијевић

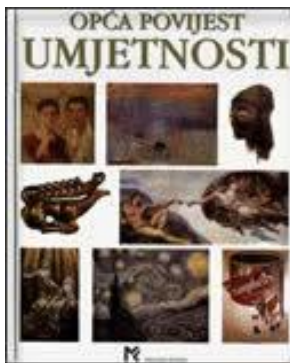
Јагодина, 2022.

Предговор

Текст скрипте представља ауторизована предавања из предмета Основе визуелне уметности 1 на Факултету педагошких наука Универзитета у Крагујевцу. Скрипта је пратећи материјал намењен студентима који похађају овај предмет, али и свима другима који су заинтересовани за ову тематику. Овај материјал не може заменити похађање наставе нити другу препоручену литературу.

Литература:

Enrico Annosia i drugi, *Opća povijest umjetnosti*, Mladinska knjiga, Zagreb, 2006.

H.W. Jansen, *Istorija umetnosti*, Begem comerc, Beograd, 2016.

Sretko Divljan, *Istorija umetnosti*, Nezavisni univerzitet, Banja Luka, 2012.

За припрему предавања, па и саме скрипте, користила сам и своје белешке са предавања која сам на Академији уметности у Новом Саду у оквиру предмета Историја уметности слушала код проф. др Ирине Суботић, проф. др Јасмине Чубрило и проф. др Татјане Стародубцев.

Аутор

ГОТИКА

Предмет:
Основе визуелне уметности

Наставник: доц. др Миа Арсенијевић

Готичка уметност је настала између 1150.- 1550. године у Француској. Истраживачи ове уметности сматрали су да њене тековине треба повезати са готичким наслеђем самог народа, Гота, одакле и назив готичка уметност. Заправо, ради се о стилу који је постао доминантан крајем XII века, који се родио у манастирима али своју снагу достигао на градским црквама. У овом периоду рађају се градови, као један нов и снажан друштвени систем; они имају локалне власти које како би показале своју моћ пуно улажу у репрезентативне грађевине. Такође, богати грађани у овом периоду показују жељу за описмењавањем, тако да је ово доба када се отварају неки од најзначајнијих универзитета, попут Оксфорда.

Готика је доба учености, па не чуди што основа готичке цркве лежи у математичким прорачунима. За цркву је јако битна и висина јер се тежи Богу (бити му све ближе), која се пак могла постићи само добрим и прецизним прорачунима уз употребу крстастог ребрастог свода и прелемљеног лука који је дозвољавао бројне трансформације. У унутрашњости се тежило просторности, великим просторима без много разчлањавања. Споља, готичка црква је (због својих импозантних димензија) имала мноштво ослонаца који су завршавали јако декорисаним кулицама, које су можда и најпрепознатљивији елемент готичке цркве.

Готика је рођена у опатијској **цркви Сент Дени** крај Париза, иначе старој каролиншкој цркви коју је подигао још Пипин Мали. Француски краљеви представљају се као наследници Каролинга, одакле и значај ове цркве која се током XII века обнавља и то у новом готичком стилу. Обнову је водио опат Сижер. Црква је посвећена Светом Дионису (Христовом апостолу) коме су приписивани и списи античког држављанина Диониса који је давао апстрактна размишљања о небеском царству, а која ће знатно утицати на готичку филозофију, теологију па, у практичном смислу, и на архитектуру. Под утицајем Диониса, Сижер говори и о светлости - Христ је светлост света, па таква мора бити и црква, која се уздиже у висину...

Основне одлике готичке цркве су математички, тј. геометријски прорачун, тежња ка небу (висина грађевине), и осветљење које ће употребом витража на прозорима добити посебну драж. Уз то, готичке црква ће бити и богато декорисане.

Катедрала Нотр-Дам у Паризу посвећена је Богородици. Ова црква у потпуности осликава готички стил, и уједно је једна од најпознатијих готичких грађевина. Интересантно је да су овде прозори подељени на два дела - такав прозор назива се **бифора**. Изнад прозорских отвора налазе се **розете**.

Катедрала Нотр-Дам у Шартру

Међу најпознатијим су и **Катедрала Нотр-Дам у Шартру** и **Катедрала у Ремсу**, грађене у зрелом готичком стила. Овде се зидни рељефи у тој мери развијају да читав зид претварају у чипку. Још више се стреми у висину, што се огледа и у унутрашњости грађевина. Портали су такође богато украшени.

Катедрала у Ремсу

Током XIII века готика постаје опште прихваћен стил у Европи, с тим што у зависности од поднебља прима и различите локалне утицаје. Тако, у Енглеској су готичке цркве подизали цистерцити који су се залагли за скромност и живота и цркве, а што се одразило и на архитектуру енглеске готичке цркве код које висина није у првом плану (више личи на романичку цркву), а украси су скромнији. Ово се добро види на **Катедрали у Солзберију**. У Немачкој се готика нешто касније јавила. **Катедрала у Келну** је била толико велика да се градила вековима.

Катедрала у Солзберију

Катедрала у Келну

У Италији се готички стил меша са средоземном традицијом. У Италији готичке цркве подижу и монаси фрањевачког реда (просјаци, залажу се за скромност) који су у Фиренци подигли чувену **Цркву Светог Крста** (Санта Кроче) на којој се види мешавина ранохришћанских и готичких утицаја. Ова црква није чак ни засвођена већ има дрвену таваницу, без декорације је на спољашњим зидовима; ипак, у унутрашњости је утисак у потпуности готички. Најближа француским катедралама је **Катедрала у Милану** на којој су иначе радили страни мајстори – катедрала не одговара укусу Италијана, нескладна је, пренакићена, и без следбеника.

Санта Кроче, Фиренца

Миланска катедрала

Световне грађевине Италије прате карактеристике готичке сакралне архитектуре. Упечатљива је строгост **Зграде општине у Фиренци - Палацо Векио**, која изгледа попут тврђаве. Висока кула симболише понос града, а имала је и практичну улогу – као осматрачница. Данас се испред ове грађевине налази копија Микеланђеловог Давида (заштитника града). Од овог стила одступају само венецијанске палате, неоптерећене одбрамбеном опремом – то су љупке, гиздаве грађевине попут **Ка д'Оро** који се огледа у води Великог канала.

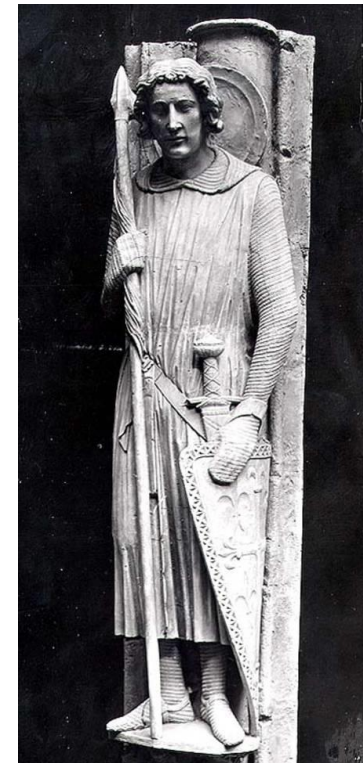
Палацо Векио

Ка д'Оро

Готичко вајарство се највише развило у Француској и Немачкој; развијају се најпре тековине романичке уметности, а временом се уводи и низ новина. Украс више није само на порталу већ и на другим деловима фасаде, а посебно до изражаја долазе розете. Због тежње ка вертикалности, портали (иначе усечени у масу) добијају преломљени лук, док се на тимпанону сада већ ретко среће велика централна фигура Христа - сада је ту читава радња приказана, са низом фигура – то су наративни и врло сугестивни рељефи који се обраћају посетиоцима приликом њиховог уласка у цркву. Све више на тимпанонима се приказује Богородица која у католичанству има и властити култ који је директно везан за цркву (Богородица као префигурација цркве, јер је у утроби носила Христа). Романичка скулптура требало је да застраши верника, док се готичка пре обраћа образованима и онима са усрдном вером.

На западном pročelju **Катедрале у Шартру** очувана је раноготичка скулптура која показује богато украшене портале. Мера, срезмера и хармонија су опсесија готичког мајстора што се и овде примећује. На централном тимпанону је 'Христ у слави', он више није застрашујућ већ окружен апостолима приказан је као судија и владар Свемира. На довратницима су скулптуре свештеника који мирно и уредно стоје, са драперијама које имитирају канелуре стубова; иако делују као самосталне скулптуре, у потпуности су везани за масу стуба, без контрапоста али са племенитим изразима лица. Катедрала у Шартру на делу фасаде има и рељефе нешто касније рађене који припадају зрелој готици – чувена је **фигура Светог Ратника** (Св. Теодор) код које се наслућује контрапост. Заправо, од Рима није било тако живе фигуре попут ове, и то је чини заиста посебном!

Катедрала у Ремсу припада зрелој готици. Ту видимо да је скулптура са тимпанона нестала и то место је попунила розета. Фигуре на довратницима сада су готово у потпуности одвојене од фасаде. Види се римски утицај. Став контрапоста се претвара у S став тела, тј. став покривљене кичме. Најпознатије дело вајане декорације Ремса свакако је **Свети Јосиф, насмејани светитељ** који ће постати карактеристичан за готички стил.

Париска Богородица која се чува у цркви Нотр-Дам у Паризу је једна од најпознатијих готичких скулптура која прати S линију тела. Оваква извијеност више нема везе са контрапостом већ са поигравањем мајстора. Мајка и дете су у присном односу. Овакав стил био је под покровитељством париског двора – сладуњава елеганција, меке, калиграфске линије.

Иако су немачки мајстори учили у Француској, у Немачкој срећемо једно другачије тумачење готике. Немачко вајарство показивало је склоност ка осамостаљењу од архитектонског оквира, уз слободнији израз и већу изражајну слободу мајстора. Најлепша остварења стварана су за унутрашњост цркви. На немачку готику утицај је имала и идеја да су управо немачки владари наследници Светог римског царства, због чега је присутан и утицај класичне римске уметности. Јавља се и нови тип религиозне скулптуре (најчешће рађене у дрвету и бојене јарким бојама) за личну употребу на којој су изрази често пренаглашени - у питању је Пиета, представа Богородице која жали Христа.

Екехарт и Ута,
Катедрала у
Наумбургу

Пиета

Крајем XIV века Европом влада 'међународни стил' чији је представник био вајар низоземског порекла **Клаус Слутер**. Његово чувено дело је '**Мојсијев кладенац**' – то је симболични кладенац (извор) који леђима подупиру Мојсије и још три старозаветна пророка, док се на врху некада налазило Распеће. Облици као да се шире, освајају простор, док је обликовање фигура меко и са пуно осећаја.

Италија се и у овом периоду држала првенствено своје традиције - дух класицизма је доминантан, тек са неким новинама, тј. готичким утицајима. Чувени вајари били су отац **Никола** и синови **Ђовани** и **Андреа Пизано**.

Никола Пизано,
Крстионица
Катедрале у Пизи

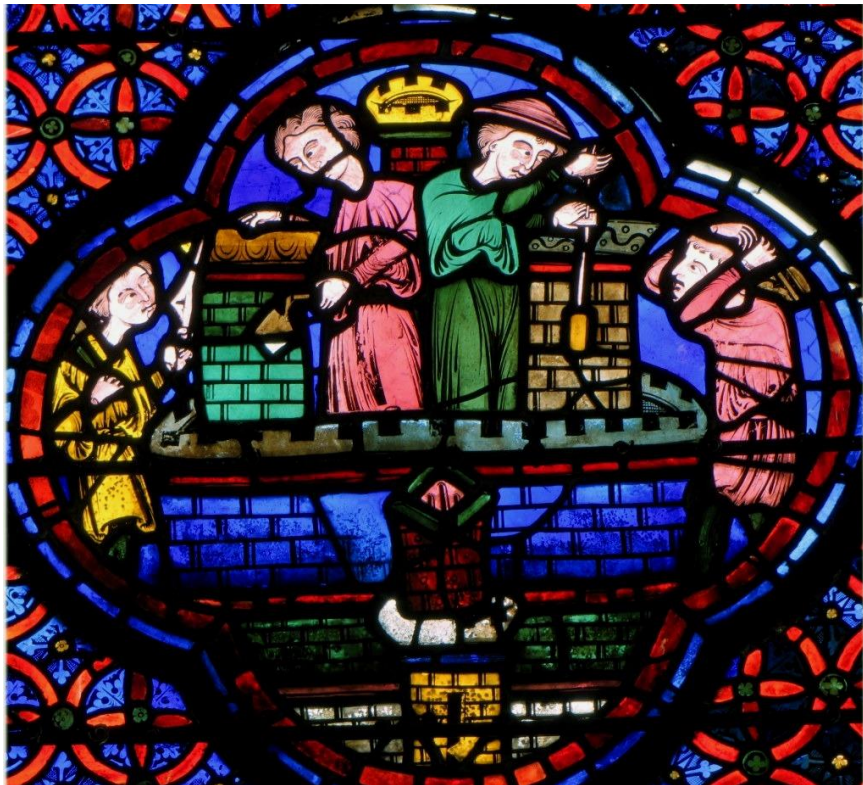

Ђовани Пизано,
Мадона
са дететом

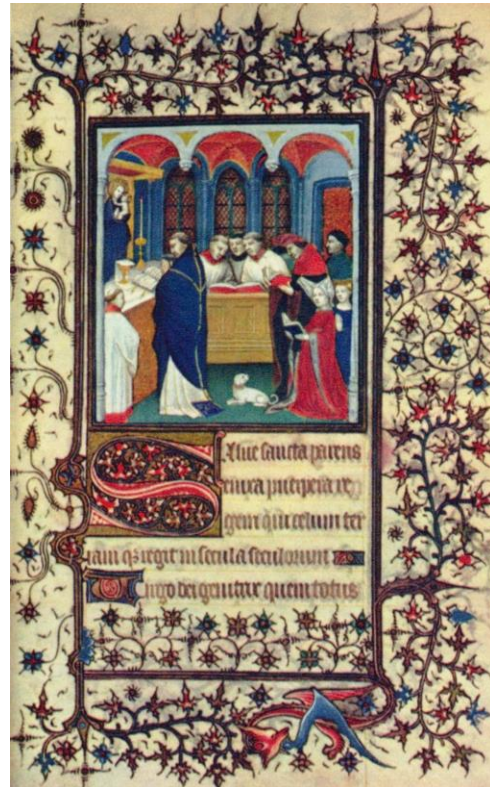

Андреа Пизано,
Јужна врата
Катедрале у Фиренци

У Француској су готичко сликарство обележили **витражи** и **илуминирани рукописи**. Витраж прати основне одлике готике – идеју светла (витражни прозори) и геометријских прорачуна (компликовано уклапање бојених стаклића у геометријску мрежу који се касније спајају оловом). Илиминације, тј. сликане стране готичких рукописа, имају сличан колорит као витражи, а на сликама се тежи плошности (нема тродимензионалности) и богатству орнамената (дролера).

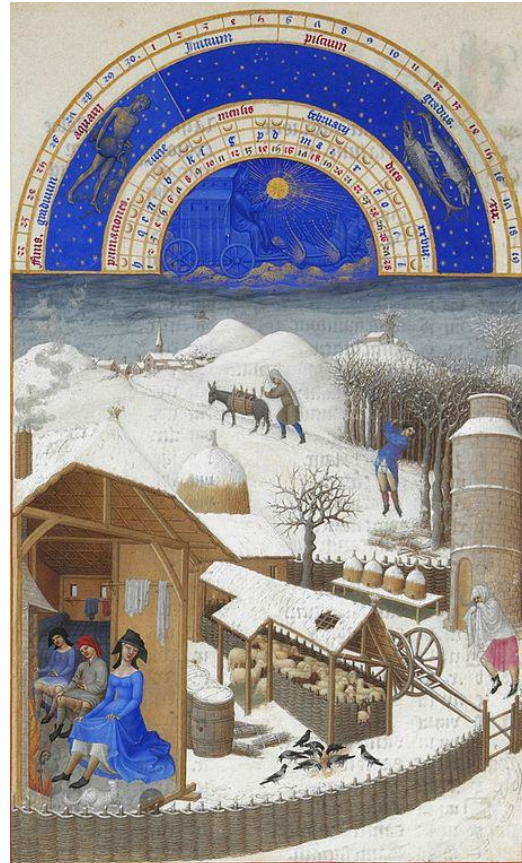
Готички витраж

Страница
илуминираног рукописа

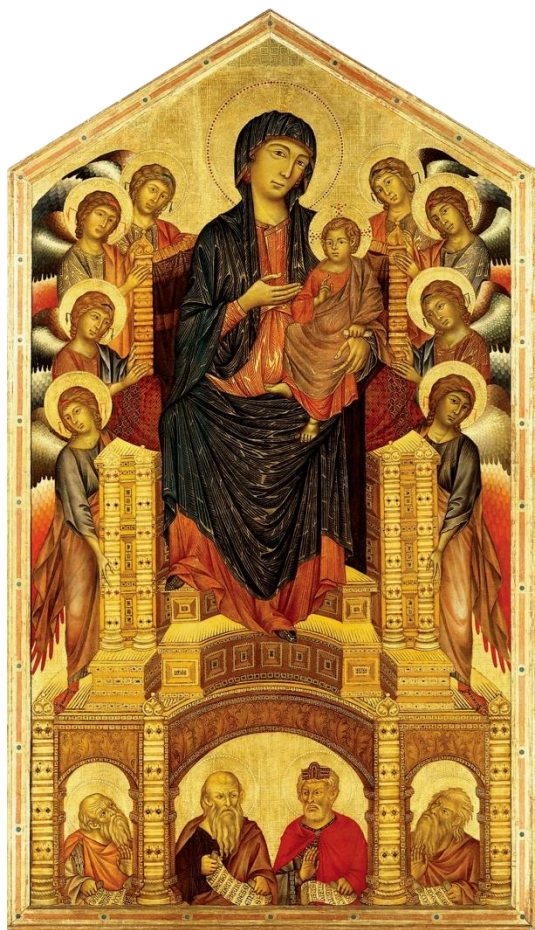

Дролери

Календар Браће из Лимбурга

Током друге половине XIII и прве половине XIV века у Тоскани у Италији, у градовима **Фиренци** и **Сијени** долази до експлозивног развоја сликарства. У Италији раде многи избегли византијски уметници који ће значајно утицати на **сликарство позне готике у Италији**. Најзначајнији уметници у Фиренци су **Чимабуе** и **Ђото**, а у Сијени **Дучо**, **Симоне Мартини**, **браћа Лоренцети**. Чимабуеу и Дучу за представе Мадона узор су биле Византијске Богородице.

Чимабуе, Мадонаа престолу

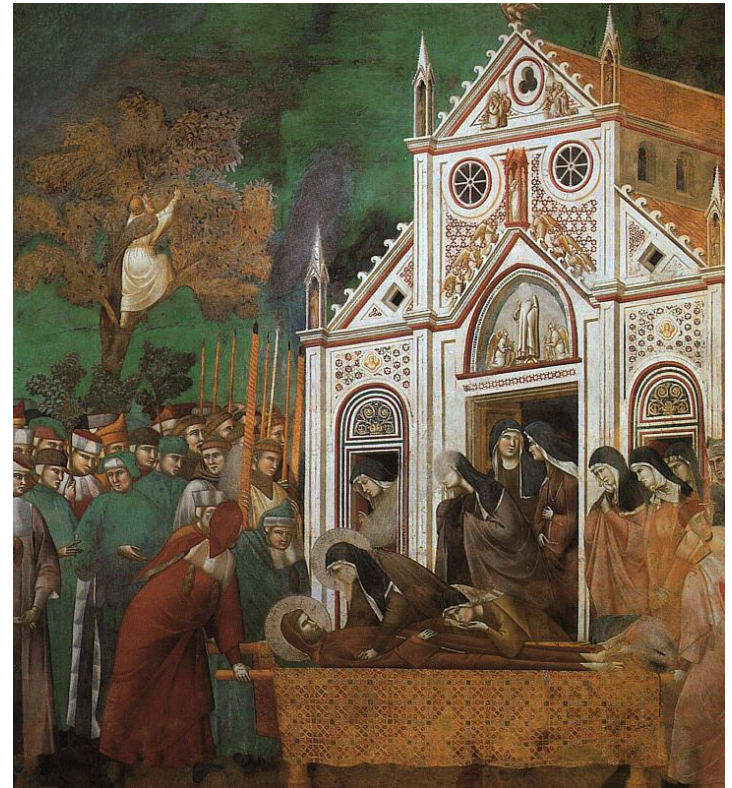

Дучо, Маеста

Ђото је био Чимабуеов ученик, али је сликао знатно слободније и експресивније од свог учитеља. Ђото се чак враћа и античким узорима, и покушава да продре у простор, да представи дубину простора. Он је превасходно фреко-сликар, а међу његова најзначајнија дела спадају **фреске у капели Арена у Падови**. За разлику од драгуљастог сјаја Дуча, Ђото поједностављује форме и служи се уздржаном техником фреско-слике. Ђото облицима даје снажну тродимензионалност док је код Дуча доминантна плошност. Ђото обележава почетак 'ере сликарства' која ће се наставити са италијанском ренесансом.

Ђото, Плакивање Христа

Ђото, Легенда о Св. Фрањи

За Градску већницу Сијене **Амброђо Лоренцети** урадио је чувени триптих – ‘Алегорија добре управе’, ‘Алегорија лоше управе’ и ‘Ефекти добре управе’. Слика је испуњена симболима али и портретима заслужних грађана; слика приповеда, представља град и оне који га воде. Ипак, ова слика је посебно значајна јер је у једном делу дата панорама града што је и први покушај сликања реалног пејзажа једног града у историји уметности. Такође, интересантан је и прелазак из града у село који је Лоренцети обојио сасвим различитом атмосфером на слици.

Амброђо Лоренцети, Ефекти добре управе у граду и на селу

Куга која је харала 1348. године у потпуности је изменила слику Европе. Дobar опис тог времена налазимо у *Декамерону* Ђованије Бокача. Сликари такође сликају ову тему, представљајући или страх људи за сопстени живот или пак раскалашност у коју су многи, такође уплашени смрћу, утонули. Иако је значајно утицала на живот у Европи, куга није прекинула општи развој ни науке ни уметности који ће се тек додатно захуктати у периоду ренесансе.

Током позне готике, уз италијанске градове и Париз, јавља се још један центар уметности. У питању је Праг у којем је отворен чувени Карлов универзитет, а у уметности су доминантни утицаји Италије и Византије.

Фламманској школи припада **Мелкиор Бродерлам**, водећи уметник 'међународног стила' чије су главне одлике мекоћа и реализам. Ипак, дело овог уметника делује доста наивно и несразмерно, посебно у односу на дела италијанских мајстора.

ВИЗАНТИЈСКА УМЕТНОСТ

Предмет:
Основе визуелне уметности

Наставник: доц. др Миа Арсенијевић

Кроз средњи век, Византијска култура наставила је да се развија на античким основама које су чинили римско право, грчка култура и хришћанска уметност која је спојила елементе грчко – римског стила и источњачке уметности. Центар византијске уметности био је Цариград у коме су за време Јустинијана (иначе великог поклоника уметности) створени естетски принципи византијске уметности. У њему су источњачке и грчко-римске традиције прожете хришћанском идејом по којој је цар представник Бога на земљи (док је на Западу централна фигура Папа, на истоку је то цар). Уметност је требало да материјализује божанске законе што ће на неки начин ограничити уметнике који су били дужни да следе прототип у којем је све телесно и чулно потиснуто у корист духовног.

Најраније хришћанске цркве имале су облик базилике (римско наслеђе). Црква је подизана на моштима светаца, а служила је као место окупљања верника. Хришћанска црква у западној Европи ће облик базилике задржати и током средњег века, док је у Византији већ током Јустинијанове владавине започета реформа цркве, укључујући њен облик. Нова источно-хришћанска црква има квадратну основу а њен врхунац представља купола – небо над небесима. Током средњег века манастирски комплекси у западној Европи били су огромних димензија из разлога што у тим поднебљима није било градова, док у Византији која има развијену градску структуру манастири су мале цркве док градске имају импозантне димензије.

Развојне етапе византијске уметности обележена су периодима успона и падова. Након најезди варварских племена и хаотичног периода сеоба народа, за време Јустинијанове владавине византијска уметност доживљава у VI веку свој **први цветни период познат и као “Златно доба Јустинијана”**. Иначе, за време Јустинијана Византија је досегла свој највећи обим – заузимала је чак и Север Африке, део Шпаније и Италије; штавише, нека од најрепрезентативнијих дела уметности из овог периода очувана су управо у Равени - цркве Сан Аполинаре ал Класе и црква Сан Витале.

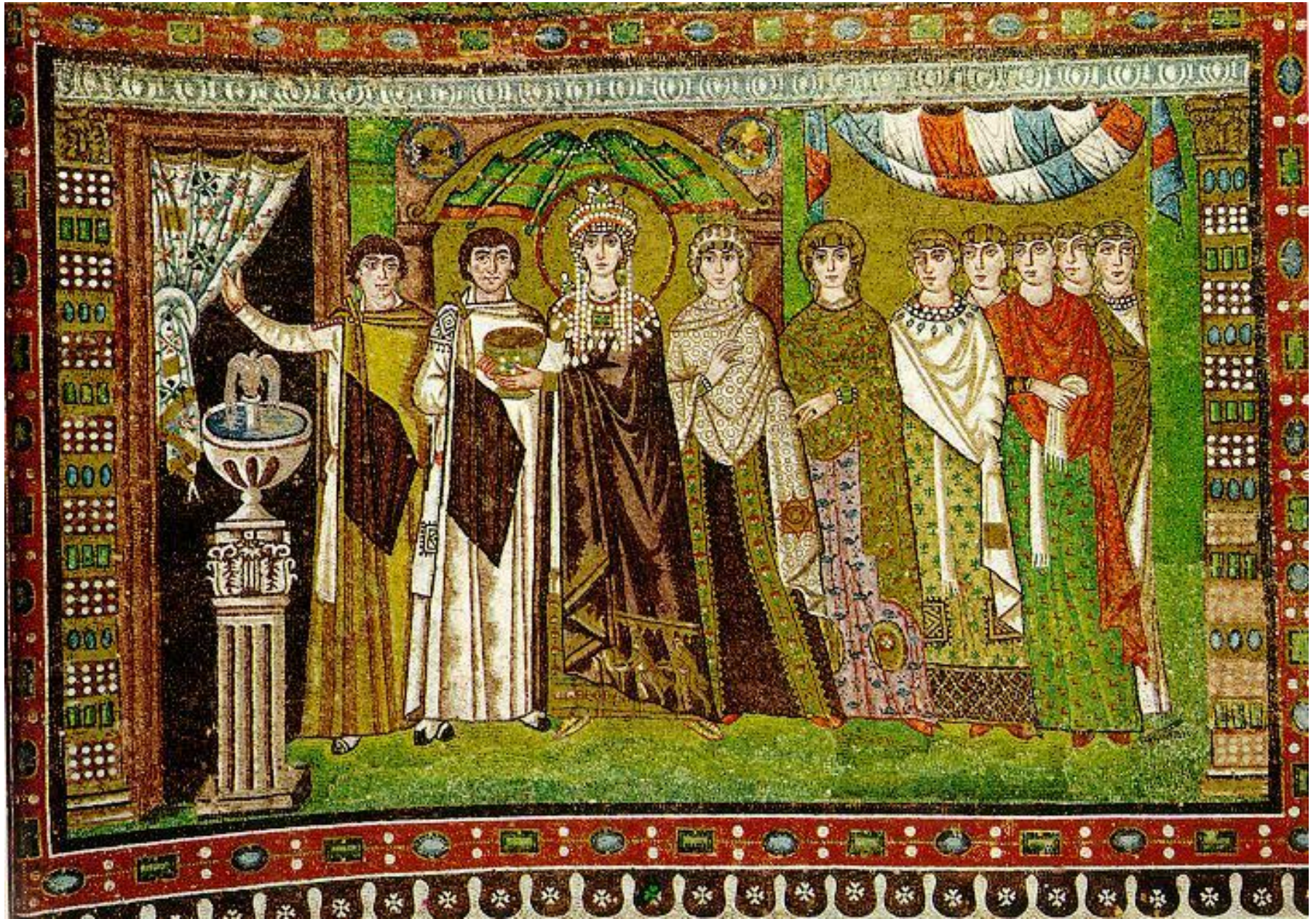

Црква Сан Витале у Равени је октогонална грађевина са куполом која визуелно доста подсећа на маузолеј Свету Констанцу у Риму. Фасаде источнохришћанских цркви су за разлику од богато украшених и импресивних западних базилика незнатно украшене, врло сведене, чак и не приметне јер се сматрало да је спољашњост небитна у односу на утисак који се стиче унутар цркве. Захваљујући носећим стубовима и новој конструкцији свода, изграђени су огромни прозори који чине да црква у унутрашњости изгледа као да се купа у светлости, а утисак појачавају сјајни мозаици.

Два чувена **мозаика** налазе се са обе стране олтара у цркви Сан Витале, а приказују **царицу Теодору са пратњом** и **цара Јустинијана са пратњом** како дарују цркву. Уз Јустинијана је и војска која штити цара, земаљску власт, али уједно и божанску власт што видимо по Христовом монограму на њиховом штиту. Царица је приказана под симболичном куполом што је знак да је почивша. Ови мозаици означавају почетак византијског стила у сликарству. Високе, лаке, издужене фигуре, фронтално постављене, без наговештаја покрета, са крупним очима које гледају директно у посматрача, постаће модел за представе фигура на зидовима источнохришћанских цркви који ће се вековима пратити. Простор у позадини није дефинисан, у питању је апстрактни, дводимензионални простор најчешће златно обојен.

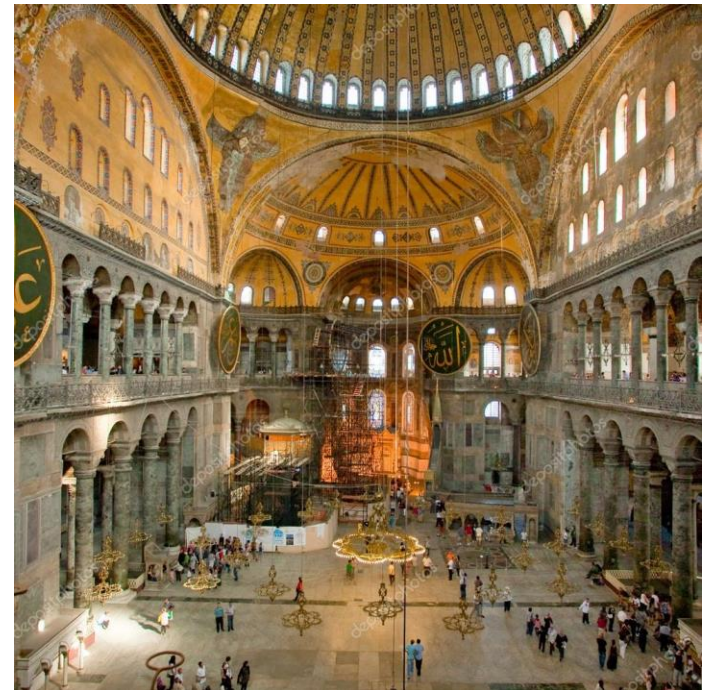
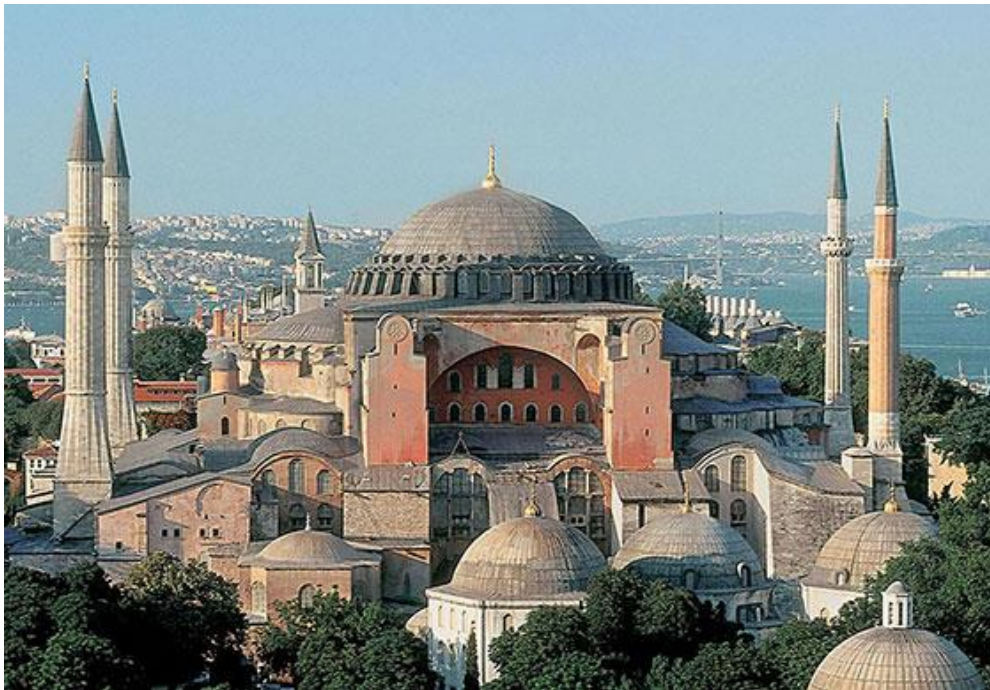

Јустинијан са пратњом, мозаик из цркве Сан Витале у Равени, VI век

Теодора са пратњом, мозаик из цркве Сан Витале у Равени, VI век

Током VI века у Цариграду је изграђен највећи споменик византијске архитектуре, **Света Софија**, црква Божје премудрости. У питању је црква са наглашеном централношћу, са огромном куполом у центру и чак две мање полукополе на истоку и западу које су поново проширене четврт-куполама ка северу и југу – пирамидална силуета. Црква је спој јединствених елемената јер има базиликалну, издужену основу, али централно уписан квадрат наткривен куполом. Споља, црква можда и делује тешко и сирово, али у унутрашњости је окупана светлошћу са блиставим мозаицима који су нажалост већином прекривени када је црква претворена у џамију.

Током VII и VIII века у Византији је владала **иконоборачка криза**. У питању је период када су учестали напади Муслимана, Персијанаца, али и номадских племена, довели до велике кризе у држави. Вера је представљала ретку светлу тачку, па су се све победе почеле прослављати качењем Богородичиних икона, што је 'пак било у супротности са идеологијом источног царства која велича фигуру цара као Божјег изасланика на земљи. Цар Лав тада доноси закон који забрањује иконе и оне почињу да се уништавају широм Византије. Ова царска одлука није решила проблем већ је само довела до још веће кризе и отворила сукоб између оних који су за иконе и оних који су против њих. **Иконоборци** сматрају да иконе воде стварању идола јер се верници клањају 'обојеним сликама', док **иконофили** сматрају да се икона (слика) поштује док се част и молитва упућују не слици већ оном који је на њој приказан. У овом сукобу, победу ће однети иконофили.

Након иконоборачке кризе наступио је **други цветни период у уметности Византије и то под династијама Македонаца (X век) и Комнина (XI и XII век)**. Оживљавање слике вратиће византијске мајсторе античким и ранохришћанским узорима. У сликарству овог периода фигуре ће постати још више стилизоване, ликови психолошки продубљени, готово експресивни док се простор у позадини у потпуности замењује плошном златном бојом. Плошност је иначе главна карактеристика сликарства овог периода, како зидног тако и илуминираних рукописа. Уметност мозаика је на врхунцу, а изузетна дела настају на територији Сицилије и Грчке. Мозаик је изузетно скупа техника, и само поједине цркве су њим украшене. Интересантно је и да су мозаици у цркви Свете Софије у Цариграду настали управо у овом периоду.

У архитектури преовладава централна грађевина са основом крста уписаног у квадрат и са једном или пет купола. Цркве постају уже а више, и сада нису монументалних димензија. Спољашњем изгледу придаје се тек нешто више значаја, а ‘укирас’ настаје комбинацијом самог грађевинског материјала – опеке, камена и бетона чиме фасаде постају нешто живописније.

Овом периоду припадају и фреске у неким црквама на територији Македоније, а најпознатије су свакако оне у **цркви Свете Софије у Охриду**, и у **Нерезима крај Скопља**. Фреске у Охриду су наглашене експресивности која је постигнута израженом стилизацијом фигура, непропорционалношћу и намргођеним, аскетским фигурама. Позадина је апстрактна и плошна а колорит обојен тамнијим нијансама. Мала црква у Нерезима осликана је за време Комнина, а фреске се издвајају по томе што је линија посебно изражена, односно линија је доминантни ликовни елемент.

Фреске у Цркви Св. Софије

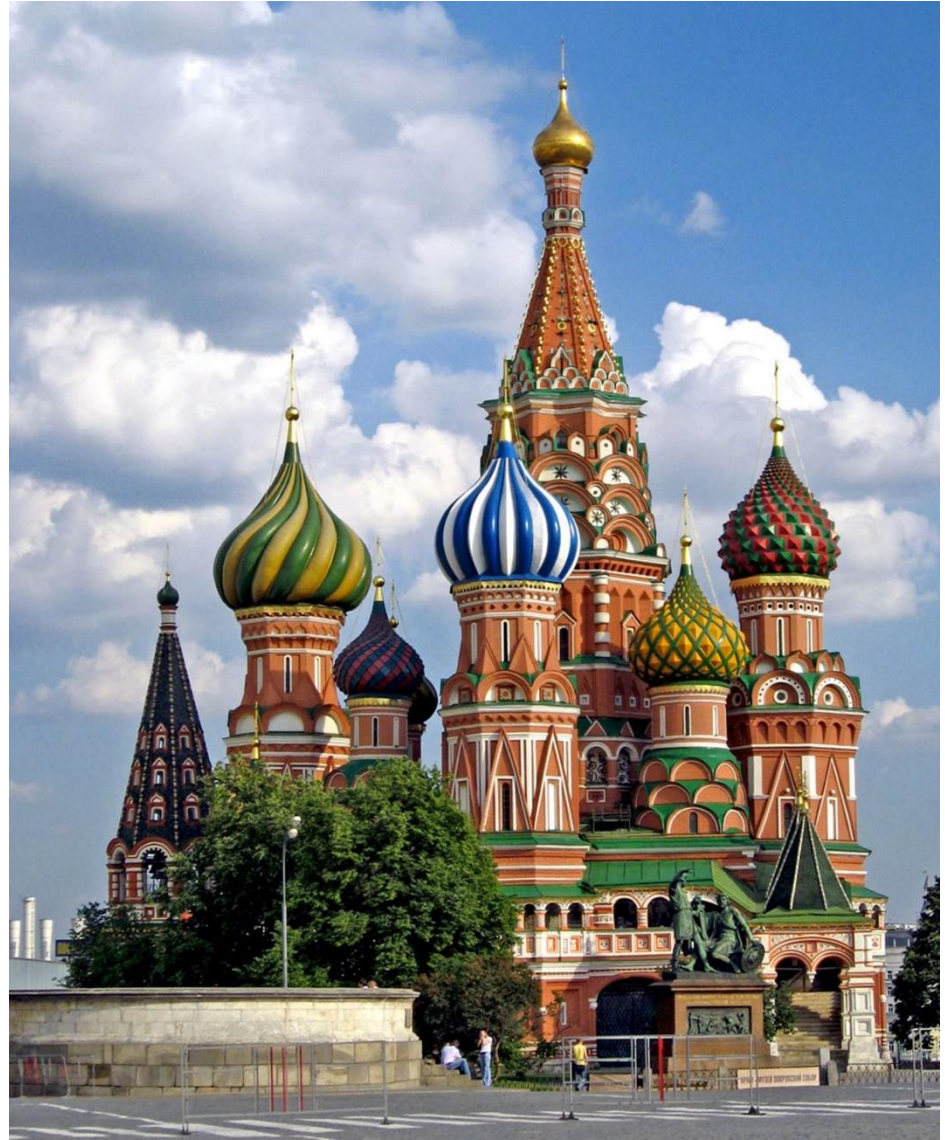
Фреске у Нерзима код Скопља

Развој уметности у Византији још једном је прекинут 1204. године и то крсташким освајањем и пљачкањем Цариграда. Царство је обновљено 1261 године и од тада па све до пада царства под власт Турака, развијала се **последња етапа уметности под династијом Палеолога**. Иако у овом периоду царство није имало стару снагу, уметност је доживела 'нову ренесансу'. Цркве које су крсташи доста оштетили и опљачкали током свог боравка у Цариграду сада се обнављају и то по античким узорима. Ипак, мало тога је до данас сачувано јер су касније Цариград заузели Турци. Више се не граде монументалне грађевине као раније, а најзнаменитији храм из овог периода је Храм Христа Спаса у Хори у Цариграду, који је нажалост касније претворен у џамију. Иако фреске и овде имају референци ка античкој уметности и класичном стилу, чињеница је да византијска уметност никада није тежила реалном описивању већ слици духовности, и да је управо то њена главна карактеристика. За време Палеолога подигнуто је много цркава и у Солуну, а најпознатија је црква Св. Апостола која је такође претворена у џамију.

Највећа и најраскошнија црква из овог периода, сачувана до данас, је црква **Светог Марка у Венецији** (Венеција је дуго била под Византијском влашћу). Ова црква такође има основу грчког крста уписаног у квадрат, само што овде сваки крак добија своју куполу. Црква је богато украшена, са мозаицима и пуно позлате, а представља специфичну мешавину венецијанских и византијских елемената.

Током XI и XII века православна вера заједно са византијским стилем у уметности продире у Русију где основни тип византијске цркве доживљава преображај захваљујући употреби дрвета као основног грађавинског материјала. Најчувеније дело ове домаће струје јесте **Саборна црква Василија Блаженог крај Кремља у Москви**, саграђена за владавине Ивана Грозног. Куполе, сада знатно умножене, постале су овде фантастичан елемент архитектуре, весео, чак нереалан. Црква одаје снажан утисак, а направљена је тако да одговара укусу и машти једноставног руског сељака.

Са православном вером, сликарство икона проширило се на Балкан и у Русију где је цветало и након пропасти Византије. На руским иконама истичу се велике површине чистих боја, скоро без сенки, са ритмовима јасне вијугаве линије. Најбољи руски сликар икона свакако је **Андрај Рубљов**, а његова **икона Старозаветне Тројице** (1410-1420 год.) сврстава се у сам врх европског сликарства.

СРПСКА СРЕДЊОВЕКОВНА УМЕТНОСТ

Предмет:
Основе визуелне уметности 1

Наставник: доц. др Миа Арсенијевић

У време када је Византија доживљавала тежак период због пада Цариграда под латинску власт 1204. године, Србија се као држава оснажује. Почеци српске средњовековне уметности везују се за најраније доба династије Немањића. Крајем XII века ствара се рашки стил који је током XIII века дао споменике изузетне вредности. Иако се развијала на територијама везаним за византијску уметност, преко приморских градова Зете, Бара и Котора, српска средњовековна уметност трпела је и западњачке утицаје, романичке и готичке. Такође, интересантно је и да је родоначелник династије, Велики жупан Стефан Немања, рођен крај Подгорице и крштен као католик (територија где су се сретале две цркве, православна и католичка), а православно веру узео је тек када је преузео власт и за престоницу узео град Рас. На почетку владавине Немања није био у добрим односима са Византијом јер су Комнини помагали његову браћу са којом се он борио за власт; Немања је чак био и у заробљеништву у Цариграду, где је видео сјај тог великог града, што је пак касније имало утицаја на српску уметност. Након смене династије у Византији, Немањин положај се променио, па је чак средњег сина Стефана Првовенчаног, коме ће оставити власт, оженио византијском принцезом што је увек била ствар престижа.

Српска уметност комбинује византијске и западњачке утицаје. У архитектури преовлађује западни начин градње јер су Немањићи доводили приморске грађевинаре и клесаре, док је сликарство засновано на византијској традицији – позивани су уметници из Солуна и Цариграда, или су радили домаћи уметници школовани у Цариграду.

**У српској средњовековној уметности
препознајемо три стила:**

- **Рашки стил**
- **Српско-византијски стил**
- **Моравски стил**

Рашком стилу припадају:

- Ђурђеви Ступови
- Богородичина црква у Студеници
- Жича
- Морача
- Сопоћани
- Милешева
- Градац
- Свети Апостоли у Пећи

Већина споменика рашког стила настала је у долинама река Ибра и Лима. Цркве рашке школе одликују се једноставношћу и устаљеношћу – углавном су у питању једнобродне и једнокуполне грађевине мањих димензија, споља оплаћене блоковима белог мермера, изузев куполе која се гради од опеке и камена. Типу рашке архитектуре припадају све задужбине XIII века, али и неке изграђене током XIV века као што су Дечани код Пећи код којих видимо утицај италијанске романике (оплата у две боје). Иначе, фасаде рашких грађевина оживљене су порталима, бифорама и трифорама, фризовима. Поједине цркве имају богату скулптуралну декорацију, нпр. Богородичина црква у Студеници и Дечани, где дубоки рељефи скоро да прелазе у самосталну скулптуру.

Унутрашњу декорацију рашких цркви чине фреске, најчешће великих формата са једноставном тематиком. Главни мотив су људке фигуре на плавној позадини; фигуре су монументалне, уздржаних покрета, слободно и широко сликане доминантно светлим бојама.

Ђурђеви ступови, XII век, рашка школа

Ђурђеви ступови су један од најстаријих српских манастира. Манастир се налази у старом Расу, на брду изнад Новог Пазара. Ктитор манастира био је Велики жупан Стефан Немања. Манастир је под заштитом UNESCO-а.

Студеница – Богородичина црква, XII век, рашка школа

Студеница је један од највећих и најбогатијих српских манастира. Манастир се налази на око 60км од Краљева, у правцу Рашке. Основао га је Стефан Немања чије се мошти и данас ту налазе. Припрату Богородичиној цркви додао је краљ Радослав у XIII веку, а краљ Милутин подигао је малу Краљеву цркву у манастирском комплексу. Манастир је под заштитом UNESCO-а.

Фреска 'Распеће', Богородичина црква у манастиру Студеница

Жича, XIII век, рашка школа

Манастир Жича налази се у близини Краљева. Подигао га је Стефан Првовенчани који је 1217. крунисан управо у Жичи. Након што је у Никеји Свети Сава измолио аутокефалност српске цркве, Жича је постала седиште српске архиепископије (због тога је манастир фарбан црвеном бојом). Пред крај XIII века манастир је страдао у нападу Татара па је седиште архиепископије пребачено у Свете Апостоле код Пећи, док је Жичу обновио краљ Милутин. Спољну припрату, врло лоше грађену, додао је и овде краљ Радослав.

Манастир Морача, XIII век, рашка школа

Манастир Морача налази се у кањону реке Мораче у Црној Гори. Манастир је подигао Стефан, унук Стефана Немање и син Вукана Немањића, владара Зете. Манастир је посвећен оснивачу лозе Немањића, Стефану Немањи.

Сопоћани, XIII век, рашка школа

Манастир Сопоћани налази се у близини Новог Пазара и један је од најзначајнијих српских културних споменика. Као своју задужбину подигао га је краљ Урош I, син Стефана Првовенчаног. Својом величином и лепотом Сопоћани су засенили све дотадашње грађевине. Манастир је чувен по сјајном живопису који је стекао и светску славу. Налази се под заштитом UNESCO-а.

Фреска 'Успење Богородице', манастир Сопоћани

Сликарство у манастиру Сопоћани представља врхунац сликарства рашког стила. Слике Сопоћана остављају утисак стабилности, чврстине, ведрине и светлости. Утицај античке уметности се препознаје. Можда најбоља из живописа Сопоћана, а свакако најпрепознатљивија је фреска 'Успење Богородице' изнад улазних врата' главне цркве.

Милешева, XIII век, рашка школа

Манастир Милешева налази се у близини Пријепоља. Као своју задужбину у првој половини XIII века подигао ју је краљ Владислав. Овде су биле положене и мошти Светог Саве које су Турци 1594. године пренели и спалили на Врачару.

Фреска 'Мироносице на гробу Христовом', манастир Милешева

Градац, XIII век, рашка школа

Манастир Градац налази се на падинама Голије у близини града Рашке. Манастир је задужбина краљице Јелене Анжујске, католикиње по рођењу која је пред крај живота прешла у православље. Порекло саме владарке одразило се и на стил манастира у којем препознајемо западне утицаје, највише у сликарству које је рађено под утицајем венецијанских рељефа XIII века.

пре обнове

након обнове

Пећка Патријаршија, XIII - XIV век, рашка школа / српско-византијска школа

Пећка Патријаршија је манастирски комплекс код Пећи. Састоји се од главне цркве Светих Апостола коју је у XIII веку (рашки стил) подигао архиепископ Арсеније I, уз коју су саиздане цркве Светог Димитрија, Богородичина црква и мала црква Светог Николе подигнуте током XIV века (српско-византијски стил). Цркве су додатно повезане заједничком припратом што доприноси томе да ову групацију цркви видимо као јединствено дело. Пећка патријаршија била је седиште српске архиепископије. Након обнове црквени комплекс је 2008. године офарбан у црвено.

Манастир Хиландар, XIII - XIV век

Са краљем Милутином, иначе највећим ктитором у српској средњовековној уметности, започиње ново поглавље у српској уметности. Подигао је бројне цркве, а многе је и обновио. Међу првим споменицима које је узео да обнови након доласка на власт био је манастир Хиландар који су на Светој Гори (Грчка) подигли Стефан Немања и Свети Сава. Хиландар прати облик храма који је карактеристичан за светогорске цркве.

Српско-вазантијском стилу припадају:

- Богородица Љевишка
- Краљева црква у Студеници
- Грачаница
- Свети Ђорђе у Старом Нагоричану
- Дечани
- Марков манастир
- Лесново

Почетком XIV века српска држава проширила је своје границе преко Македоније, Епира, Тесалије, све до Егејског мора. На овим новим територијама српска уметност још више долази под утицај византијске уметности, одакле и назив српско-византијски стил за уметност која се развија од 1300. и 1371. године. У архитектури се види огромна промена у односу на рашки храм – грађевине сада имају основу и облик грчког крста са једном или пет купола, уже су а више. Фасаде су разигране и живописне, а орнаментика се постиже комбинацијом опеке, камена и малтера.

Већину споменика који припадају овом стилу подигао је краљ Милутин, а међу најлепшим свакако је манастир Грачаница чија је маса жива и динамична, усмерена ка централној куполи, која се уздиже над четири мање куполе кружно распоређене. Као и архитектура, сликарство Милутинових задужбина чини засебну целину на почетку XIV века. Чувени су Милутинови дворски сликари Михаило, Астрапа и Еутихије. На фрескама расте број фигура, покрет је све видљивији што доприноси сценичности призора. Бојени контрасти су све јачи, продубљеност простора све већа, а сцене све наративније, што је и главна карактеристика сликарства Милутиновог доба.

Уједначен стил из првих деценија XIV века постепено се губио у разнородности и неуједначеним квалитетима. Из периода након Милутинове смрти издвајају се тек Дечани, мале цркве у комплексу Пећке Патријаршије, порушена задужбина цара Душана Свети Архангели код Призрена чији је материјал искоришћен за градњу цамије још у XVII веку, Лесново и Марков манастир.

Богородица Љевишка, XIV век, рашка школа

Богородица Љевишка налази се у Призрену. Подигнута је почетком XIV века на темељима византијске цркве која је претходно подигнута на месту једне ранохришћанске базилике. Представља прелазни облик из рашке архитектуре ка српско-византијском стилу. Задужбина је краља Миутина коју је он посветио својој жени, краљици Симониди, иначе византијској принцези. Богородица Љевишка је седиште Призренске епископије. Под заштитом је UNESCO-а.

Студеница - Краљева црква, XIV век, српско-византијска школа

Мала Краљева црква у комплексу манастира Студеница посвећена је Богородичиним родитељима, Светом Јоакиму и Ани. Подигао ју је краљ Милутин, у нади да ће му то помоћи да са Симонидом добије дете, свог наследника. Живопис ове цркве сматра се једним од највиших домета Ренесансе Палеолога међу српским манастирима. Чувен је портрет Милутина са Симонидом и његовим прецима који се налази преко пута Богородице окружене њеним родитељима .

Грчаница, XIV век, српско-византијска школа

Манастир Грчаница налази се у близини Приштине. Подигао га је краљ Милутин, а посветио Пресветој Богородици. Грчаница се убраја међу најлепше и најзначајније српске манастире.

Свети Ђорђе у Старом Нагоричану, XIV век, српско-византијска школа

Манастир Светог Ђорђа у Старом Нагоричану налази се у близини Куманова у Македони. Подигао га је краљ Милутин на темељима старије цркве. Црква је позната по свом живопису где се фреске нижу у дугим фризовима (наративност). Чувена је сцена 'Ругање Христу' са наглашеном симетријом и радњом која се одвија на тргу или на улици – представа простора какву нисмо сретали у сликарству рашке школе.

Дечани, XIV век, српско-византијска школа

Манастир Дечани налази се у близини Пећи, испод планинског масива Проклетије. Задужбина је краља Стефана Дечанског. По величини, ово је најимпозантније дело српске средњовековне архитектуре – мраморна грађевина са западњачким пластичним украсом. Црква представља пример касне романо-готичке грађевине којој је додата купола; заправо ради се о споју западних и византијских утицаја, уклопљених у српску традицију. Мајстор је био Вито из Котора. Сликарство Дечана је чувено али не по посебним сликарским квалитетима већ по свом енциклопедијском карактеру – више од хиљаду композиција нашло се на зидовима цркве. Црква је под заштитом UNESCO-а.

Марков манастир, XIV век, српско-византијска школа

Марков манастир налази се у близини Скопља у Македонији. Породична је задужбина Мрњавчевића. Подигао га је краљ Вукашин, а завршио Марко Краљевић по коме је манастир добио и име.

Лесново, XIV век, српско-византијска школа

Манастир Лесново налази се у близини истоименог села у Македонији. У питању је властелинска задужбина. Манастир је посвећен арханђелу Михаилу, а подигао га је деспот Јован Оливер на темељима старе цркве. Интересантно је да се породични портрет ктитора (иако се не ради о племству) налази у цркви уз царски портрет Душана и његове жене Јелене.

Моравском стилу припадају:

- Раваница
- Лазарица
- Љубостиња
- Каленић
- Манасија

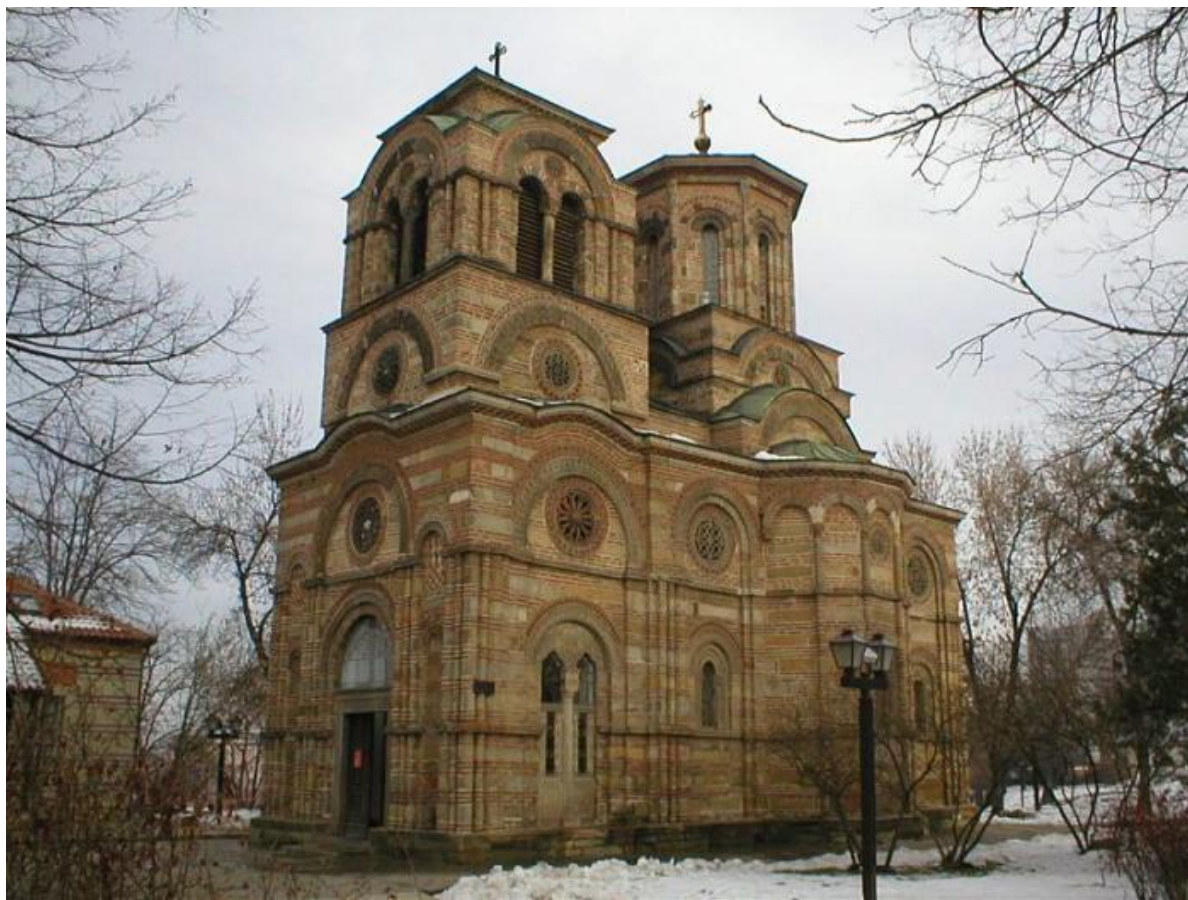
Од битке на Марици 1371. године до пада Србије под власт Турака 1459. године, центар државе и уметничких догађања се сели на север, у области Велике и Западне Мораве. У очима цркве, кнез Лазар виђен је као наследник свете лозе Немањића. Управо је кнез Лазар, заједно са светогорским монасима који су у великом броју као избеглице (бежећи од Турака) дошли у Србију, утицао на формирање новог стила у уметности. Грађевине моравске школе грађене су по светогорском узору, имају облик триконхоса, развијеног грчког крста коме су са јужне и северне стране додате певнице, са једном или пет купола. Цркве су сада још вертикалније и рађене у алтерацији камена и опеке (осим манастира Манасија који представља изузетак). Спољна декорација је све богатија, делује као оријентализована византијска архитектура - на порталима и прозорима су бојени рељефи са углавном биљним мотивима.

У моравском сликарству влада исти стил – људске фигуре су витке, раскошно обучене с много накита и детаља. Колорит фресака је интензиван и са пуно злата.

Раваница, XIV век, моравска школа

Манастир Раваница налази се у близини Ћуприје. Задужбина је кнеза Лазара. По својим архитектонским и ликовним обележјима, Раваница представља спој светогорске и српско-византијске традиције, односно обележава почетак моравске школе у српској средњовековној уметности.

Лазарица, XIV век, моравска школа

Црква Светог Првомученика Стефана, познатија као Лазарица, налази се у центру Крушевца. Подигао ју је кнез Лазар као придворну цркву своје новоосноване престонице, Крушевца града. Заједно са Раваницом, Лазарица представља својеврстан почетак моравског стила.

Љубостиња, XIV век, моравска школа

Манастир Љубостиња налази се у близини Трстеника. Задужбина је кнегиње Милице, жене Лазара Хребљановића. У цркви се налазе мошти кнегиње Милице која се после Косовског боја са бројним женама погинулих властелина у биткама на Марици и Косову замонашила управо у Љубостињи.

Каленић, XV век, моравска школа

Манастир Каленић се налази у близини Рековца у Шумадији. Задужбина је протовестијара Богдана, угледног велможе у доба Десопта Стефана Лазаревића. По ликовним вредностима манастир се убраја међу најзначајније споменике српске средњовековне културе. Каленић је најраскошнији манастир моравског стила, са богатом архитектонском пластиком.

Архитектонска пластика – бифора и розета, манастир Каленић

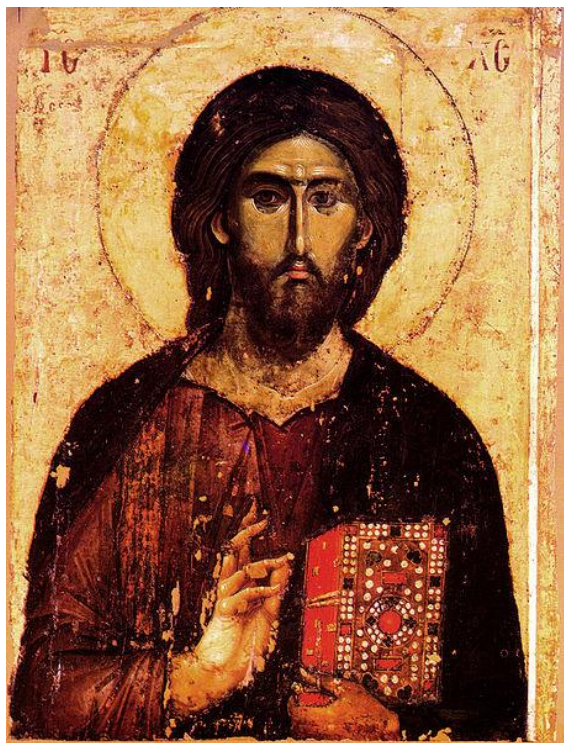
Манасија, XV век, моравска школа

Манастир Манасија или Ресава се налази у близини Деспотовца. Задужбина је деспота Стефана Лазаревића. Манастир Манасија од осталих манастира моравске школе, па и од свих других, издваја се по томе што је опасан великим одбрамбеним бедемима, па цео манастирски комплекс изгледа као утврђење. Целина се састојала од чак 11 кула, од којих се истицала донжон кула, познатија као Деспотова кула. Иако није сачувано много фресака, јасно је да се ради о живопису коју спада у ред највећих домета сроског средњовековног сликарства.

Фреска 'Свети ратници', манастир Манасија

Паралелно са развојем архитектуре и зидног фреско-сликарства, у средњовековној Србији развијало се и сликарство икона и минијатура. Међу иконе највиших домета спадају охридске и хиландарске иконе. Минијатуре изузетне вредности налазе се у Мирослављевом јеванђељу, најстаријој очуваној српској књизи. Иницијали су главни сликани украс, а рађени су под утицајем романике.

Икона Христа
Пантократора, XIII век,
Хиландар

Икона Богородице
Перивлепте, XIV век,
Охрид

Мирослављево
јеванђеље, XII век

РЕНЕСАНСА И МАНИРИЗАМ

Предмет:
Основе визуелне уметности

Наставник: доц. др Миа Арсенијевић

Ренесанса (*rinascità* на италијанском, од латинског *renasci*, у значењу „поново се родити, препородити се”; *renaissance* на француском у значењу „препород”).

Ренесанса означава својеврсан прекид са традицијом средњег века и враћање класичним узорима античке грчке и римске традиције. Ренесанса је један од најкрупнијих покрета у култури западне Европе током којег наука, филозофија и уметност, посебно ликовна уметност, крећу убрзано да се развијају. Ренесанса је период током којег се десило откриће Далеког Истока, замена птоломејевског коперниковским системом астрономије, распад феудалног система и пораст трговине, као и проналазак или примена потенцијално моћних иновација као што су папир, штампарство, поморски компас и барут.

Носиоци нове ренесансне културе били су хумансти који сада, за разлику од претходног периода када се у средиште универзума стављао Бог, на то место стављају човека – универзално образованог човека, хуманисту, представника елите, како новчане тако и интелектуалне. Ренесансни човек ослобођен је стега, слободан да истражује и бира своје узоре који се налазе у антици и самој природи. Ово води јачању појединца, индивидуалца који је у ренесанси широко образован и свестран стваралац. Ренесансни уметници тако су неретко били и архитекте, проналазачи, научници, песници.

Ренесанса се јавила у Италији у XIV веку (позна готика), а врхунац је достигла у XV (рана ренесанса) и XVI веку (висока ренесанса), кад се проширила читавом западном и северном Европом. Надахнути уметношћу старе Грчке и античког Рима, ренесансни уметници стварали су слике и скулптуре желећи да прикажу видљив свет и придржавали се математичких принципа пропорционалности, хармоније и перспективе. Нова естетска начела нашла су израз у делима италијанских уметника као што су Леонардо да Винчи, Сандро Ботичели, Рафаело, Тицијан и Микеланђело, а Фиренца је постала средиште ренесансне уметности.

Карактеристике:

- Угледање на антику
- Центар универзума – човек
- Научна основа уметности (математички прорачуни, хармонија, симетрија)
- Индивидуалност (ново виђење природе, трагање за властитим ликовним
- језиком, нова реторика, драма, изразита сугестивност)
- меценство

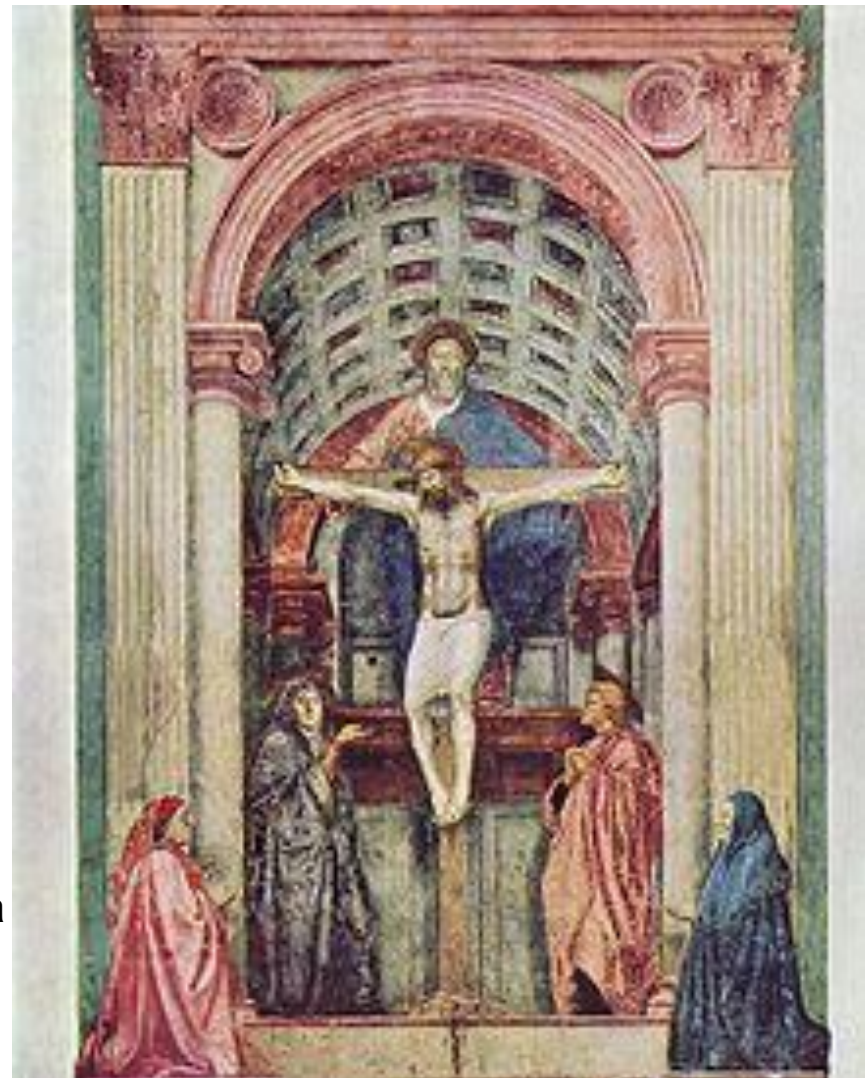
Претечу ренесансне уметности у Италији представљају дела фирентинског сликара **Ђота**, од којих се као посебно важна истичу **фреске у капели Арена Скровењи у Падови** на којима је већ уочљив раскид са претходном традицијом које се Ђото и сам држао у ранијим својим делима, а у којима је веза са византијском традицијом била снажна. На фрескама у капели Арена нема више плошности карактеристичне за византијско сликарство већ Ђото сликарским поступцима гради један нов дубок простор са волуминозним фигурама и снажном експресијом.

Ђото

Мазачо, Свето тројство, фреска из 1427. године у фирентинској цркви Санта Марија Новела.

Идеал ренесансе је у складном односу делова композиције. Ренесансна композиција је тродимензионални простор, у којем, за разлику од магијског и чудима испуњеног света средњег века, постоје само могуће ствари и могући односи. Ренесансна уметност окренута је реализму, а не идеализму.

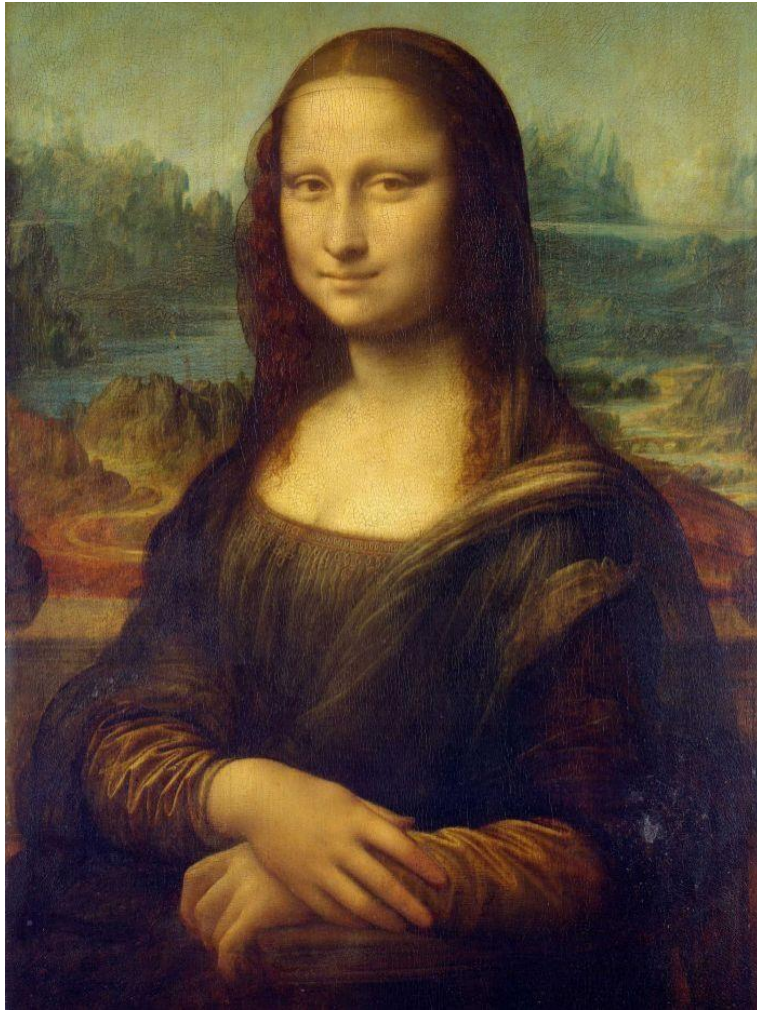
РАНА РЕНЕСАНСА: Сандро Ботичели, Примавера (Рађање пролећа), темпера на дасци, Галерија Уфичи, Фиренца, XV век

Сандро Ботичели рано одступа од традиционалних представа светих тема под утицајем неоплатонизма, покрета који је величао идеализам антике. Тако настају слике „Алегорија пролећа“ где влада његово нестварно, идеализовано приказивање ликова који су поново стављени у нестварни пејшаж. Пред крај живота Ботичели се покајао због ових ‘грешних’ слика и све које су биле у његовом власништву спалио, вративши се религиозним темама.

Пјеро дела Франческа,
Портрети Батисте
Сфорца и Федерика да
Монтефелтра из 1475.
године, темпера на
дасци, свака 47 x 33 см,
Галерија Уфичи,
Фиренца.

Пјеро дела Франческа је био први уметник који је научно доказао перспективу и који ју је узео као врхунац у уметности којем треба тежити. Слике су му савршено складне, прорачунате, али статичне – без покрета. Равнотежу уметник постиже и нијансирањем боја, а препознаје се и златни пресек – пресек који одваја целину на идеалне делове. Златни, или како га је Леондардо да Винчи касније звао – божански, пресек представља најсавршенију препорцију растућих облика у природи. Пјеро дела Франческа важан је и због оживљавања портрета који ће постати облик ширења уметности изван цркве и почетак њихвог уласка у грађанске куће.

Један од најуниверзалнијих уметника италијанске ренесансе био је Леонардо да Винчи који је осим у сликарству, запажене резултате остварио и у области математике, инжењерства, анатомије, физике, хемије, ботанике, балистике и теорије о уметностима. Истраживач у науци и уметности, стално је експериментисао, а уз његове име заслужено стоји епитет генија. Чувен је по употреби **сфумато технике** у сликарству. Сфумато су меки и фини, скоро флуидни прелази светло-тамног који обезвређују контуру, урањају фигуру у простор, стварајући њихово јединство.

ВИСОКА РЕНЕСАНСА:
Леонардо да Винчи,
Мона Лиса

Леонардо да Винчи: Поклоњење мудраца (недовршена слика)

Други велики мајстор, геније ренесансе, јесте Рафаело Санти – портретиста и чувени сликар Богородица. Радио је бројне монументалне фреско-сцене у ватиканским лођама, од којих се посебно истиче **Атинска школа**. На слици су представљене две сцене на којима се налазе бројни антички филозофи. Равнотежа, симетрија као и централна тачка у којој се секу перспективне линије а која се налази између Платона и Аристотела, осликавају тежње ренесансних мајстора. Рафаело је чувен и по портретима попут оног Папе Лава X на којем су текстуре приказане савршено реалистично.

ВИСОКА РЕНЕСАНСА:
Рафаело, Папа Лав X,

ВИСОКА РЕНЕСАНСА: Рафаело, Атинска школа, Ватикан

Највећи скулптор ренесансе, али и сјајан сликар, тј. још један универзални уметник, јесте **Микеланђело**. Његово најпознатије дело јесте статуа Давида, висока преко 5 метара, из које на невероватан начин избија снага. Микеланђело је познат и по чувеним фрескама у Сикстинској капели, а сцене које се посебно издвајају су 'Рођење Адама' и 'Страшни суд'.

ВИСОКА РЕНЕСАНСА: Микеланђело, Стварање Адама (детал), Сикстинска капела, Рим, XVI век

Развој скулптуре је попут сликарства, импресиван. Скулптура се ослобађа архитектонских оквира, постаје самостална. Обрада материјала, посебно камена је на импресивна.

Идеали античке грчке и римске скулптуре оживљавају, а захваљујући мајсторима попут Микеланђела и Донатела скулпторске форме су у периоду ренесансе на свом својеврсном врхунцу.

РАНА РЕНЕСАНСА:
Донатело, Давид

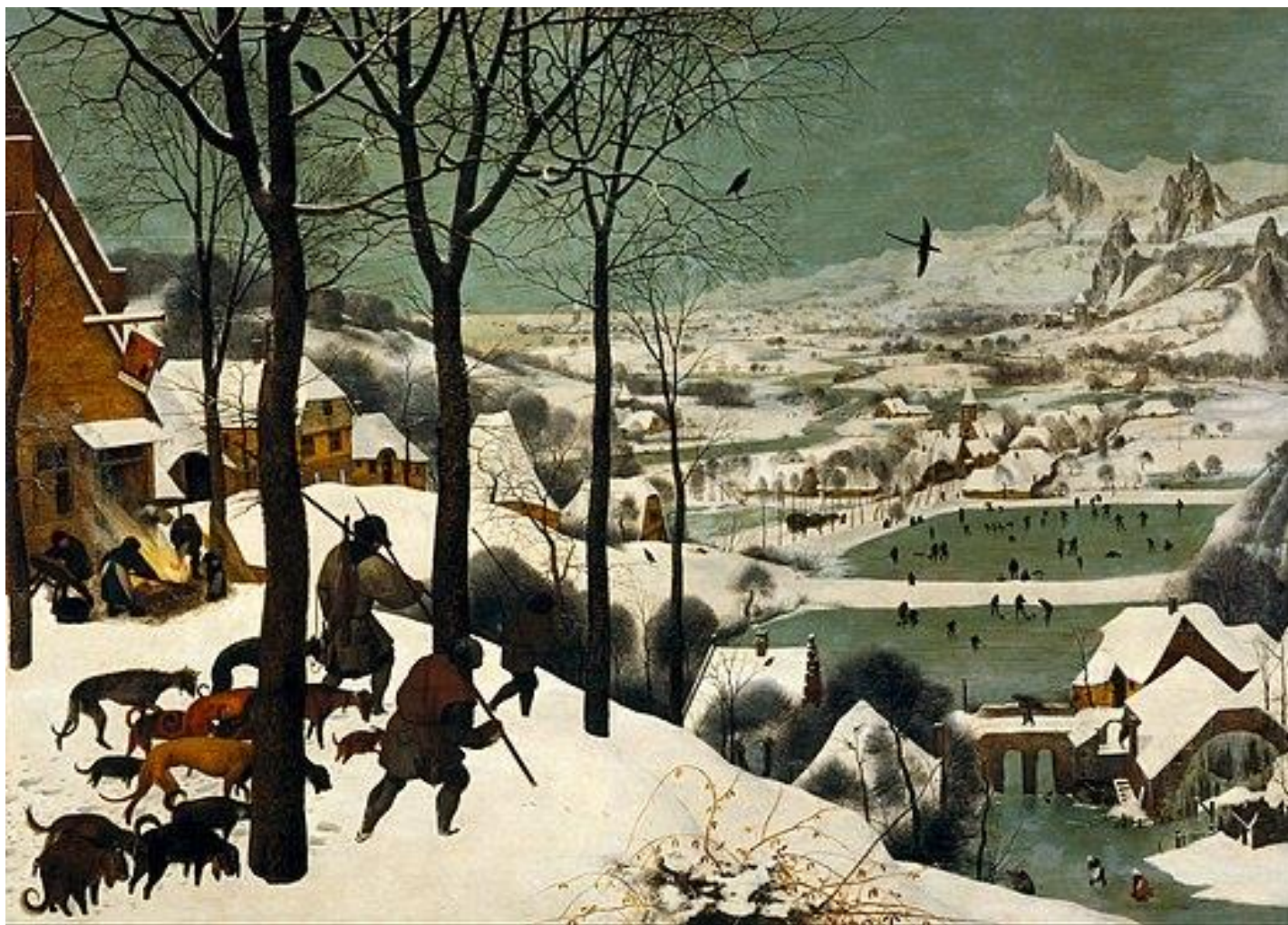
ВИСОКА РЕНЕСАНСА:
Микеланђело, Давид

Други центар ренесансне уметности у Европи је Низоземска у којој прекид са готичком традицијом није тако радикалан као у Италији. Ипак, дошло се до импресивних резултата, а управо је овде у сликарску праксу ушла и уљана техника која сликарима омогућава да праве нежне, транспарентне прелазе, али и пастуозну фактуру. Једна од главних одлика низоземског сликарства, и разлика у односу на италијанско, јесу теме из свакодневног живота. Овде уметници стварају за грађанство, за зидове грађанских слика и томе прилагођавају своје теме, што се јако добро види и на портрету брачног пара Арнолфини Јана ван Ајка.

ВИСОКА РЕНЕСАНСА:
Јан ван Ајк, Брачни пар Арнолфини

Пејзаж, мртва природа и жанр-сцене, који су се и раније као споредни детаљи појављивали на сликама низоземских уметника, сада се осамостаљују као посебна тематика у XVI веку. Посебно се истиче дело Питера Бројгела Старијег који са пуно детаља, смело и експресивно чак, приказује 'Повратак ловаца' – зимски пејзаж са бројим фигурама.

Дирер: Четири јахача апокалипсе
(графика – дрворез)

ВИСОКА РЕНЕСАНСА:
Албрехт Дирер, Зец

У подручју архитектуре ренесансни мајстори такође су следили античке узоре. Тако, опоново оживљавају естетски принципи симетрије, пропорције, равнотеже и хармоније. Готичка декоративност пада у други план, спољашњост је сведена, а грађевине компактне. Један од најпознатијих архитеката јесте Браманте, чувен по малом храму Темпието (Капела светог Петра у Монторију) који одаје утисак монументалног дела. Храм одликује савршена симетрија, складност, сведеност. Храм је кружног облика са јасним референцама на античку уметност.

Донато Браманте,
Мали храм у Риму

Андреа Паладио, Вила Ротунда

МАНИРИЗАМ

Под појмом маниризам подразумевамо правац у историји уметности који се јавља на прелазу из високе ренесансе у барок и који се развијао у европским земљама. У сликарству се ово доба удаљава од складних форми високе ренесансе, њених пропорција, ликови се издужују и деформишу, светло и сенка су много узнемиренији а боја је произвољнија и не одговара боји која се налази у природи. Најпознатији сликари маниризма су Пармиђанино, Ел Греко, и Тинторето који већ прелази и у барок.

Пармиђанино, Аутопортрет

Ел Греко,
Сахрана
Грофа Оргаза

Леонардо да Винчи,
Тајна вечера, XVI век

Маниризам / барок: Тинторето, Тајна вечера, 3,7 x 5,7м, XVII век

БАРОК И РОКОКО

Предмет:

Основе визуелне уметности

Наставник: доц. др Миа Арсенијевић

Контраст светло–тамног је нешто што суштински обликује уметничко дело, било слику или скулптуру. На дводимензионалним уметничким делима попут слике, цртежа и графике, светлост и тама се представљају различитим ликовним техникама, док се у скулптури и архитектури светлост и сенка манифестују јер саме масе имају одлике светлости и таме, иако и на њих додатно утичу спољни светлосни извори. У сликарству се такође мора разликовати светлина самог предмета од његове осветљености. Извор осветљености ретко се приказује на самом уметничком делу, а изузетак су управо уметници барока који су сликали прозор са којег допире светло, упаљену свећу и слично; ипак, много чешће на сликама извор светла није приказан већ га само препознајемо и уочавамо на основу правца пружања сенки које је уметник насликао и самих облика, тј. контраста светлог и тамног на њима самима.

Контраст светло-тамног доприноси томе да насликане или нацртане предмете видимо као тродимензионалне јер им управо сенка даје на дубини. Када посматрамо драперију тако са лакоћом разазнајемо да су осветљени делови испупчени, а затамњени утиснути – на основу тога стичемо утисак о дубини простора. Управо ово је била тежња већине уметника све до почетка XX века када уметници заузимају контра став и тродимензионални простор почињу да негирају – они враћају слици плошност и дводимензионалност.

Валер означава количину светлости у боји.

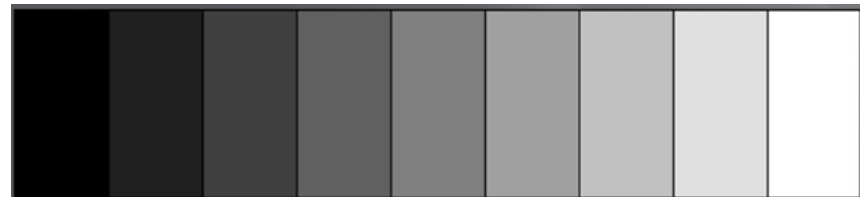
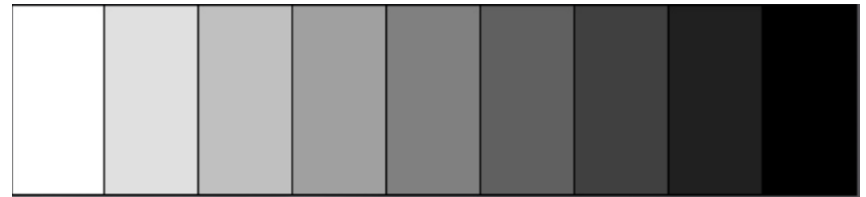
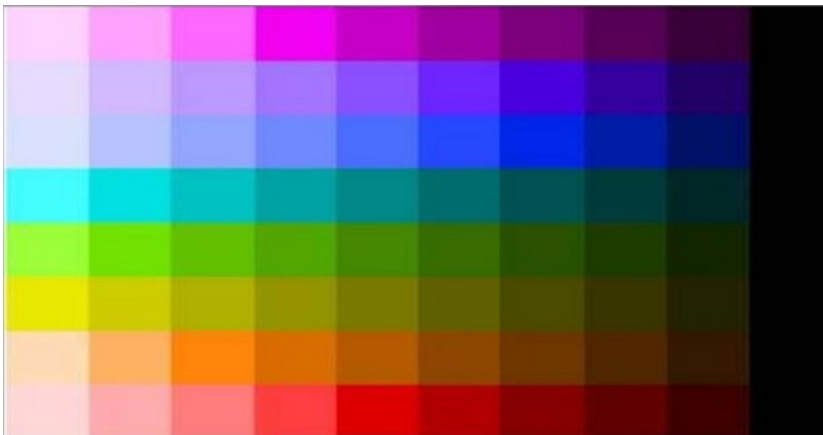
Човеково око региструје светлост на два основна начина:

Тонски – једнобојни

Колористички – вишебојни.

Степене осветљености између две екстремне вредности називамо тоновима, нијансама или валерима.

Када се јачина светла везује за боју тада говоримо о валеру боје, а када се везује за осветљеност предмета тада говоримо о валеру светла.

Снажни валерски контрасти светлог и тамног карактеришу уметност барока. Барок је последњи велики европски стил иако у односу на ренесансу више нема тај општи карактер већ до изражаја долазе националне карактеристике.

Тако је у Италији, Шпанији и Фландрији барок био уметност контрареформације, уметност која је требало да каталочкој цркви, представљајући њене теме, поврати моћ пољуљану реформацијом.

С друге стране, у Холандији, грађанској и протестантској земљи у којој смо и током ренесансе видели да се уметници прилагођавају потребама својих грађанских купаца уметнина, барок се додатно прилагођава укусу буржоазије и њене потребе за декорацијом кућа па доминирају теме попут портрета, мртвих природа и пејзажа.

У Француској, која под Лујем XIV постаје изразити пример апсолутистичке монархије, барокна уметност се развија као класицистичка варијанта. Управо због карактеристика које барок у Француској носи, у овој земљи ће се развити рококо, завшница барока, или пак засебан стил, склон претераној декорацији.

Иако се развио из ренесансе и покушао да даље развија њене вредности, барокни стил направио је заокрет и са тенденцијом да пренагласи ренесансне вредности отишао у другу крајност, стварајући властите вредности. Тако, иако је желео да ради са симетријом барок је слику одвукао у асиметрију, вертикалу и хоризонталу са ренесанских слика заменио дијагоналом или кружницом, док класично тродимензионално валерско обликовање прелази у снажне и драматичне контрасте светло-тамног. Такође, на барокној је слици све усковитлано и пуно експресије, знатно је више ликова на сцени, масе продиру једна у другу без реда карактеристичног за ренесансу, сликари сликају крупним и слободним потезима.

Барокна уметност развила се у Италији током XVII века, у тренутку када Италија полако престаје да буде центар уметности. Разлог томе пре свега је у открићу Америке које је трговинске руте преместило на обале Атлантика па имамо и формирање нових уметничких центара у Шпанији, Фландрији, Холандији и Енглеској.

БАРОК: Каравађо, Позив Светом Матеји, XVI век

На слици се јасно уочава извор светла које долази из горњег десног угла, попут рефлектора. У питању је усмерено светло карактеристично за барок, посебно за Каравађово дело. Сноп светла обликује сцену, наглашава радњу, помаже посматрачу да прати и разуме радњу слике.

Док је Караваччо представник реалистичног стила у сликарству барока, паралелно се развијало и врло декоративно сликарство таваница и купола цркава и палата. Идеја је била да се сликом негира зид као граница простора.

Перспективним скрећењима, врло смелим, а за извођење комплексним, уметници успевају да створе илузију простора, посебно неба, којим пролазе и прелећу фигуре људи и животиња. Сцене се не посматрају одређеним редоследом како је то било у ренесанси, већ нуде спектар различитих перспектива посматрања што је новина коју доноси барок.

Караваччо: Нарцис

БАРОК: Гуерџино, Аурора , слика на таваници, XVII век

Најистакнутија фигура фландријске уметности био је Питер Пол Рубенс, уметник који се школовао у Италији и као зрео сликар се вратио у Антверпен. Фландрија је била католичка земља у којој барокна уметност служи покрету контрареформације. Библијске теме пак сликане су на нов начин – на огромним форматима, слободно, експресивно. На већини слика доминира дијагонално усмерење, волумен тела је истакнут. Контрасти боја нису тако снажни, а доминирају светлије нијансе и топли колорит.

Рубенс, Отмица Леукипових кћери, XVII век

Рембрант, Покајање блудног сина, XVII век

У грађанској и протестантској Холандији својим делом истиче се Рембрант. Сликао је библијске призоре, најчешће старозаветне сцене, на којима се бавио валерским решењима. Доста је радио са црном бојом, успевајући да јој да невероватну добину. Ликови су топло осветљени и идеално се стапају са мраком који их окружује. Слике из позног периода су све интимније и слободније у ликовним решењима.

Рембрант: Час анатомије доктора Тулпа

Сликар са којим је шпанско сликарство достигло златни век јесте Веласкез, дворски сликар краља Филипа IV. Путовао је у Италију где је посебно на њега утисак оставило Тицијаново дело. Слика Млада племкиња ремек-дело је европског сликарства - фантастично сликана, слободним а сигурним потезима, енигматична... Веласкез на краљевски портрет убацује и себе – он слика али где гледа и кога гледа?

Веласкез, Млада племкиња, Музеј Прадо, XVII век

БАРОК: Еваристо Басхенис, Мртва природа са инструментима, XVII век

Питер Клаес, Мртва природа са крабом, XVII век

Мртве природе као посебна тема почињу да се раде у периоду барока. Посебно су популарне у Холандији где их грађанство наручује за сопствене потребе. Невероватно сликане, реалистичне, са готово нестварним детаљима и савршеном материјализацијом ове слике красиле су домове протестаната, и уједно носиле неке важне поруке које је требало разазнати.

БАРОК: Роеланд Сејвери, Мртве природе са цвећем, XVII век

Ђузепе Арчимболдо,
Портрет, XVII век

Ђузепе Арчимболдо је невероватна сликарска фигура која се истиче својим јединственим стилем. Овај уметник махом је радио портрете, али несвакидашње – сликао их је као да су сачињени од воћа и поврћа!

Најпознатији барокни скулптор јесте Лоренцо Бернини, архитекта и скулптор који је своје фигуре радио у мермеру, тако вешно и зналачки да изгледају као да су обликоване у меким материјалима попут воска или глине. Сцене које изгледају попут позоришних тако су меко и неочекивано обликоване, fino полиране, да одбијају и прихватају светлост која их окружује. Такође, волумен његових скулптура активира и простор око њих. Скулптуре се могу гледати са свих страна, при чему свака нова тачка посматрања доноси и нов доживљај.

Лоренцо Бернини: Занос Свете Терезе

Најпознатији пример барконе архитектуре представља Версај.

Никола Салви: Фонтана ди Треви

Као последња фаза барока у Француској се током XVIII века развија стил рококо. Француско племство које је током владавине Луја XIV било везано за Версај, након смрти владара прелази у Париз . У Паризу се за ове нове становнике граде мање куће, назване отели, у којима се рађа нови уметнички стил који одликује скромна спољашњост и изузетно раскошан, пренаглашено елегантан и декоративан ентеријер.

Отели су често украшени огледалима, осликаним зидовима, испуњени намештајем наглашене декоративности.

Сликарство рококоа развијало се у Паризу под утицајем Рубенса и венецијанског сликарства, а резултирало специфичним стилем који приказује галантне свене са призорима пасторалних забава, позоричне сцене и слично.

РОКОКО: Ђанбатиста Тиеполо, Сунчева колица,
Таваница у палати Клерићи, Милано, XVIII век

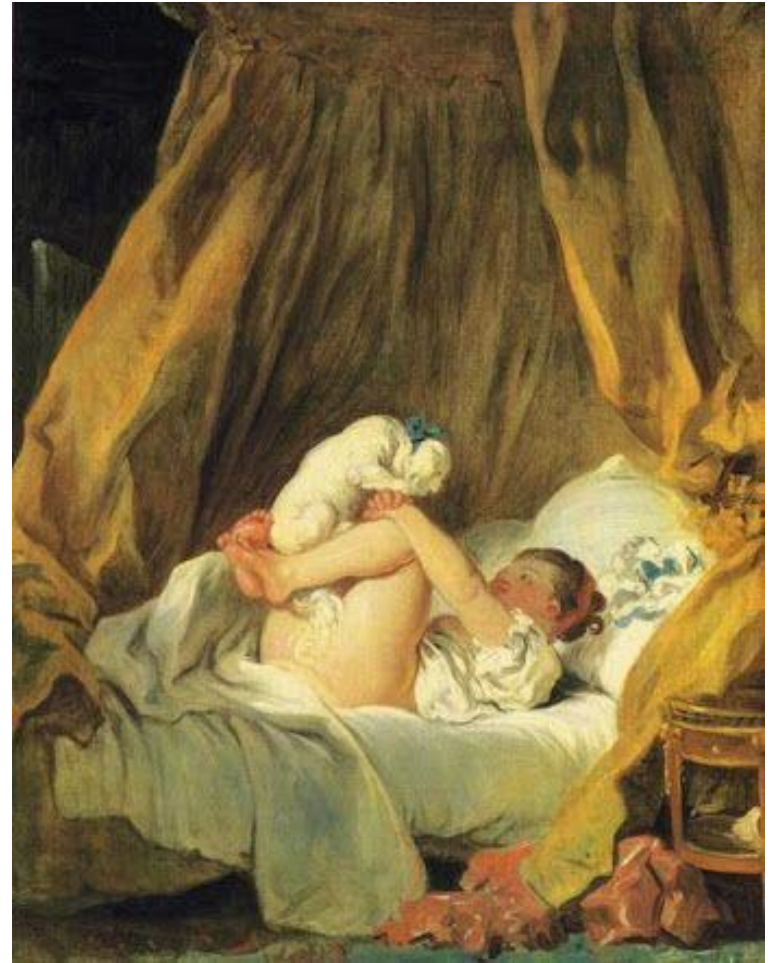

РОКОКО: Каналето, Гранд канал у Венецији, XVIII век

РОКОКО: Антоан Вато, Ходочашће на Китеру, XVIII век

Главни представник рококо стила у Француској је Антоан Вато. Инспирисан Рубенсом и позориштем које је обожавао, Вато је на сликама креирао један нестваран позоришни свет, прерушен у костим и декор. Ипак, слике одликују сета и меленхолоја.

РОКОКО: Жан Оноре Фрагонар

Међу најгалантније слике спада и дело Фрагонара, 'Љуљашка' – слика љупке доколице и забаве.

РОКОКО: Франсоа Бушер, Мадам Помпадур, XVIII век

РОКОКО у Енглеској: Томас Гејнсборо, Роберт Ендрјуз и његова жена, XVIII век

РОКОКО: Франциско Гоја, Породица Карла IV, XVIII век

Иако ће касније одступити и створити лични израз, на полетку је Франциско Гоја сликао у рококо стилу. Својим позним делима, у којима доминирају утваре, Гоја ће најавити романтизам. Велика инспирација био му је Рембрандт под чијим утицајем ради у свом зрелом добу.

РОКОКО: Франциско Гоја, 3. мај 1808., XVIII век

РОКОКО: Франциско Гоја, Сатурн прождире своју децу, XVIII век

УМЕТНОСТ XIX ВЕКА НЕОКЛАСИЦИЗАМ, РОМАНТИЗАМ, РЕАЛИЗАМ

Предмет:
Основе визуелне уметности

Наставник: доц. др Миа Арсенијевић

Током прве половине XIX века догодиле су се промене које ће суштински изменити свет и свакодневицу човека. Француска буржоаска револуција (1848.), као и индустријска револуција у Енглеској (1871.), допринеле су јачању социјалне свести, успону буржоазије и нижих класа, али и урушавању вредности традиционалне културе и уметности.

Од XIX века сведоци смо својеврсног убрзања живота, у свим сегментима, па и уметности. Сликарски превци од тад па затим и кроз читав XX век се брзо смењују. Више нема великих уметничких стилова који подразумевају да се одређене карактеристике следе у свим формама уметности и на територији више земаља или читаве Европе, већ почињу такозвани **'изми'** – покрети који се брзо смењују, некада и без јасних граница па тако већ у XIX веку имамо **неокласицизам**, **романтизам**, **реализам**, **импресионизам**. Иста пракса наставља се и у XX веку, с тим да се **'изми'** тада још брже смењују или паралелно делују.

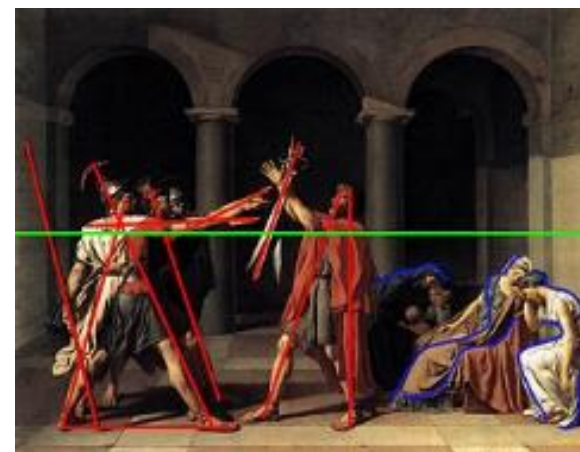
Рококо стил брзо је био потиснут једним новим интересовањем за антику и античке узоре у књижевности, архитектури, уметности. Ископавања Помпеје и Херкуланума на југу Италије пред крај XVIII века праћена су била интересовањем за Хомерове епове и естетичке теорије Јохана Винкелмана који је хвалио сведеност и узвишеност античке уметности. Све ово водило је до тога да је већ у то време Рим поново постао центар уметности у који су уметници долазили као на ходочешћа, да виде остатке античке римске и грчке уметности. Нови стил уметности, неокласицизам, диви се античким узорима, слика их, актуелизује. Неокласицизам је доминирао и за време Наполеонове владавине, чак и у доба рестаурације. Иако рођен у Риму, његов центар је била Француска где захваљујући посвећеним енциклопедистима и рационализму француског духа ова уметност посебно долази до изражаја.

Уметници **неокласицизма** следили су став Јохана Винкелмана, својеврсног творца историје уметности као научне дисциплине, да постоји само једна уметничка лепота и то лепота мере, симетрије, реда и јасноће, свега што одликује античке грађевине, скулптуре, слике. Под овим утицајем, уметници посебно негују фигуративне представе, често рађене у цртежу, са јасним и чистим контурама. Боја је у другом плану, умирене палете, а цртеж истакнут. Кадрови делују замрзнуто јер је сва спонтаност Ватоа и Фрагонара нестала са слике.

Жак Луј Давид, Сократова смрт, XVIII век

Посебно се истиче Жак Луј Давид, званични сликар револуције, а касније и званични Наполеонов сликар. Сликао је историјске композиције, херојске теме, а преплитао је период антике са временом у ком сам живи и ствара. Чувена је сцена "Сократова смрт", која на тренутке изгледа као замрзнута сцена из позоришта.

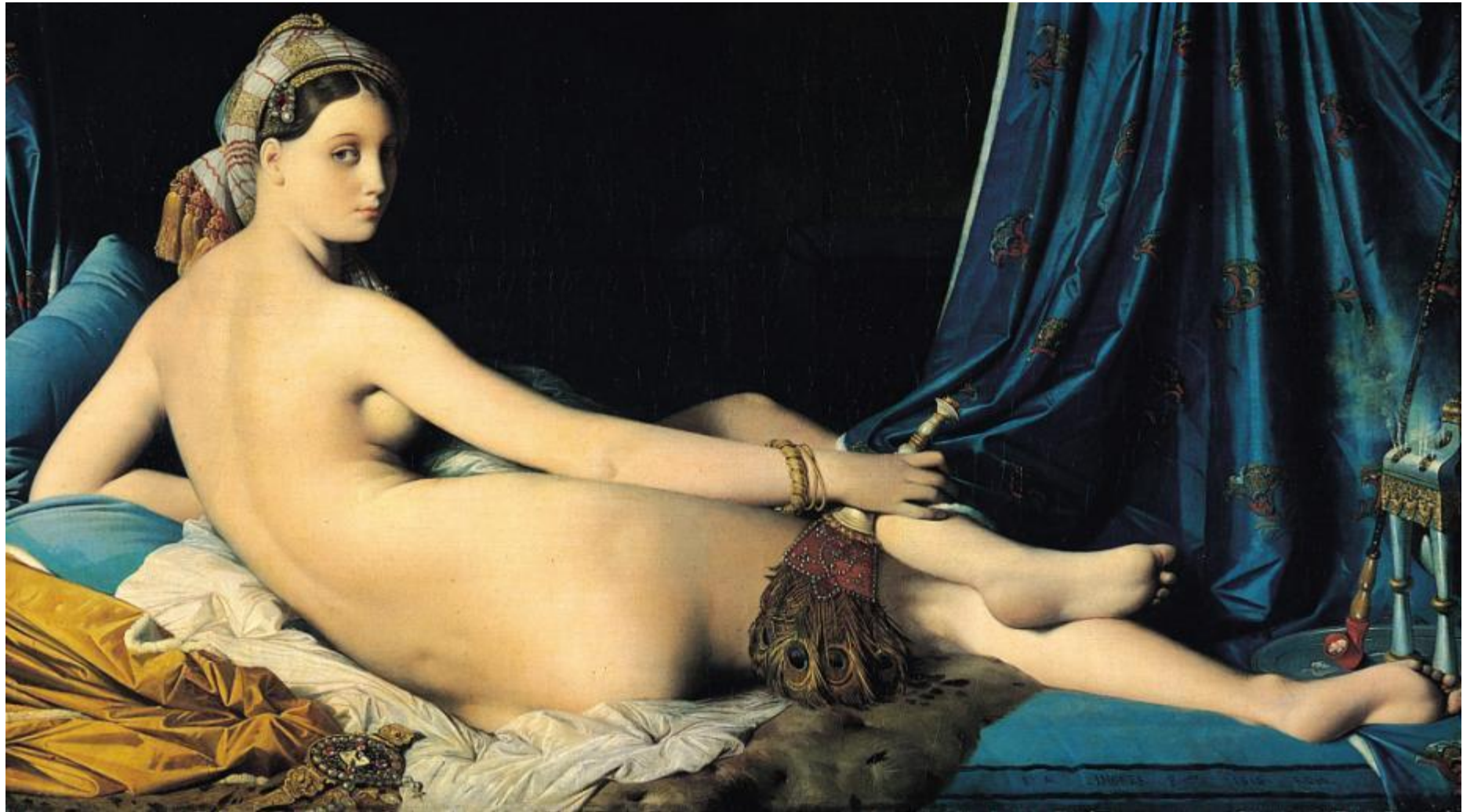
”Заклетва Хорација” представља симбол неокласицизма и илуструје велики заокрет историје уметности које се огледа у строгој есенцијалности, промишљеној и прорачунатој композицији, мужевном и херојском тону, повезивању са античким узорима, примату линије над бојом и слободним потезом, идеолошкој обојености приче која се слика. Ово је дело, и стил, којем ће се врло брзо окренути протагонисти Француске револуције, и узети га као узорно за будућу уметност.

Жак Луј Давид доста је радио и портрете. "Мадам Рекамије" по дифузном осветљењу, складу форме, јасноћи линије спада у ред његових најбољих дела.

Чувена је и слика "Наполеон на коњу" на којој Неполеона Давид представља у покрету, револуционарном заносу, са подигнутом руком – Наполеон води народ ка бољем сутра, а посматраче гледа право у очи чиме се остварује директна веза између посматрача и лика на слици, односно идеологије коју тај лик представља и заступа.

Доменик Енгр, Велика Одалиска, XIX век

Представник неокласицизма је и Доминик Енгр који у овом стилу слика чак и кад је европском, а посебно француском сценом, већ завладао романтизам. Говорио је да "уколико је једна слика добро нацртана самим тим је и добро обојена". Ипак, "Велика Одалиска" показује и да га је занимала боја, као и неке теме романтичара попут оријенталног призвука видљивог на овој слици.

Доменик Енгр, Франсоа Бертран, XIX век

Од цртежа до слике, од "суровог" портрета до његове боље верзије – уметник као фотошоп мајстор у XIX веку

Највећи скулптор неокласицизма био је Венецијанац Антонио Канова чије скулптуре имају све карактеристике неокласицизма. Његово најпознатије дело је Паулина Боргезе, млађа Наполеонова сестра, представљена као античка Венера.

Неокласицистичка архитектура угледа се на антику. Без обзира на намену простора, у Европи и Америци гради се по узору на антички грчки храм. Декорација у стилу антике краси монументалне, складне грађевине. У Паризу се гради Пантеон по узору на антички храм у Риму, као и бројне тријумфалне капије, такође по узору на римске – Тријумфална капија, као и Бранденбуршка капија у Берлину. Подижу се монументални стубови инспирисани Трајановим стубом – Стуб победе Вандом у Паризу. У САД је подигнута зграда Капитола у Вашингтону, а у Санкт Петербургу Исакијевски сабор.

Романтизам је већ 20-их година XIX века оформљен стил који ће паралелно са неокласицизмом бити на сцени. Иако се могу издвојити одређене карактеристике романтизма у самом сликарском поступку и темама, треба напоменути да је романтизам пре свега стање духа. Ово је доба буђења националне свести у Европи и јачања националних држава па та идеја до изражаја долази и у уметности. Такође, спонтаност, слободни потези, имагинација уметника долазе у први план. Сликају се и истарозаветне теме, случајни догађаје, вести из далеких крајева које новинским писањима стижу до уметника. Променљивост природе, узбуркане политичке ситуације широм Европе, као и наглашена индивидуалност уметника ишчитавају се на сликама романтичара.

Интересантно је да се и романтичари враћају прошлости али из других разлога. Неокласичари се прошлости враћају јер у антици виде непревазиђену лепоту и уметност која је достигла највише домете, док романтичари у прошлост беже због незадовољства њиховим временом. То незадовољство изражавају усковитланим линијама, мноштвом дијагонала, комплексним сценама пуним ликова, немира, контраста светло-тамног.

Теодор Жерико, Сплав Медузе, XIX век

Романтизам је превладао у тренутку када је Теодор Жерико 1818. године изложио "Сплав Медуза". Важно је напоменути да је претходна Жерикоова посета Италији утицала на сликарски приступ делу на којем препознајемо чак скулптуралну снагу карактеристичну за Микаланђела. Пирамидална композиција, са мноштвом испреплитаних фигура и јаким перспективним скраћењима имала је за циљ да изрази емоције људи суочених са близином смрти – лудило, безнађе, луду наду, очај. Слика је инспирисана стварним бродоломом о којем је Жерико читао у новинама, али начин приказивања није документарни већ потпуно субјективан.

Ежен Делакроа је највећи представник европског романтизма, сликар који се борио против 'сивила' неокласицизма. Сликао је са јаким контрастима, често комплементарним, бојеним сенкама, уз сталне референце на барокно сликарство и посебно Рубенса којем се дивео.

Вероватно најпознатија његова слика је "Слобода предводи народ", уједно и једина инспирисана стварним, дневно-политичким догађајем. Слика је спој алегорије која се огледа у централној женској фигури Слободе која са пушком и тробојком у руци иде храбро напред, и реализма које се пак огледа у реалистички приказаним фигурама војника. Суштина романтичарске идеје видљива је на овој слици – снажни гестови, слободни, крупни сликарски потези, мноштво дијагонала, комплексан фигуративни приказ за мноштвом перспективних скраћења, слике смрти и разарања и побуна на другој страни, храбри, јуначки (често национално обојен) отпор који пркоси и даје наду.

Ежен Делакроа, Слобода предводи народ, XIX век

Љубав према Грчкој, Делакроа је изразио сликом "Грчка умире на рушевинама Мисолунгија" на којој приказује борбе Грка против Турака. Чувен је и његов портрет композитора Фредерика Шопена. Музика и сликарство романтизма имају мноштво заједничких карактеристика па Делакроова представа Шопена у духу је музике коју је композитор стварао – у заносу, топлих тонова, финих прелаза, субјективна...

Оријенталне теме у сликарству Ежена Делакроа присутне су на делима "Покољ на Хиосу" и "Алжирке у харему".

Романтичарске идеје присутне су и у делу Каспара Давида Фридриха, најзначајнијег представника романтизма у Немачкој. Чувен је по сликама крајолика, магловитих подручја, бродолома, ледених санти, готичких грађевина. На слици ”путник над морем магле” обрађује романтичарску идеју *путника - луталице* коју у музици романтизма обрађује Франц Шуберт (Wanderer Fantasy in C Major).

Каспар Давид Фридрих,
Путник над морем магле,
XIX век

Камиј Коро

Значајна остварења у уметности пејзажа дала су два енглеска романтичара, Џон Констејбл и Вилијам Тарнер, док је у Француској по пејзажима посебно познат Камиј Коро. Ови уметници сликају реалне пејзаже али тако што на финалним сликама преовлађује интиман однос уметника спрема природу.

Џон Констејбл везан је за стварни изглед предела. Посебну пажњу усмерава на светлост, небо, облаке, боје природе, и укупну атмосфере чиме делимично, попут Камија Короа, наговештава импресионизам.

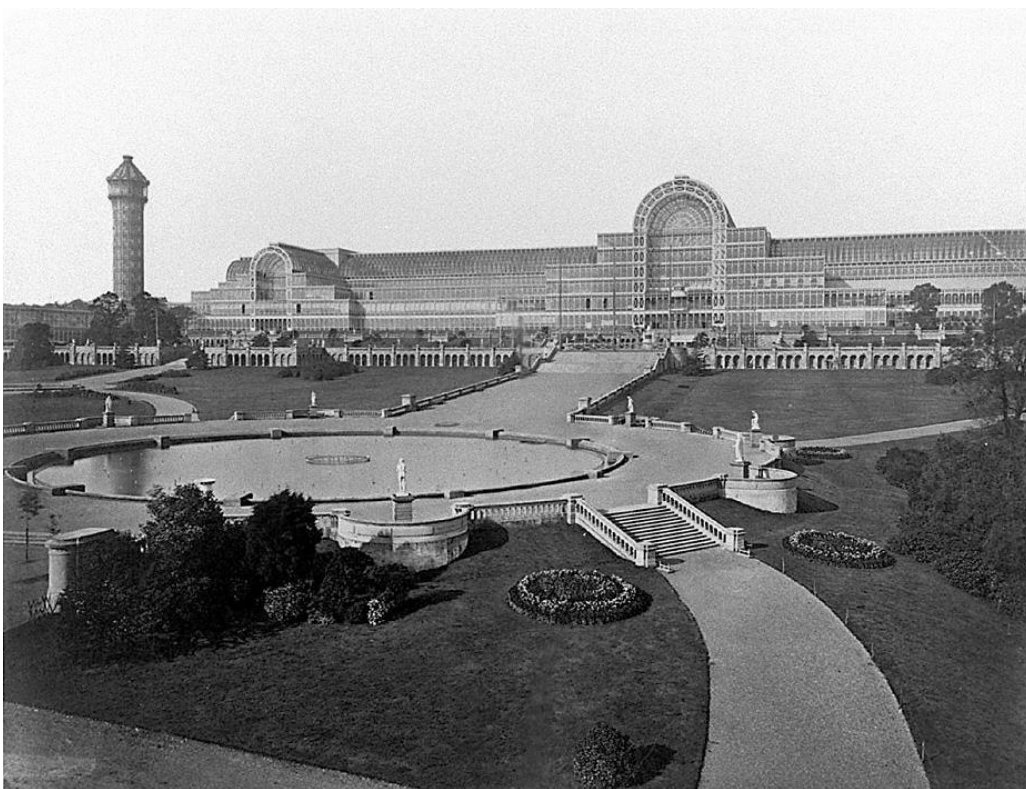

Вилиам Тарнер, Снежна олуја, XIX век

За разлику од Кораа и Констејбла, Вилијам Тарнер пушта да га импресија светлости и боје одведу даље од призора које слика, ка апстракцији! Тарнер је радио мноштво слика у природи, техником акварела, и верује се да га је управо то одвело до његовог тзв. сликарства "обојене светлости". Тарнер је најчешће сликао борбу природних сила, немирно море, олујне ветрове.

Најпознатије скулпторско остварење из период романтизма је вајана група "Марселџеза" на Тријумфалној капији у Паризу аутора Франсоа Рида. Детаљи у опреми и гардероби добровољаца су у стилу антике, али гест и израз апсолутно романтичарски. У архитектури се обнављају елементи готике и барока, уз примесе егзотичне и декоративне архитектуре Далеког и Блиског истока. Међу значајнијим остварењима из тог периода је зграда Парламента у Лондону.

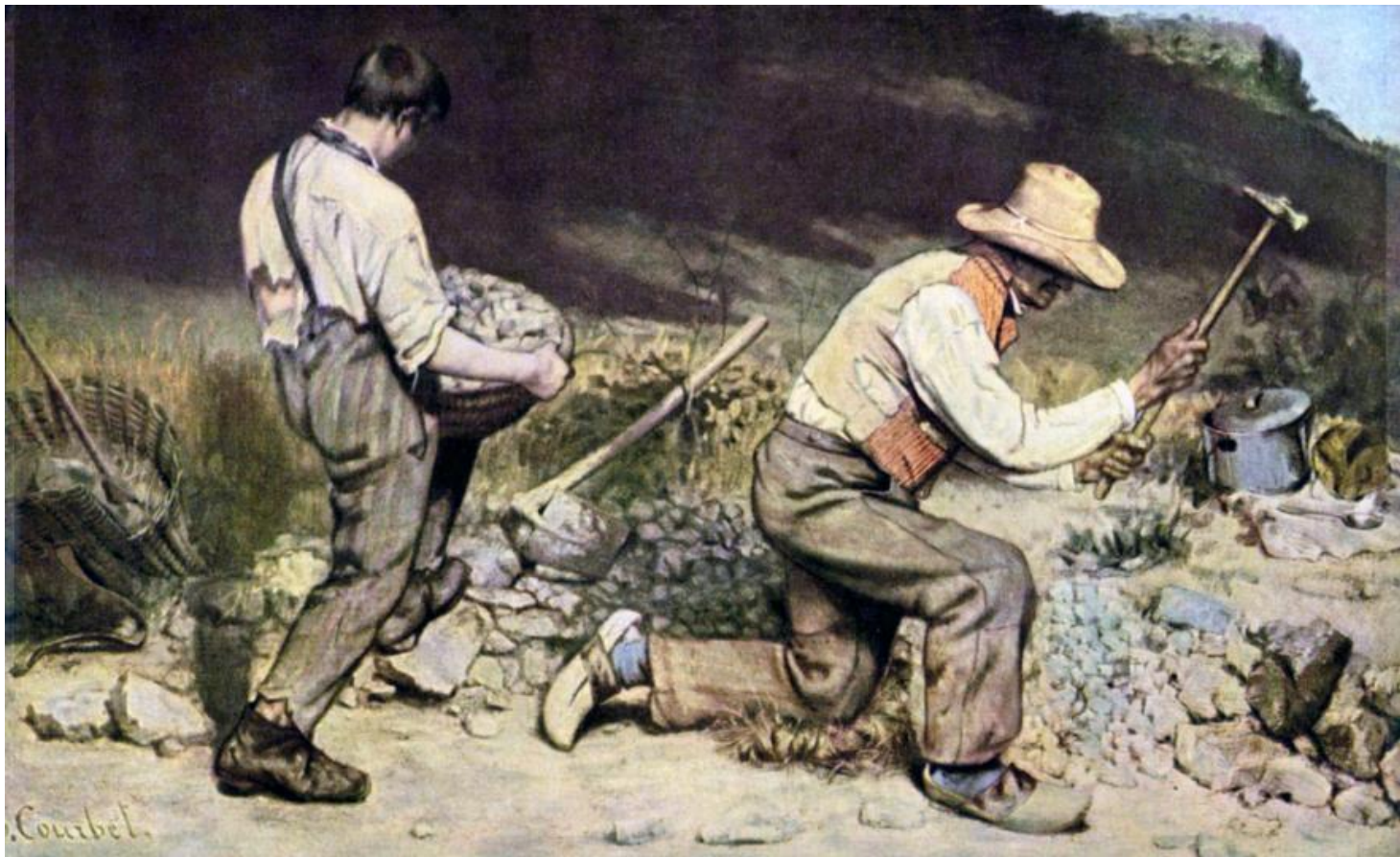

Средином XIX века развија се модерна архитектура на коју је првенствено утицало откриће гвожђа и челика који се сада могу добити брзим и економичним поступком, а који су као грађевински материјал извршили праву револуцију у архитектури. Свет у којем и данас живимо је свет изграђен у XIX веку, тад су развијени градови у којима живимо. У то време се праве прве робне куће, административни центри, железничке станице, мостови. Нове тековине у архитектури представљане су на великим светским изложбама и павиљонима прављеним за ту намену. Тако је Кристална дворана у Лондону изграђена за светску изложбу 1851. године, а Ајфелова кула у Паризу за светску изложбу 1889. године.

Гистав Курбе,
Аутопортрет

Са крупним друштвеним и економским променама средином XIX века, поставило се питање места и улоге уметности у друштву, баш као што се са појавом фотографије нешто касније поставило питање опстанка сликарства. Идеје које су прихватили реалисти, биле су да сликари морају приказати савремен свет и свакодневицу човека како би одржали своју улогу у друштву. Требало је одбацити религијску, митолошку, алегоријску тематику, што су сликари реализма и учинили. Најзначајнији представник реализма је Гистав Курбе чија је добро позната парола: "Ја не сликам анђеле јер их не видим". Он уметност види као средство за стварање праведнијег и бољег друштва које зато мора својим делима да покаже социјалне неправде, посебно оне које трпе сељаци и радници. Овај приступ није сасвим нов, као ни сама сликарска обрада (реалистична) мотива, и вуче корене из холандског сликарства позне ренесансе и барока.

Гистав Курбе, Тузачи камена, реализам

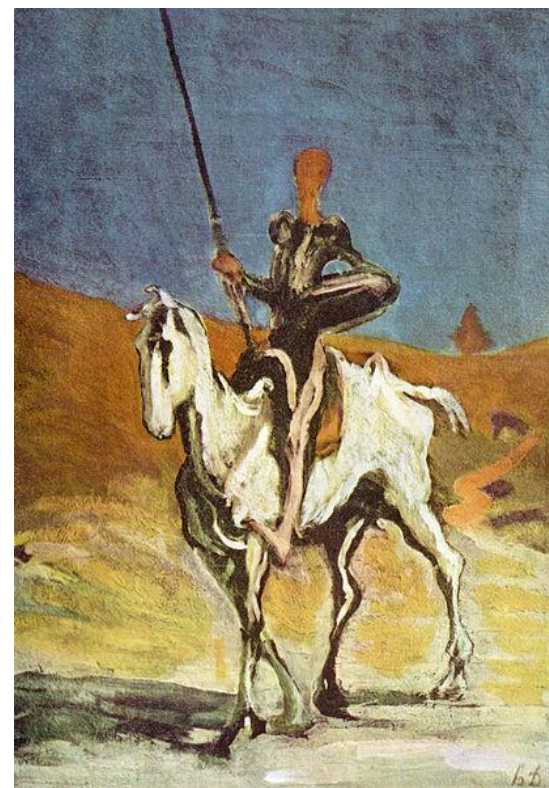
Након што су му 1855. године слике одбијене за светску изложбу, Курбе, борац против извештачености академског сликарства, у једној бараци поставио је своју изложбу коју је назвао Павиљон реализма, направио чак каталог у којем је написао: "Моћи приказати обичаје, идеје, лице мог времена, онако како их ја видим, бити не само сликар већ и човек, једном речју – стварати једну живу уметност, ето, то је мој циљ". Нешто слично ће учинити и импресионисти крајем века када су након одбијања за званичан Салон поставили чувену изложбу Салон одбијених.

Гистав Курбе, Добар дан господине Курбе, реализам

Вагон треће класе

Дон Кихот

Оноре Домије, уз Гоју који му је био претходница у том смислу, поставио је темеље хронике и актуелности. На граници романтизма и реализма, карикатурама Домије критикује власт, политичку елиту, краља. Такође, Домије приказује и тежак положај сељака и радника, ганут њиховим сиромаштвом и незавидним положајем. Био је вешт цртач, па линија доминира и његовим сликама. Осећао је повезаност са делом Сервантеса па је у више наврата оживео јунаке из његовог Дон Кихота.

Едуар Мане, Стрељање цара Максимилијана, реализам, 1868.

Након открића фотографије поставило се питање опстанка и будућности сликарства, јер зашто сликати када фотографија у тренутку прави белешку одређеног догађаја? Али, шта је то што фотографија не може да прикаже, или не може довољно убедљиво да прикаже?

Шта разликује фотографију страљања мексичког цара Максимилијана од слике Едуар Манеа?

Едуар Мане је последњи сликар реализма или зачетник импресионизма. Најправилније је можда рећи да је оба јер се управо у делу овог уметника препознаје како уметност реализма прелази у нови правац, импресионизам. Реалистичност приказа, па и теме којима се Мане бави на значајном броју слика одговарају реализму, али онда Мане ослобађа руку, мења начин сликања, креће са наносима боје карактеристичним за импресионисте, боји сенке, мења теме које ослобађа претходних стега, чинећи их провокативним и по посматраче интригантним, као што је то случај на чувеном "Доручку на трави". У новом, импресионистичком стилу слика и грађанску свакодневицу, забаве, одмарања уз реку и сличне теме које ће бити карактеристичне за сликарство импресионизма.

Едуар Мане, Доручак на трави, реализам – импресионизам, 1863.

Едуар Мане, Бар у Фоли-Бержеу – почеци импресионизма

ИМПРЕСИОНИЗАМ И ПОСТИМПРЕСИОНИЗАМ

Предмет:
Основе визуелне уметности

Наставник: доц. др Миа Арсенијевић

Едуар Мане, Доручак на трави, реализам – импресионизам, 1863.

Едуар Мане, Бар у Фоли-Бержеу – почеци импресионизма

Назнаке импресионизма се јављају већ шездесетих година XIX века, када је Едуард Мане изложио два ремек-дела: „Доручак на трави“ (1863) у Салону одбијених и „Олимпију“ (1865) у званичном Салону. Обе слике су изазвале оштру реакцију грађанског укуса који се темељио на делима великих академичара какви су били Кабанел и Деларош.

Међутим, поред револтираног грађанства, око Манеа се окупила група младих сликара. У том кругу, који се од 1866. окупљао у кафани Гербуа, налазили су се готово сви будући импресионисти: Клод Моне, Камиј Писаро, Огист Реноар, Едгар Дега, Пол Сезан. Поред њих, ту су се окупљали и књижевници Зола и Астрик, као и критичари Дуранти' и Дире. Почела је да се обликује идеја о новом правцу. Група је себе назвала „Анонимно удружење сликара, вајара и гравера“. После француско-пруског рата млади су се одвојили од Манеа, и први пут као група изложили 1874. у атељеу фотографа Надара, на Капуцинском булевару. Тада је Моне приказао своју слику „Импресија, рађање сунца“. Критика је и овај пут била оштра. Назив „импресионизам“ употребио је Луис Лерој, када је за лист „Шаривари“ написао чланак о изложби. Овај израз је употребио у подругљивом смислу, али се касније одомаћио и код самих сликара.

Импресионизам је био изазван неколицином чинилаца. Уметност ренесансе је исцрпела оно што је могла дати и из тога се концепта није могло ништа више учинити. Други је елемент појава фотографије 1839. Луј Дагер је примењивао своју дагеротипију да би се развијало врло брзо и у 20. веку већ је позната фотографија у боји. Уметничко дело престало је да конкурише такмацу без премца и оно почиње заокрет ка одвајању од реалног приказа које се може пратити и кроз касније „изме“.

Појава импресионизма подударна се са тренутком када је коначно, након 150 година, Њутново откриће спектра и закључак да је бела светлост састављена од боја, постало прихваћено. У оптици је онда дефинисана светлост различитих таласних дужина и извршена спектрална анализа; црвена наранџаста, жута, зелена, плава и љубичаста - светлост различитих таласних дужина. Користећи се принципом познавања спектра боја уметници су дошли до закључка да се контрасти боље могу изразити помоћу боја него помоћу небоја, беле и црне.

Ових 6 боја могу се свести на три основне боје (које се не могу добити мешањем других боја – црвену, жуту и плаву, и три изведене боје – наранџасту која се добија мешањем црвене и жуте, љубичасту која се добија мешањем плаве и црвене, и зелену која се добија мешањем жуте и плаве).

Импресионисти су компоновали боје по принципу комплементарности. Комплементарни контраст је највећи контраст између две боје и дају га боје на супротним странама круга; тако комплементарне су боје зелена и црвена, наранџаста и плава, љубичаста и жута.

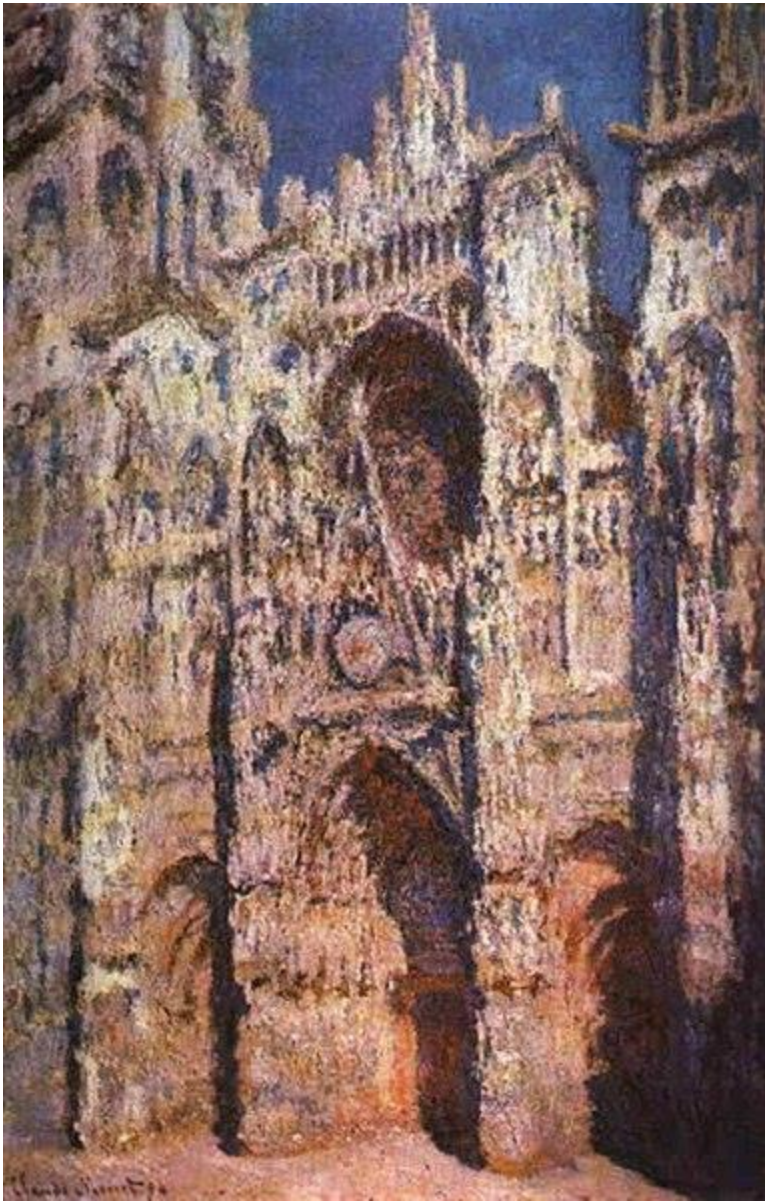
Прве импресионисте су мање занимале научне теорије о светлости и боји од једноставног али неодољивог доживљаја природног света, виђеног непосредно, у сјају пуне сунчеве светлости или у хладном и чаробном тајанству зоре или сутона. Тек касније ће неоимпресионисте — Жоржа Сераа, Пола Сињака и, неко време, Камија Писара — опчинити нека нова открића у научном перципирању боје слике. За Монеа је слика Импресија, рађање сунца, био покушај да се ухвате пролазни видови једног променљивог тренутка, можда више него иједна његова друга слика до касних серија венецијанских призора или Локвања.

Импресионистичка слика је импресија, прича о светлости, бележење непосредних визуелних утисака; а последица сликања светлости изван атељеа, у самој природи јер то је управо оно што импресионисти чине, водило је ка расточености и дематријализацији облика, претварању предмета у бојене мрље, ка томе да се потези четкице који су се раније скривали и маскирали сада остављају видљивим и посматрају као вредност по себи.

Слика, Импресија, рађање сунца, представља романтични склад неба и воде, пример атмосферске растопљености која карактерише импресионизам. То је танка светлоплава копрена кроз коју се пробило ружичасто-бледоцрвено сунце које се рађа. Одрози у води су назначени кратким, испрекиданим потезима кичице, али слика као целина нема ничег од оптичких својстава, научне анализе које ће критичари и историчари ускоро приписати том покрету.

Клод Моне, Импресија, имресионизам

Чувена је серија Монеових дела на тему Руанске катедрале – урадио је преко 20 слика ове грађевине, сликаних у различито доба дана, истражујући како светлост мења призор.

Клод Моне, Локвањи, импресионизам

Живерниј је село у Нормандији, на око сат времена возње од Париза. Чувено је јер га је овековечио Моне који је у ту живео преко 43 године, неуморно истражујући како светлост мења облике, природу, свет видљивог. Чувени врт са језерцетом и локвањима на бројним је сликама овог уметника.

Главна тема највећег дела импресионистичког сликарства је пејзаж, сликарски жанр који је у ранијим традицијама до епохе романтизма имао другоразредну улогу, углавном као позађе амбициозних сцена митолошког, хришћанског и историјског карактера. Импресионисти излазе у природу и пејзаже бележе у пленеру, на лицу места, окружени природом коју удишу и сликају.

Већина мањих пејзажа које су импресионисти излагали 1870-их, изгледају у потпуности настали у природи, пред мотивом сликања. Уместо да сликају у атељеу, као сви претходни пејзажисти који су тако стварали велике слике за излагање, настале на основу малих скица из природе, импресионисти су те своје, за тадашњи стандард „мале” пејзаже сматрали готовим делима за излагање, придајући нарочиту важност спонтаном запису природе.

Импресионизам је створио нови начин гледања света. То је био начин да се град, предграђа и села виде као огледала модернизације коју је сваки од ових уметника схватио и желео да снима са његове или њене тачке гледишта. Модерност, како су то знали, постала је њихова материја. Заменила је митолошке, библијске сцене и историјске догађаје који су доминирали поштованим "историјским" сликама своје ере.

У одређеном смислу, спектакл улице, кабаре или приморско одмаралишта су нове теме нових уметника.

Практично је немогуће пронаћи јединствену дефиницију која би обухватила читав спектар сликарских приступа који се обично описују као „импресионизам”. Ипак, класичан пример једног импресионистичког пејзажа поседује одређене особине које се могу лако уочити: релативно је малих размера; по академским стандардима недоследан по питању композиције; углавном је сликан напољу („плен-ер”, фр. *plein-air*, или „пленеризам” и „сликање пред мотивом” фр. *peinture sur le motif*) а не у атељеу; општи колорит слике одликују светли тонови боје са комплементарним контрастима, а потези кичицом су слободни и маштовити не следећи класичне обрасце локалне боје и тонског решавања облика.

Клод Моне

Камиј Писаро

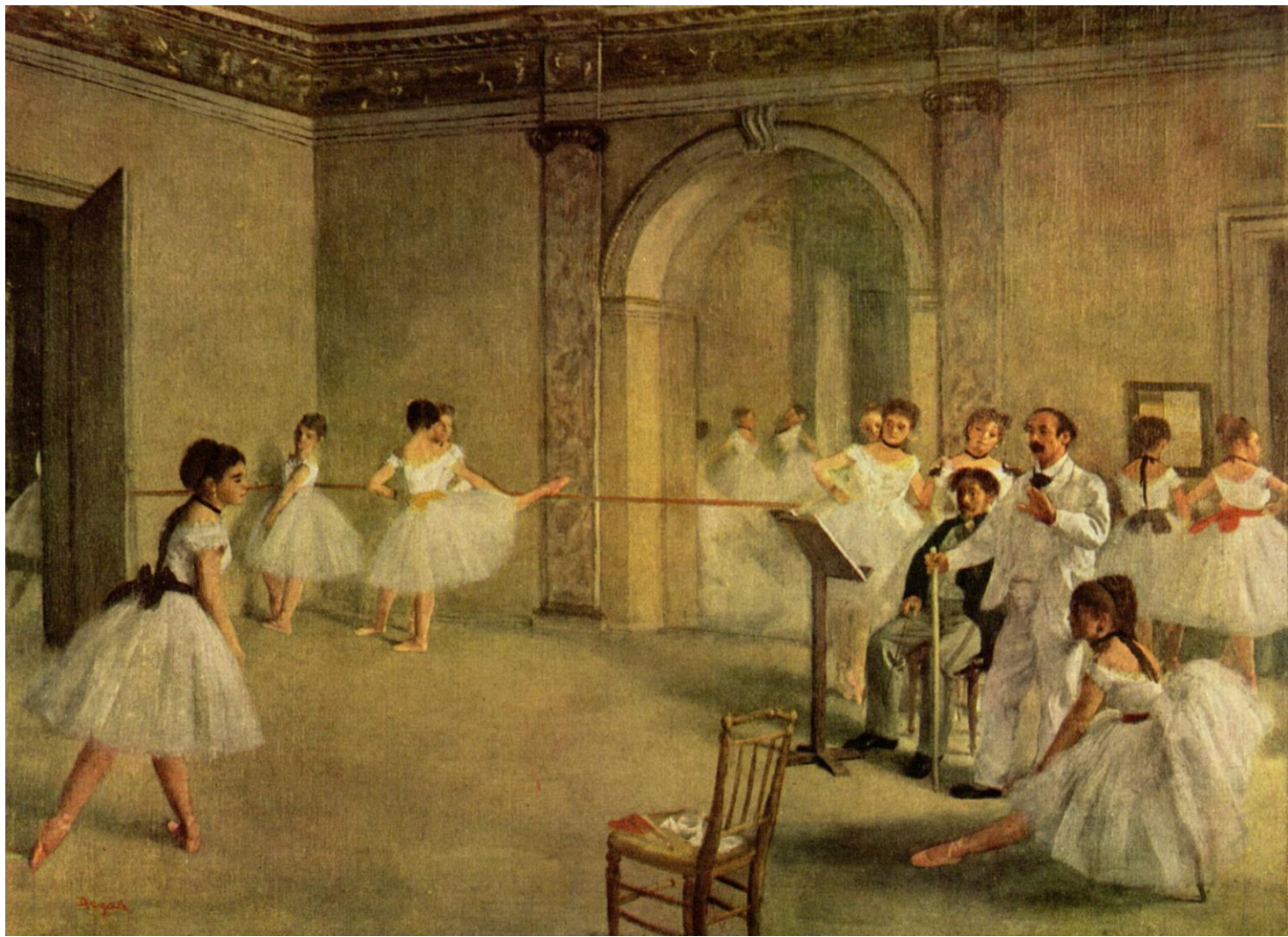
Огист Реноар, Игранка у Мулен де ла Галету, импресионизам

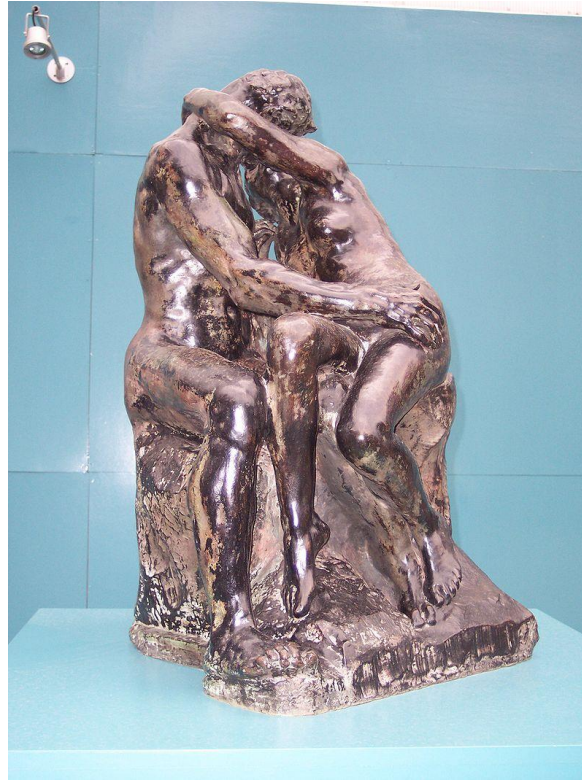
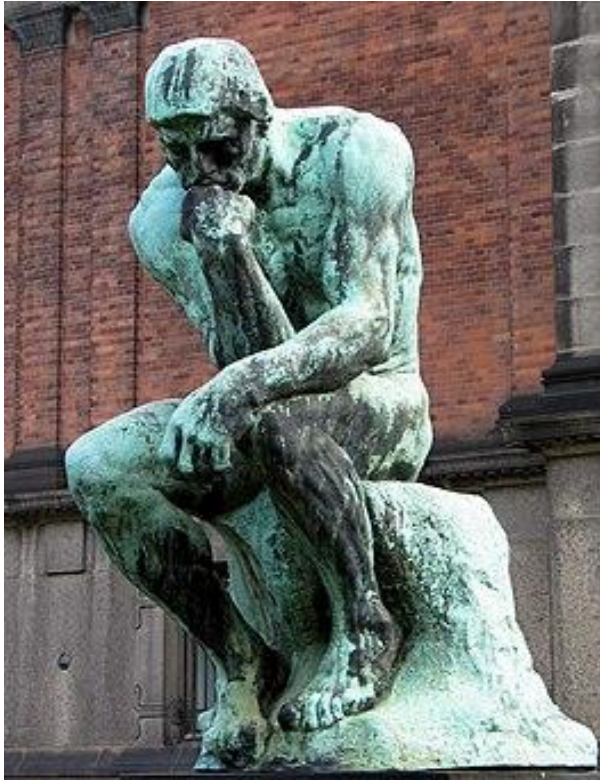
Реноар нешто мање ради пејзаже, његова тема је ужурбани градски живот Париза, тадашње метрополе. Он слика забаве, хиподром, балет, оперу, улицу.

Едгар Дега, Балерине, техника – суви пастел

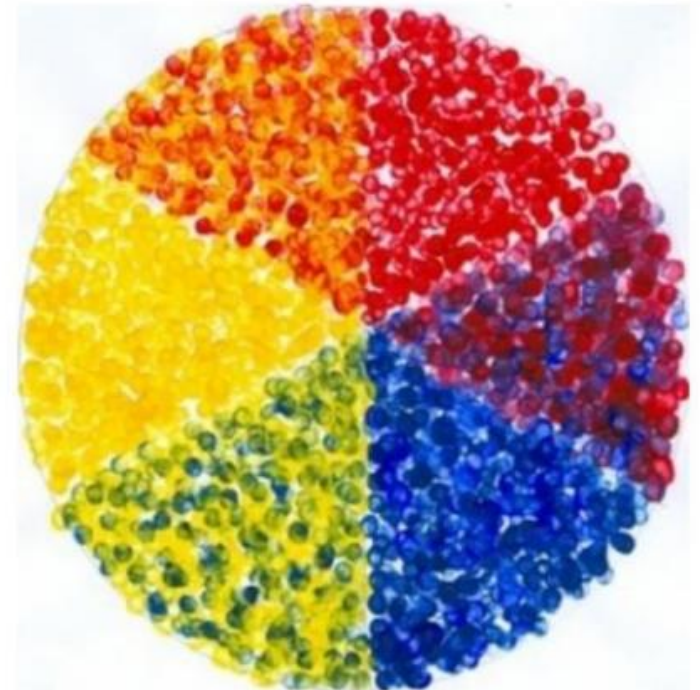
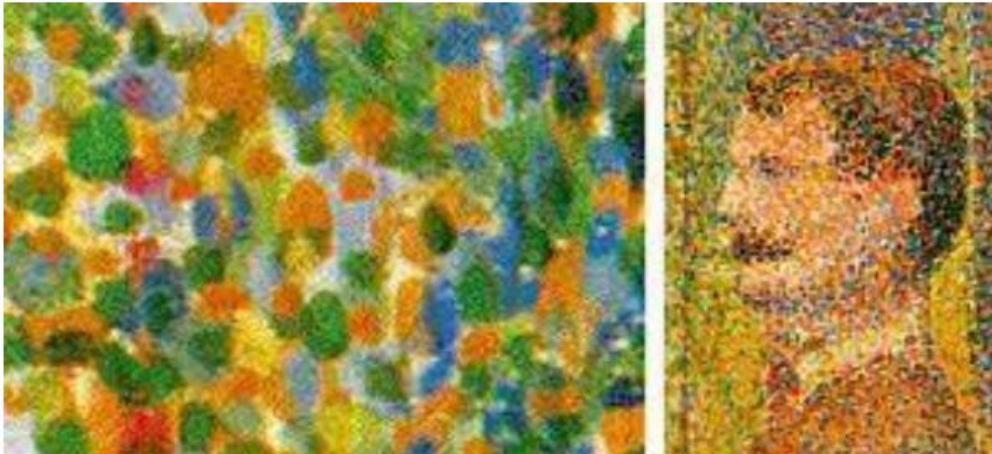
Пол Сезан усвојио је палету импресиониста, али је тежио да слици врати чврсту структуру и облик - архитектуру. Кратке потезе усмерава ка одређеним правцима да би добио на чврстини слике и површине. Чувен је по приказима балерина чији је покрет покушавао да ухвати, као и по техници коју је користио – суви пастел.

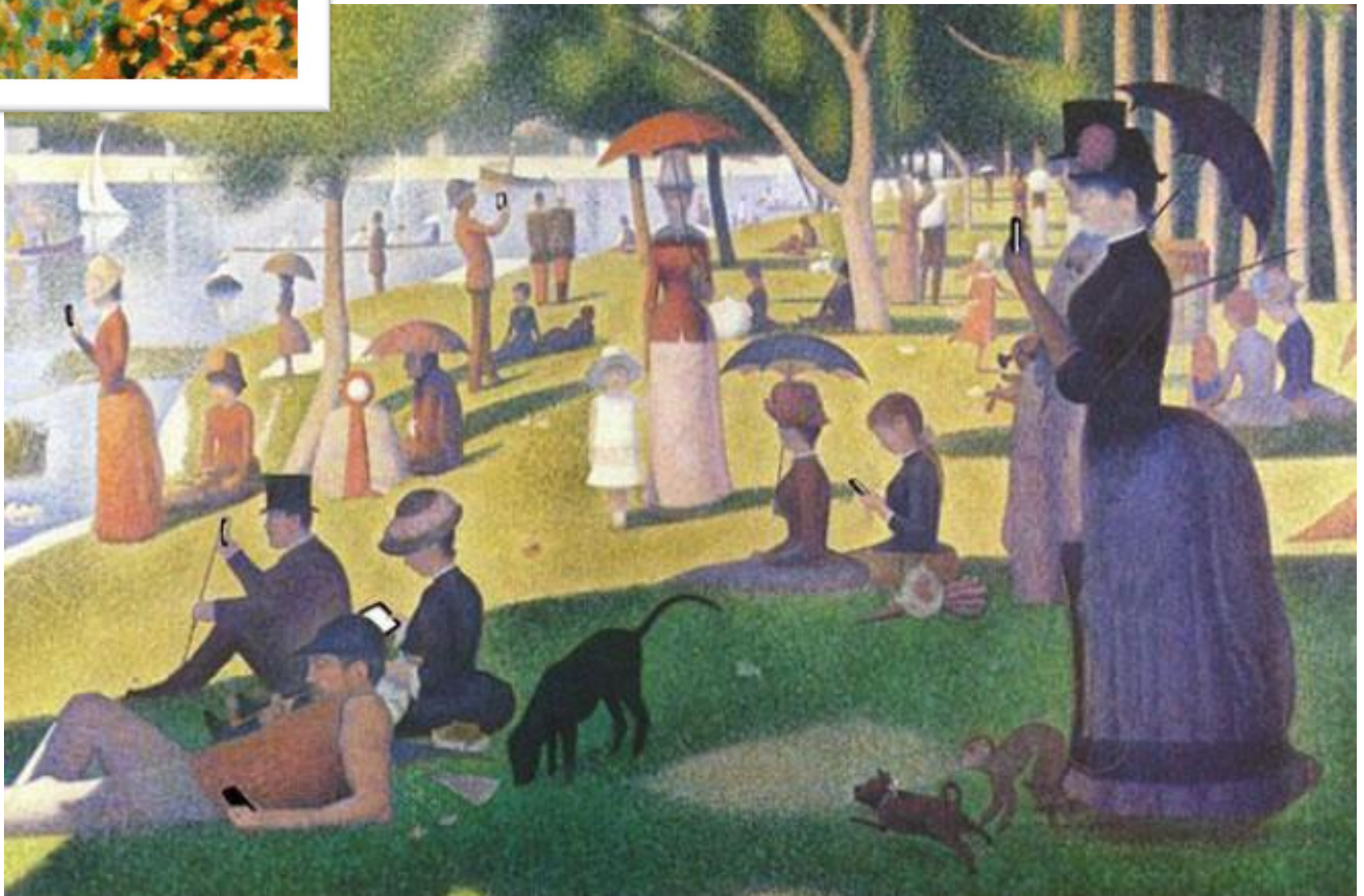
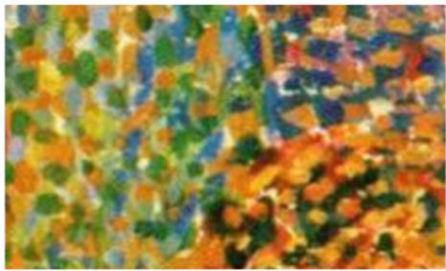

Импесионизам у вајарству посебно је дошао до изражаја у делу Родена, који је најпре радио у бронзи и у гипсу. Чувена је његова скулптура 'Мислилац' на којој до изражаја долази реалистичност, али и 'Пољубац' који је шокирао савременике непосредношћу и сензуалношћу. Његове скулптуре одају утисак недовршености, игре светлости и сенке. Изузетно значајна је и скулптура мале балерине коју у праву балетску хаљиницу облачи Едгар Дега; крхка а пркосна, балерина је прва скулптура са оваквом комбинацијом чврстих и текстилних материјала.

Поентилизам (од франц. *point* - тачка), или **дивизионизам** како га је називао творац ове технике Жорж Сера, је сликарска техника настала у Француској у другој половини 19. века, у којој се примарне (плава, жута, црвена) и комплементарне (наранџаста, љубичаста, зелена) боје наносе на сликарску површину кратким потезима (тачкама) једна до друге, по принципу комплементарности, да би се у оку посматрача створила илузија целовитости форме. Ова технику су користили сликари неоимпресионисти, тако да се имена за технику и правац често користе као синоними. Поентилизан или неоимпресионизам произилазе из импресионизма и означавају његов касни развој. Ова техника и правац у сликарству се заснивају на савременим теоријама о физичким, физиолошким и психолошким законитостима човековог посматрања боја. Жорж Сера је проучавао истраживања о светлости савремених физичара као што су Ежен Шеврел, Херман Лудвиг вон Хелмхолц и његов пријатељ Шарл Анри. Најистакнутији представници ове технике и правца су Жорж Сера и Пол Сињак.

Поентилистички приступ је супротност уобичајене методе сликања стапањем пигмената и мешањем боја на палети. Техника се састоји у слагању чистих мрља боја једних до других, а илузија облика и форме се ствара у оку посматрача који посматра слику са дистанце.

Жорж Сера, Недељно поподне, поентилизам

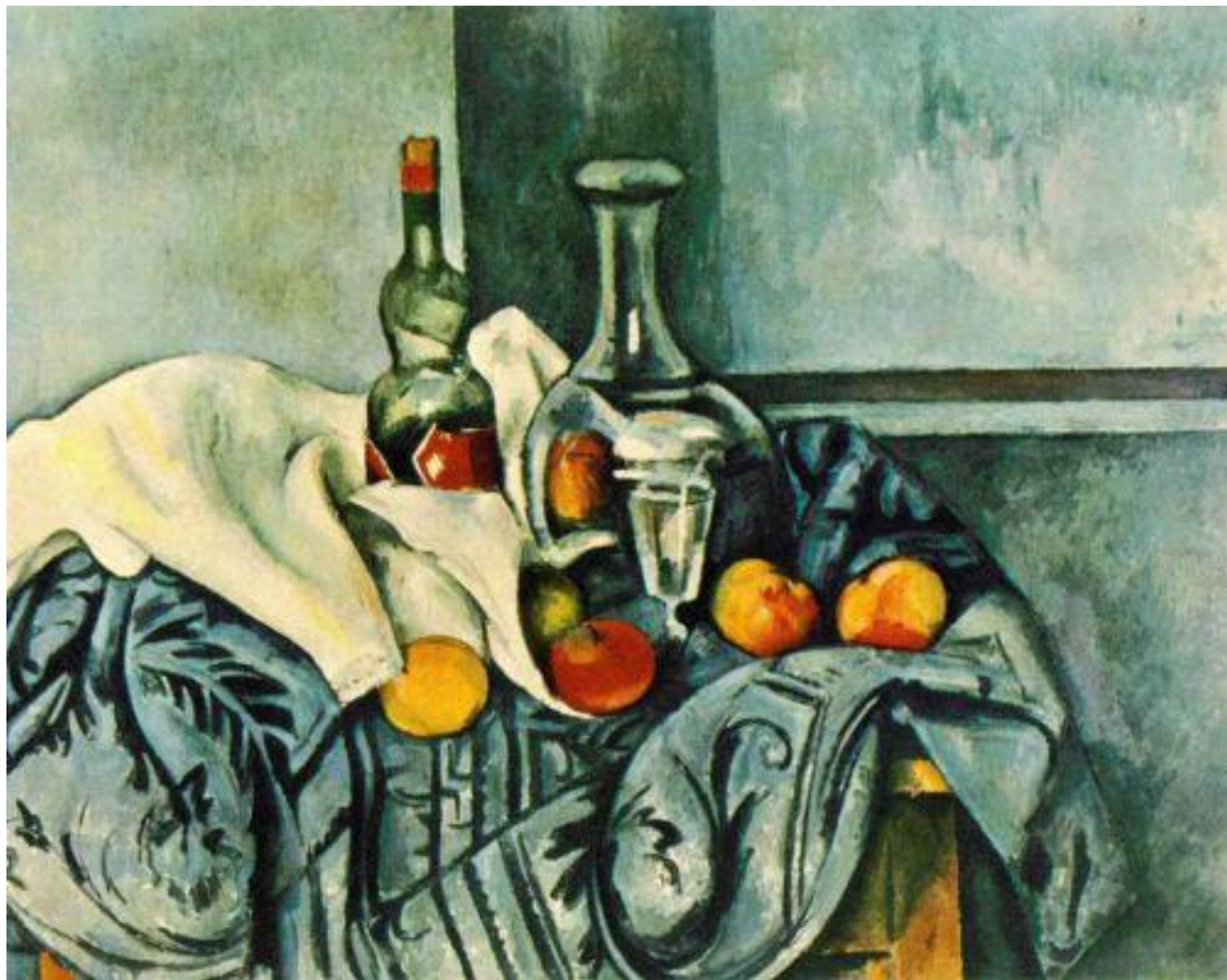

Жорж Сера, Купање у Анијеру

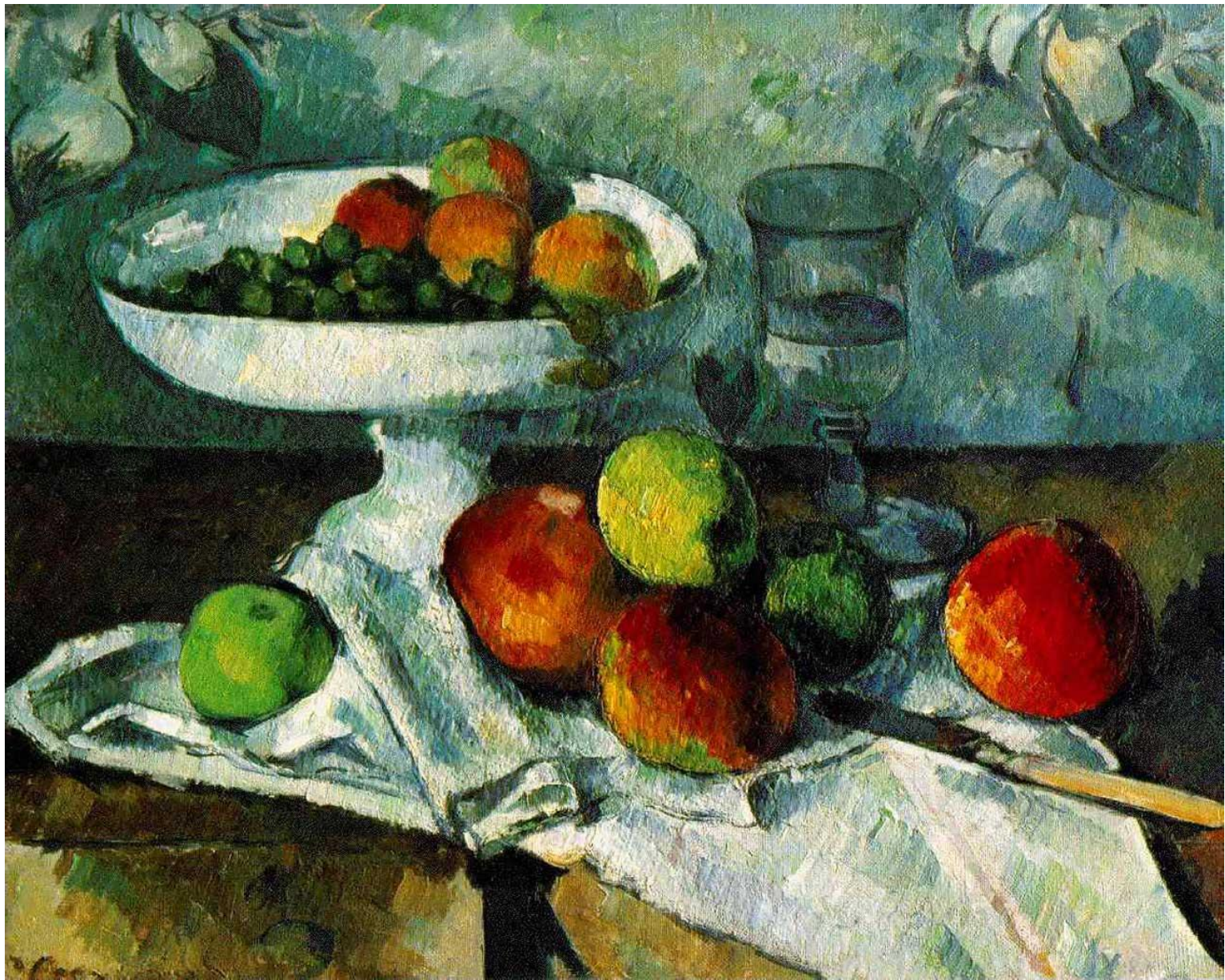
У последњој деценији XIX века долази до промене и на сцену ступају три чувена уметника која иако и сами импресионисти у почетку, одступају затим од овог правца и својим делима суштински утичу на развој уметности у првој поиловини XX века. Сезан ће тежити рационалнијој уметности, увешће конструктивистички елемент у импресионистичку слику и отворити пут геометрији рационалистичким правцима прошлог века. Ван Гог и Гоген су пак окренути субјективном и експресионистичком изразу, који ће такође имати своје место и у наредним деценијама.

Сезан, Гоген и Ван Гог припадају правцу који називамо постимпресионизам.

Сезан је мукотрпним радом успео да створи сликарство равнотеже, чврстине и скривене геометрије. Рационалан и посвећен сликао је мртве природе и Чувено Брдо Сент Виктоар у настојању да превазиђе и реши проблеме претеране разуђености импресионистичке слике. И данас студенти уметности уче на Сезановим сликама, посебно мртвим природама које нису тек преношење виђеног на платно већ фрагменти нове стварности коју сам уметник режира – она личи на свет који нас окружује, али иста није, њу је дух уметника изменио, дотерао, определио. Односи боја на мртвим природама нису случајни, и тачно од њих зависе и волумен и чврстина самих облика. Сенке никада нису црне или сиве, већ увек бојене – зеленкасте, љубичасте, плаве. Пејзаж пак своди на геометријске форма како би га учврстио, дао му конструкцију; потези плошних четки су посебно видљиви, као и наноси контрастних боја па читаве слике подсећају на мозаик.

Пол Сезан, Мртва природа, постимпресионизам

Пол Сезан, постимпрессионизм

Пол Сезан, постимпрессионизм

Пол Сезан, постимпрессионизм

Пол Гоген замерио је импресионистима на недостатку мисли и маште. Он сам је слику организовао не по природи већ по њеним властитим законима. Гоген је допринео и томе да се западној (европској) уметности приближе далеке културе и оствари комуникација између модерне и древене и оријанталне уметничке традиције. Живео је и сликао најпре у Бретањи а онда отишао на Полинежанска острва где су настале чувене слике Тахићанки. У Гогеновом сликарству доминирају боља интензивних боја уоквирена јасним линијама. Импресионистичко растварање облика је прошлост, Гоген облике пуни бојом која је његово основно средство израза, а нанета је чисто, готово без икаквих сенки.

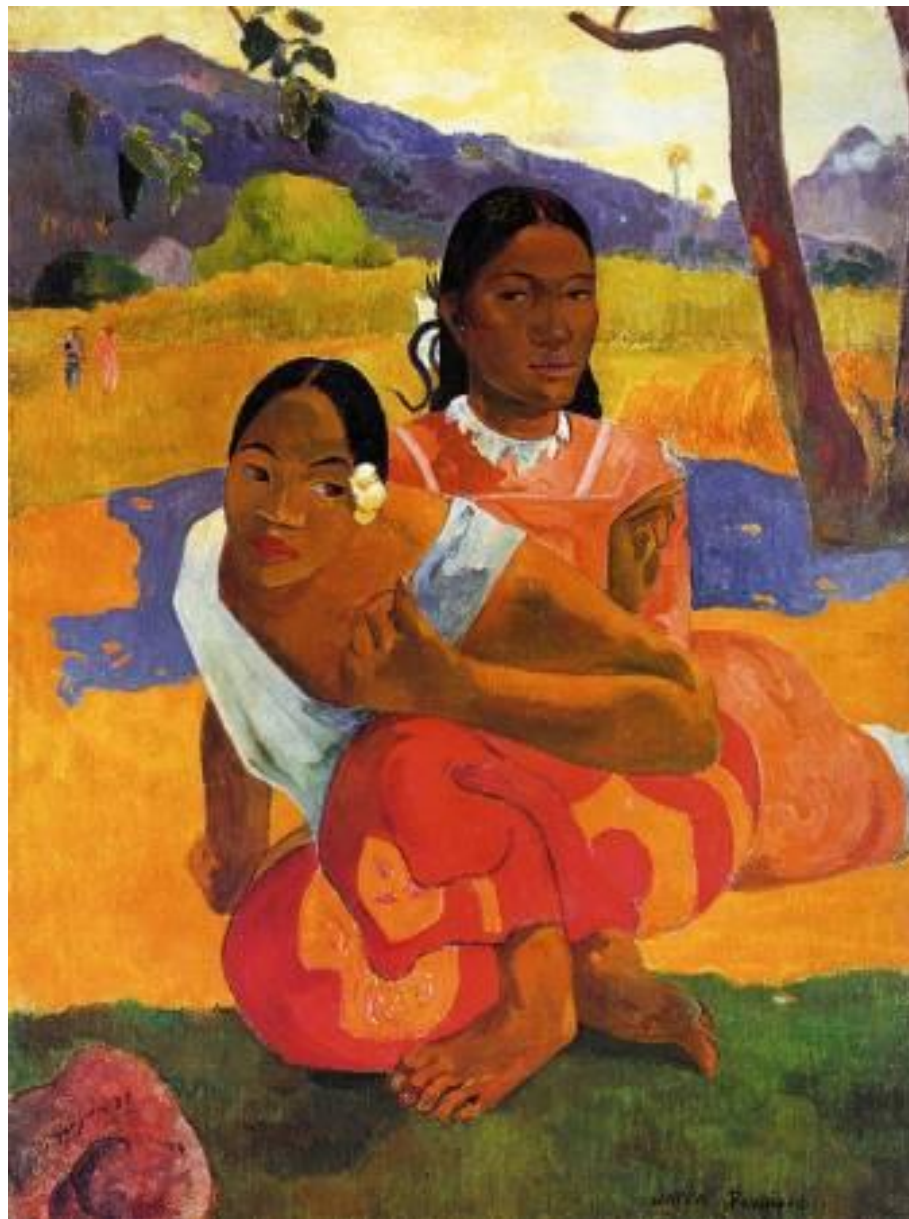
Ван Гог је рођен у Холандији где настају и његове прве слике на којима је овековечио тежак сликар сељака и рудара, а на којима доминирају тамни мркозелени тонови. Након кратког боравка у Паризу током којег ради импресионистичким маниром и напушта социјалну тематику, Ван Гог одлази на југ Француске, у Арл где се његово сликарство претвара у сликарство интензивних контраста, јарких боја, пуног колирија, снажних видљивих потеза који слици дају чак значајну текстуру. Слика виђено, симболе земље, али их пуни значењима која су пре израз унутрашњих ритмова и варијација. У том свом раздраженом симболизму слике пуни комплементарним контрастима који доминирају његовим делом.

Пол Гоген, Визија после проповеди, постимпресионизам

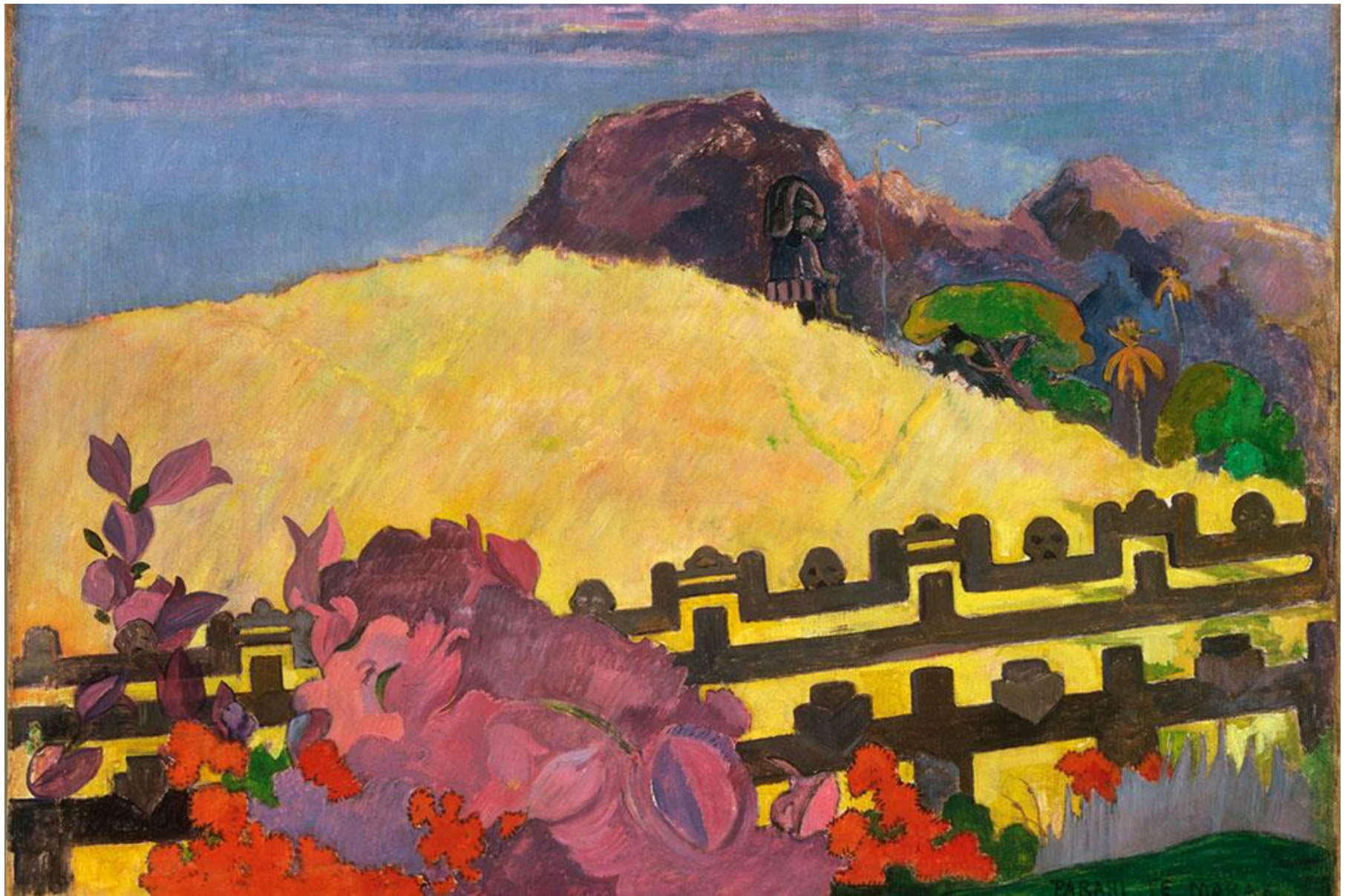
Пол Гоген

Пол Гоген, Тахићанке, постимпресионизам

Пол Гоген, Тахићанке, постимпресионизам

Пол Гоген

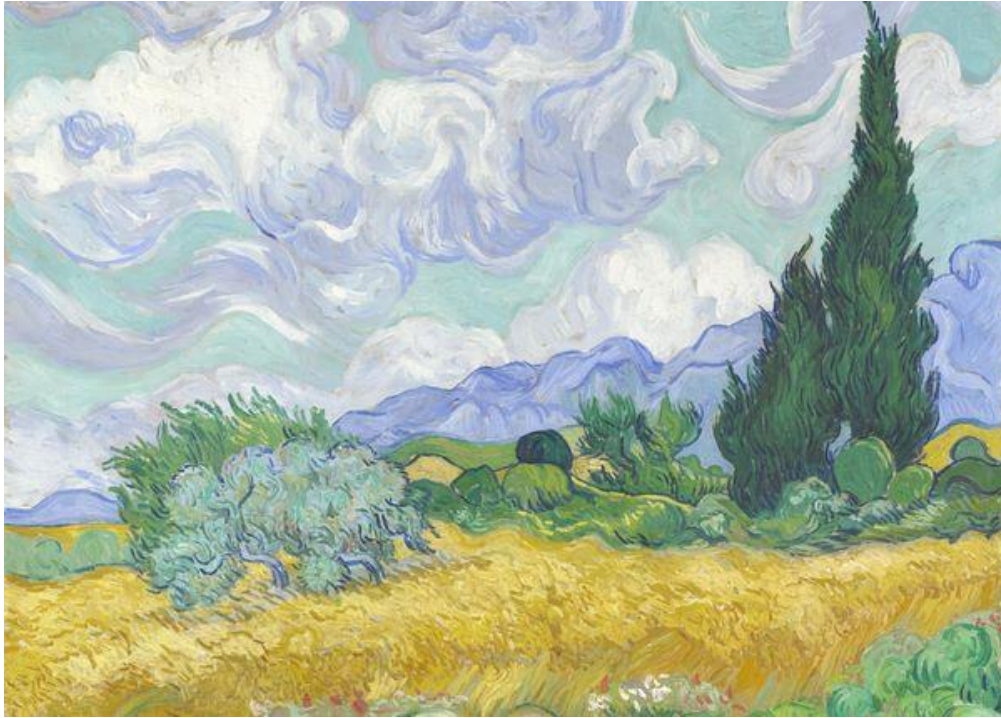
Винсент Ван Гог

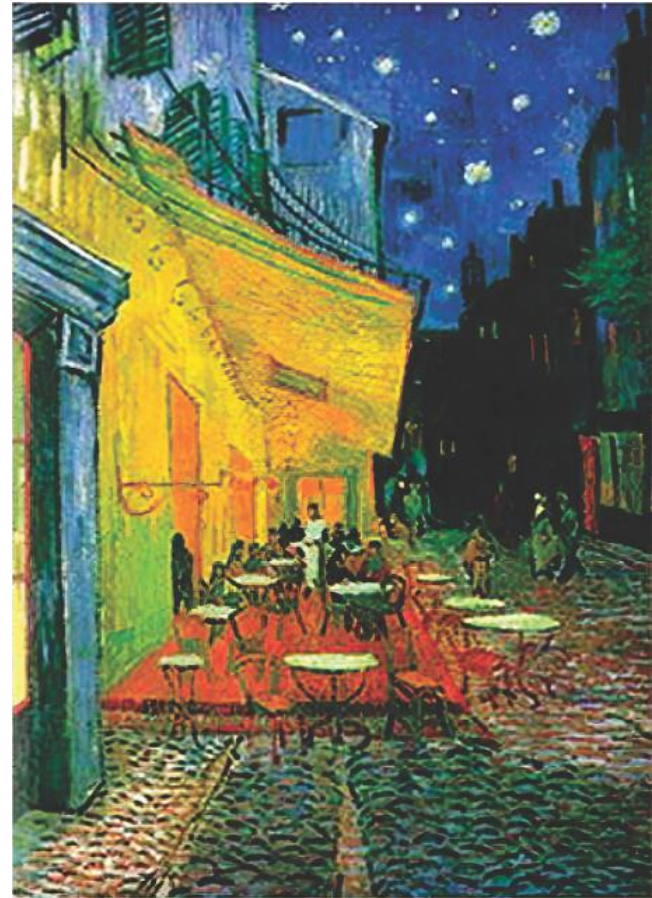
Винсент Ван Гог, Уметникова соба, постимпресионизам

Винсент Ван Гог, Звездано небо, постимпресионизам

Винсент Ван Гог, постимпрессионизм

Винсент Ван Гог, постимпрессионизм

УМЕТНОСТ ПРВЕ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА

Предмет:
Основе визуелне уметности

Наставник: доц. др Миа Арсенијевић

Подсетник: ПОСТИМПРЕСИОНИЗАМ

Постпресионизам је правац у уметности с краја 19. века, чији су главни представници уметници који су се развили из импресионизма, али га и одбацили у настојањима да оду корак даље. У питању су Пол Сезан, Пол Гоген и Винсент Ван Гог. Иако њихово дело има и заједничких карактеристика, чињеница је да су ови уметници различити и да су се из њиховог дела развили различити правци уметности прошог века – тако, из Сезановог дела произилази кубизам, из Гогеновог симболизам и фовизам, а из Ван Гогово експресионизам.

Циљеви којима су постимпресионисти стремили су:

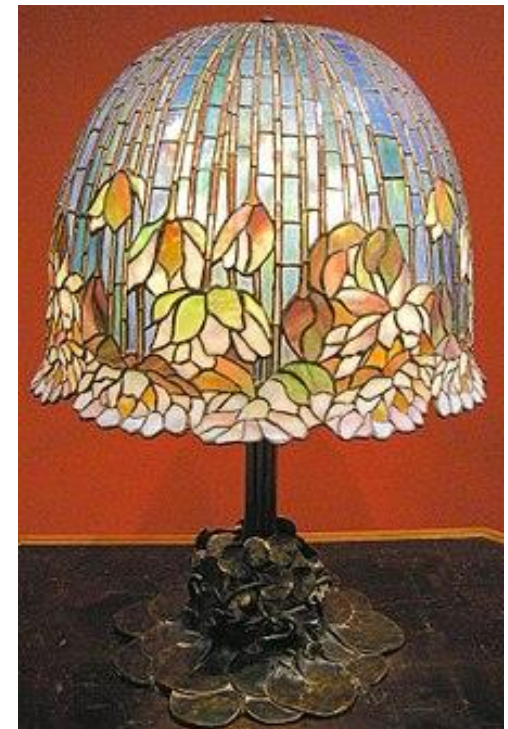
- повратак структуралној организацији слике (аналитички настројени Сезан чак каже да се све ствари у природи могу свести на купу, лопту и коцку)
- наглашавање декоративне организације слике у циљу целокупног јединства слике (сликарство Гогена се сматра открићем живог, симболичног света егзотичноих култура схваћеног кроз декоративну организацију слике)
- претеривање у осликавању природе како би се кроз слику презентовало емоционално стање уметника (Ван Гогово сликарство жестоких потеза и драматичних бојених односа представља почетак новог, снажног субјективног израза који налазимо у многим правцима савременог сликарства).

СЕЦЕСИЈА

Сецесија или **Арт нуво** је међународни уметнички стил у ликовној уметности, архитектури, примењеној (посебно декоративној) и другим уметностима, који обухвата раздобље од 1890. до 1910. године, и развија се паралелно са постимпресионизмом, фовизмом и кубизмом. Као реакција на академску уметност из 19. века, инспирисан је природним облицима и структурама, тј. свим закривљеним линијама (кривуљама). Најпознатији представници у сликарству су Густав Климт, Алфонс Муха и Егон Шиле.

Архитектура у стилу сецесије, Суботица

Тифани лампа

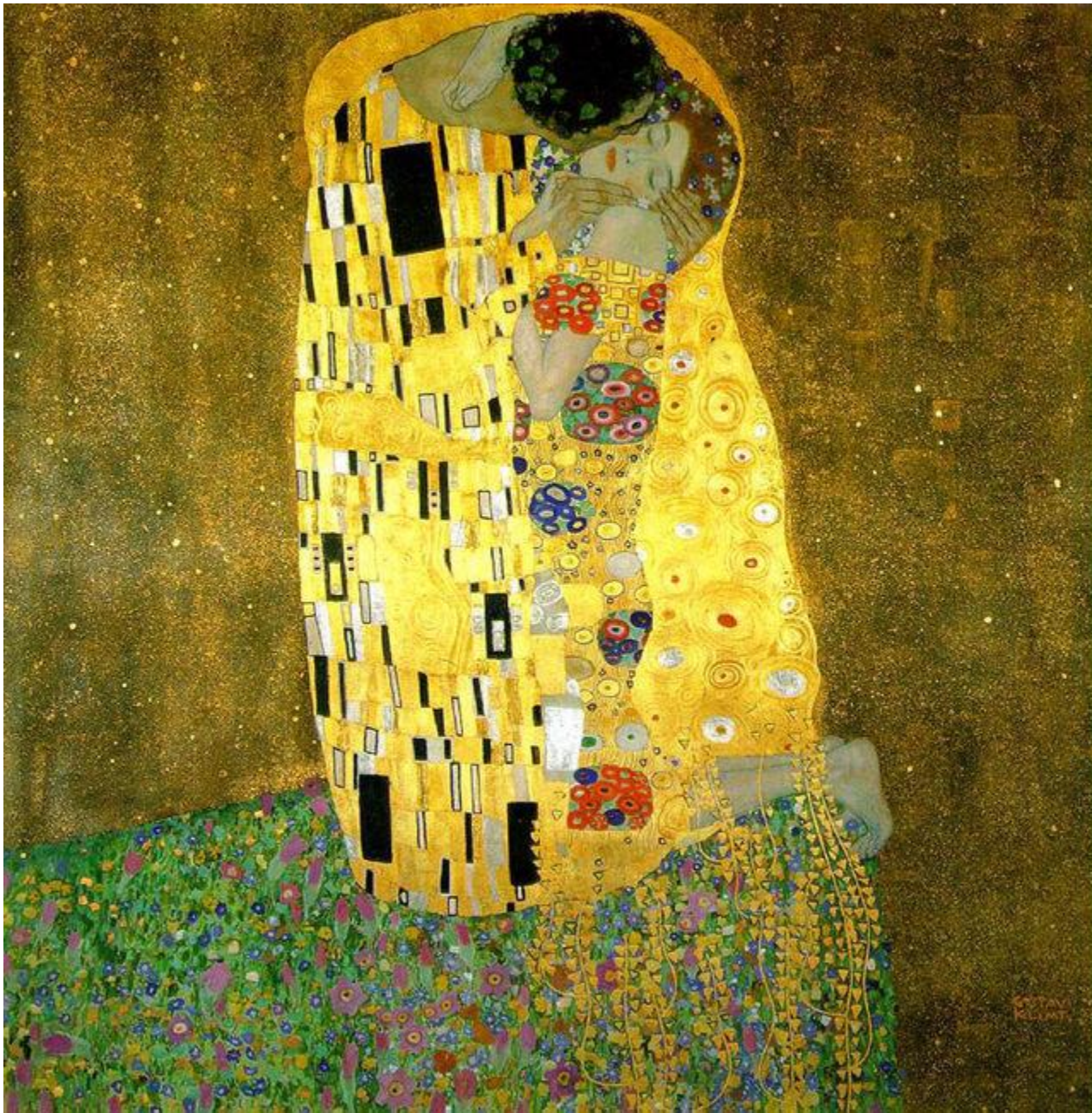
Алфонс Муха

Алфонс Муха, витраж, Храдчани, Праг

Егон Шиле

Густав Климт, Пољубац

Густав КЛИМТ

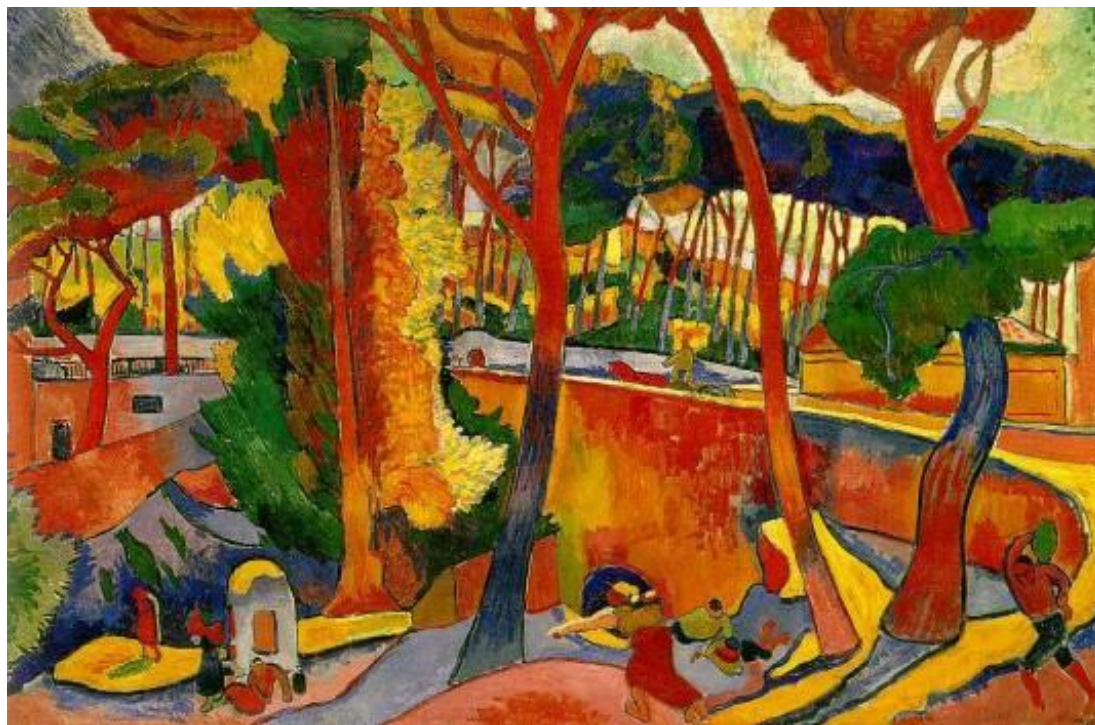

ФОВИЗАМ

Фовизам је уметничка група основана 1905. у Паризу, чији су главни представници били Анри Матис, Морис Вламенк и Андре Дерен. У настојању да опише њихово дело, један критичар користи израз „*Les Fauves*“ (у преводу „дивље звери“) и то постоје назив групе. Главно обележје фовистичке уметности је жестина боја и деформација фигура.

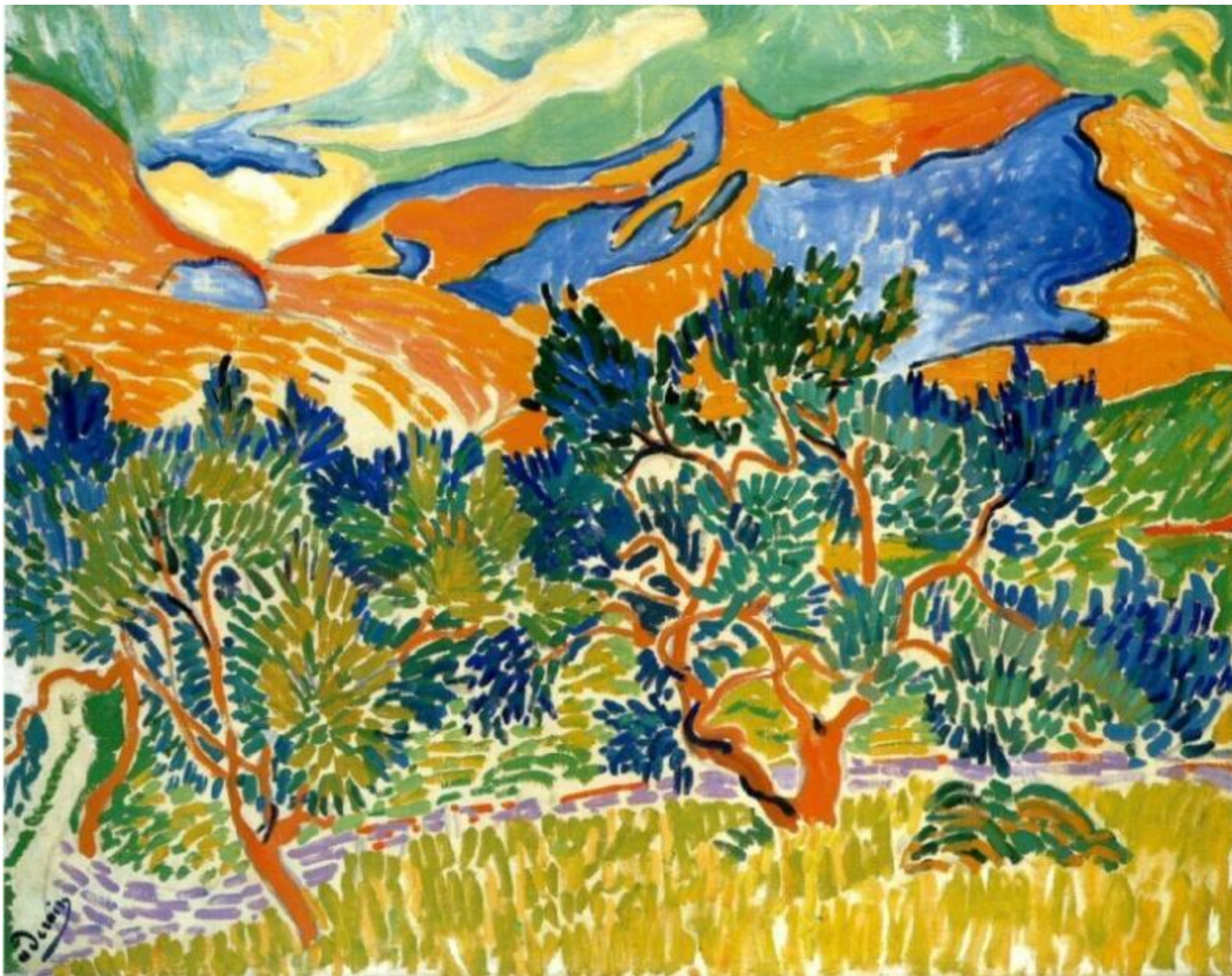
Анри Матис, Прозор

Андре Дерен, Пејзаж

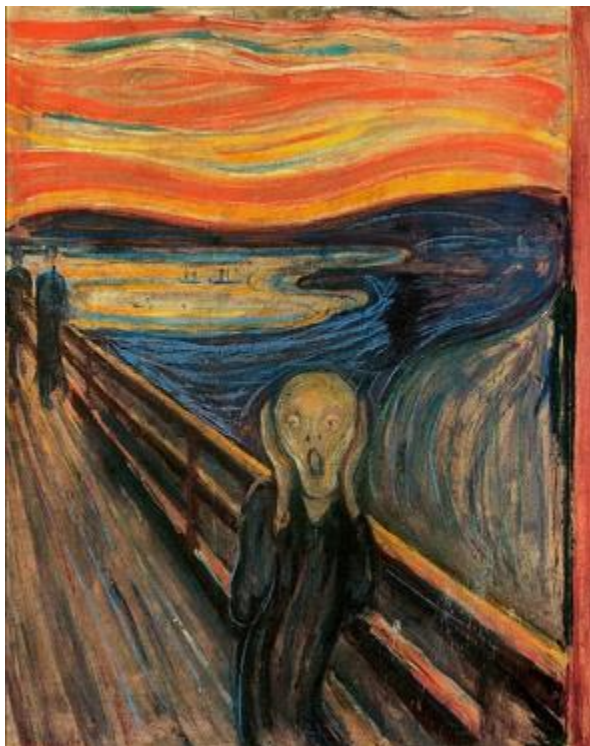
Анри Матис, Хармонија у црвеном, фовизам

Андре Дерен, Пејзаж, фовизам

ЕКСПРЕСИОНИЗАМ

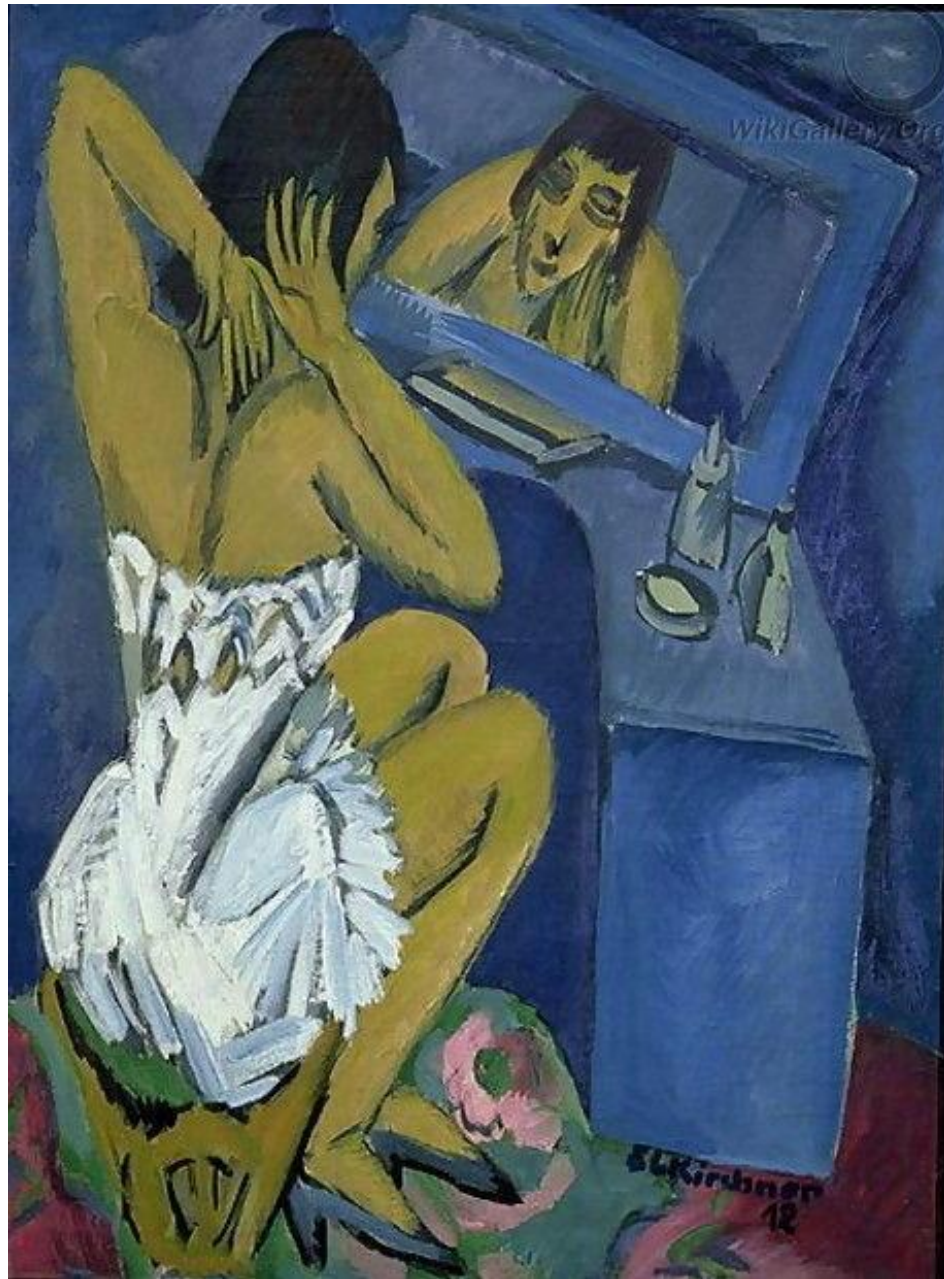
Експресионизам се јавио као супротност префињеном, естетизованом и индивидуалистичком импресионизму; хтео је да изрази оно што је примарно, исконско у човеку. Јавља се у Немачкој 1905. године Као реакција на импресионизам, који преноси спољашњи изглед природе и света на сликарско платно, експресионисти напуштају површне стимулације у корист изражавања унутрашњег духа стимулисаног религиозним, социјалним, или психолошким нагоном, па чак и оптимистичким визијама будућности. Главни представници су Едгар Мунк, Ернест Лудвиг Кирхнер, Емил Нолде.

Мунк,
Крик

Емил Нолде, Ритуални плес

Ернест Лудвиг Кирхнер, Жена пред огледалом, експресионизам

Емил Нолде, Маске, експресионизам

Пол Кле, Магичне рибе, 1925.

Пол Кле, слике, индивидуални стил настао под утицајима експресионизма, кубизма и надреализма

КУБИЗАМ

Кубизам је уметнички правац настао почетком 20. века, који је имао значајан утицај на почетак апстрактног сликарства. Назив кубизам изведен је од речи кубус што значи коцка. Кубизам је поједностављавао облике у интерпретацији реалности на облике коцке, кугле и ваљка, а у финалној слици настојао је да предмет представи као да је у исто време посматран из различитих углова (што је утицај тада актуелне Ајнштајнове теорије релативитета). Интересантно је да кубизам уводи и једну нову технку, колаж. Главни представници су Пабло Пикасо и Жорж Брак.

Пикасо,
Герника

Па́бл Пика́со, Дора Мар, кубизам

Пикасо, Портрет Амброаза Волара

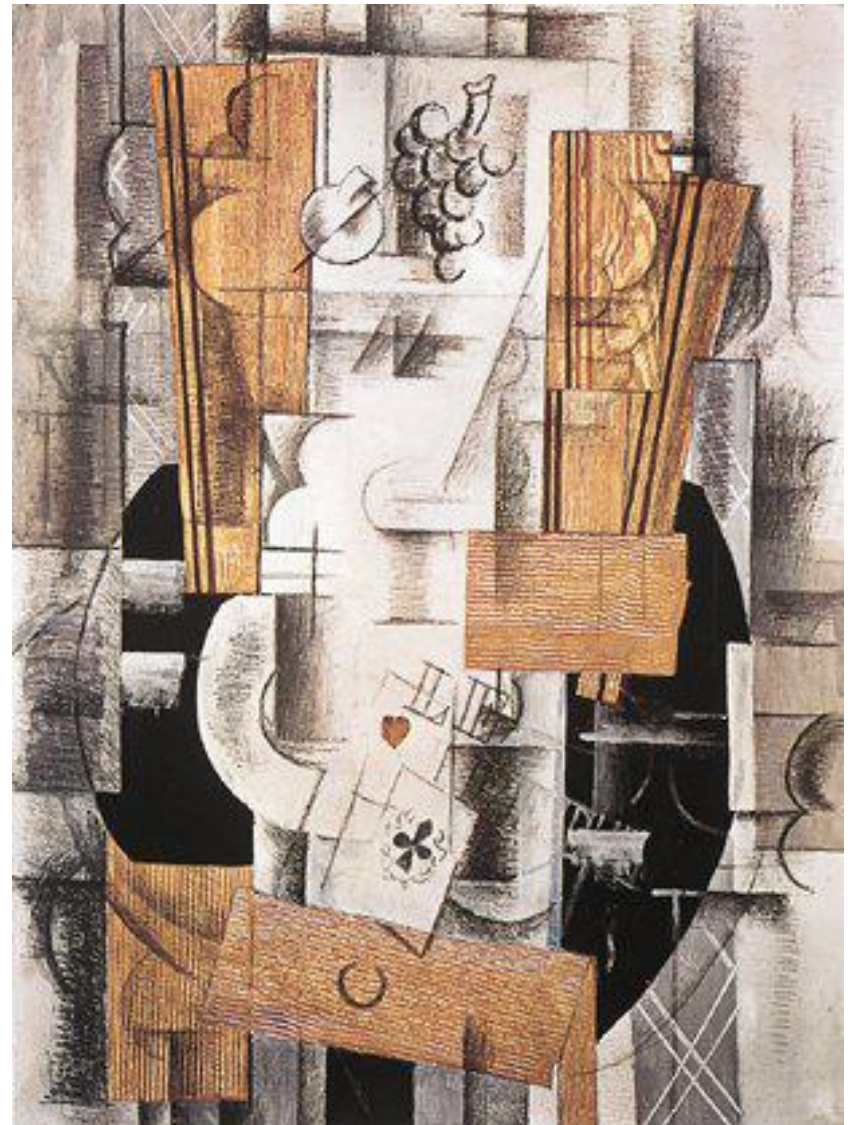
Пабл Пикасо, Госпођице из Авињона, кубизам

Picasso said lesser artists borrow while the great ones steal. For the first time his 1932 Woman with a Book is to be hung beside the work he saw a decade earlier by Jean-Auguste-Dominique Ingres

Пабло Пикасо, колаж, кубизам

Жорж Брак, колаж, кубизам

ФУТУРИЗАМ

Футуризам је културни покрет настао почетком 20. века у Италији Идеолог покрета био је песник Филипо Томасо Маринети који је објавио *Манифест футуризма*, а у ком су прокламована начела футуризма: гнушање спрам прошлости, нарочито спрам традиционалне уметности, те величање љубави према брзини, технологији, насиљу (узанос рашинеријом пред Први светски рат). Аутомобил, авион, индустријски град постали су нови митски топоси, јер су представљали тријумф технологије над природом.

Карло Кара,
Бициклиста

Ђакомо Бала, Пас који јуриша, футуризам

Боћони, Јуриш копљаника, футуризам

АПСТРАКТНА УМЕТНОСТ

Апстрактна или беспредметна уметност се веже за субјективно, емотивно и рационално уметничко изражавање, које не следи природне законе боје, текстуре, облика и простора; уметник овде изражава себе слободним кориштењем ликовних елемената. У питању је правац који је настао на почетку 20. века, око 1910. године када се развила фотографија и сликар се све више удаљава од интерпретације и репродукције природног света и природе. Разликују се два правца:

- експрессивна лирска апстракција за коју су карактеристичне, неправилне, меке форме (Василиј Кандински)
- геометријска апстракција која је у вези са „рационалним“ непредметним уметничким изражавањем (Маљевич, Мондријан).

Василиј Кандински,
Први апстрактни
акварел, 1910,
беспредметна
уметност – лирска
апстракција

Кандински, Импресија 8 (концерт)

Кандински, Импровизација 30

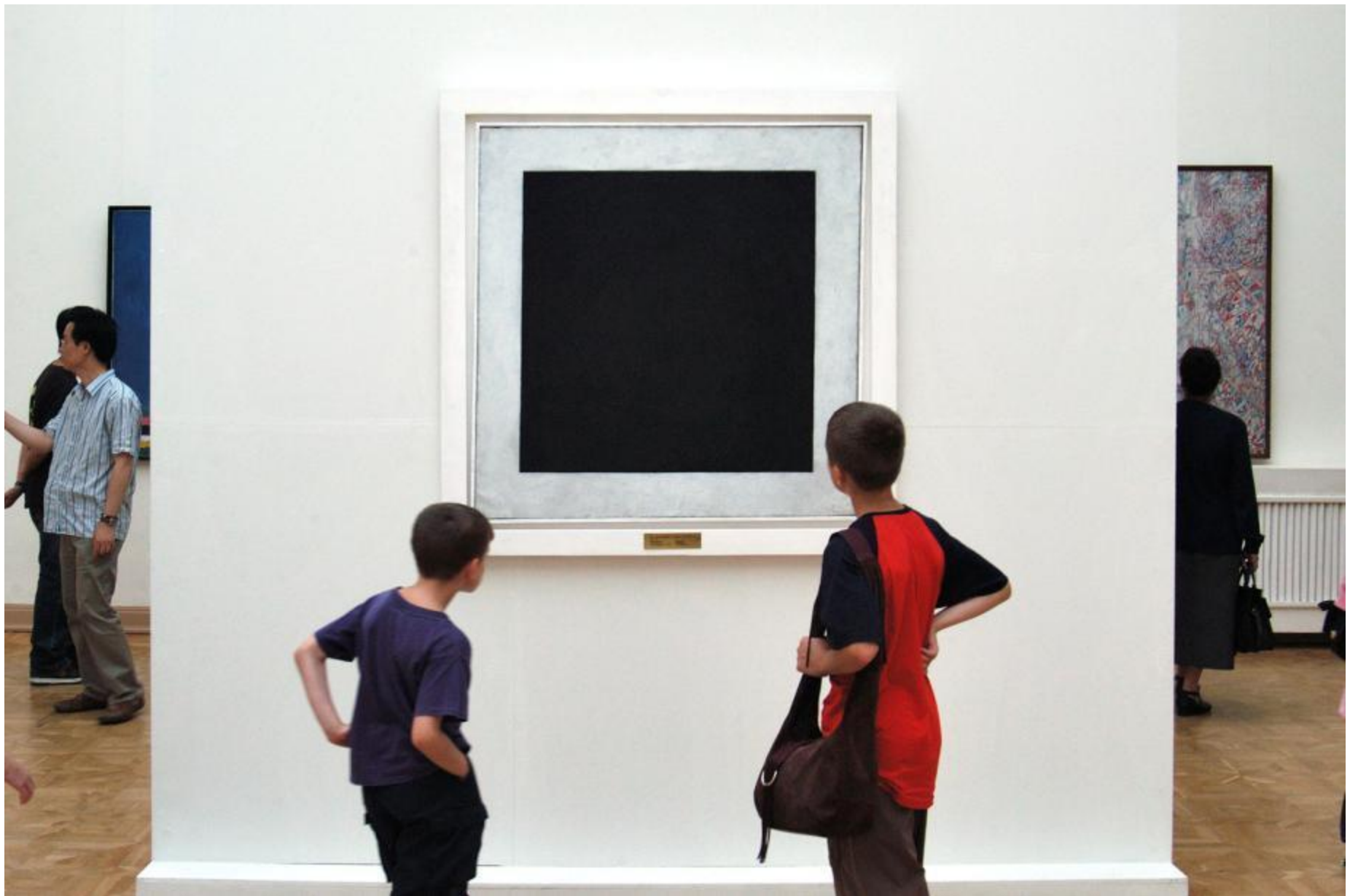
Василиј Кандински, Композиција 7,
беспредметна уметност – лирска апстракција

Василиј Кандински, Композиција 8, беспредметна уметност

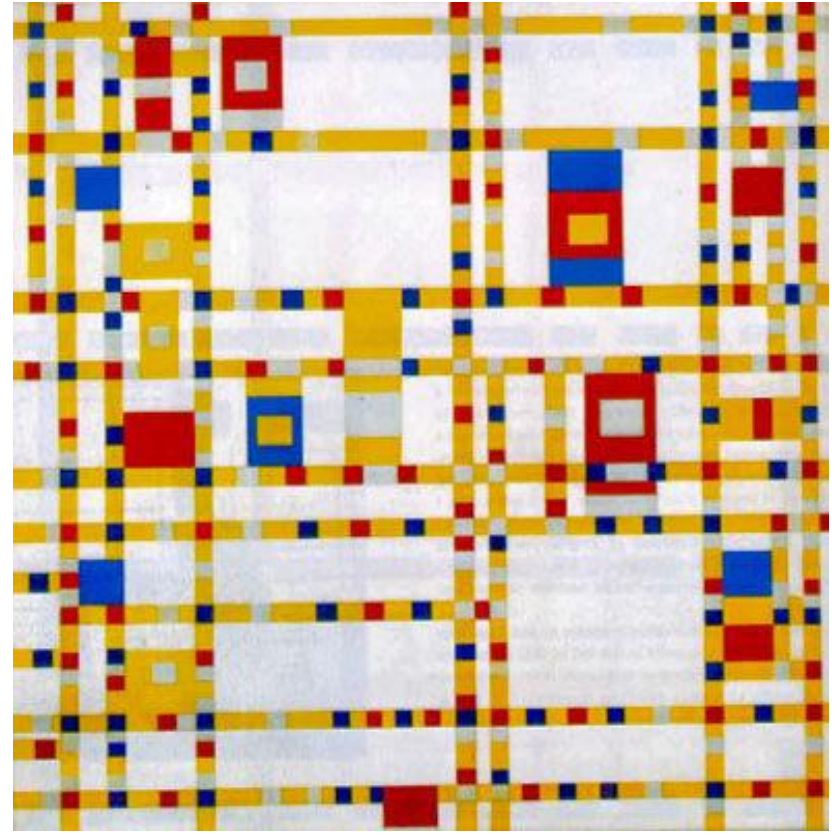
Казимир Маљевич, Динамички супрематизам, 1916,
Беспредметна уметност (Руска авангарда)

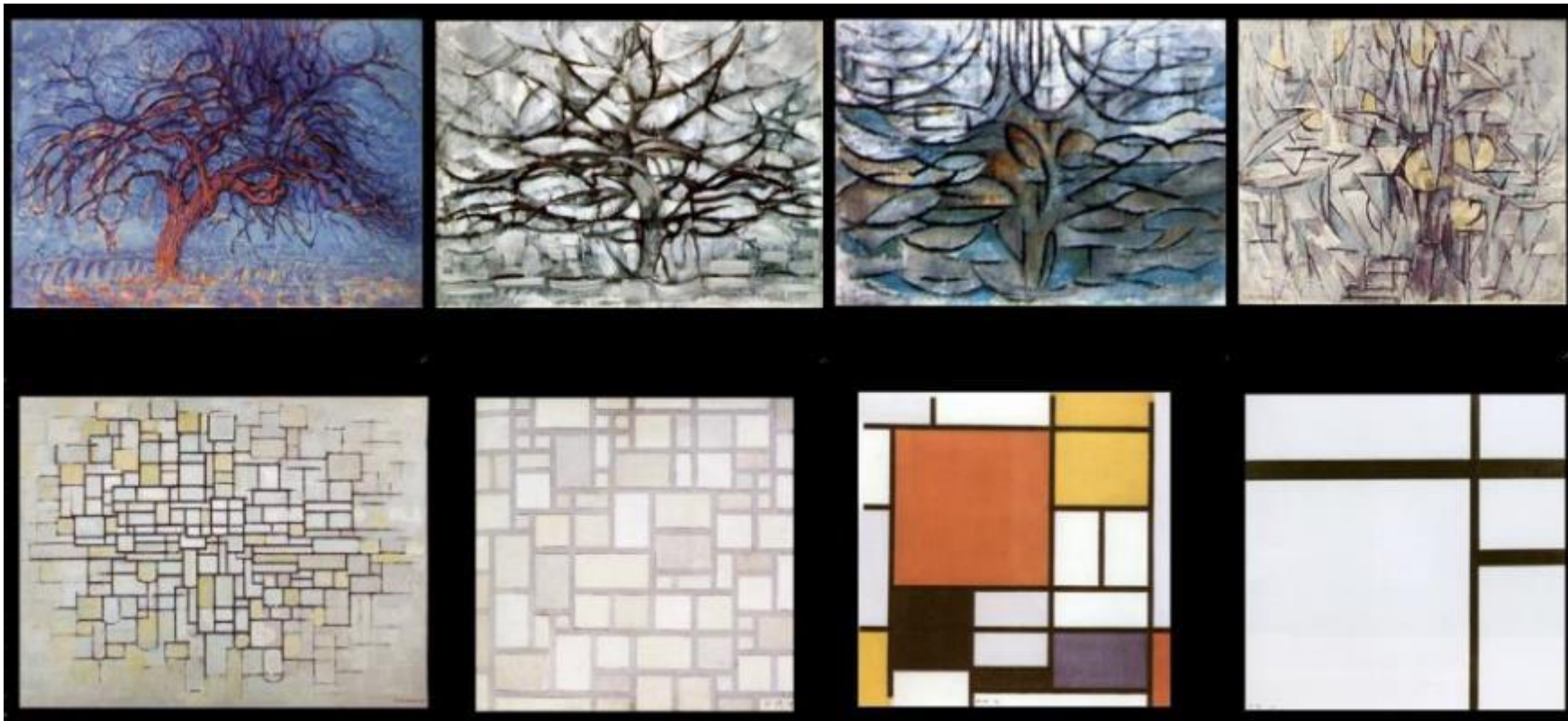
Казимир Маљевић, Црни квадрат, беспредметна уметност

Маљевич. Бали квадрат на белом

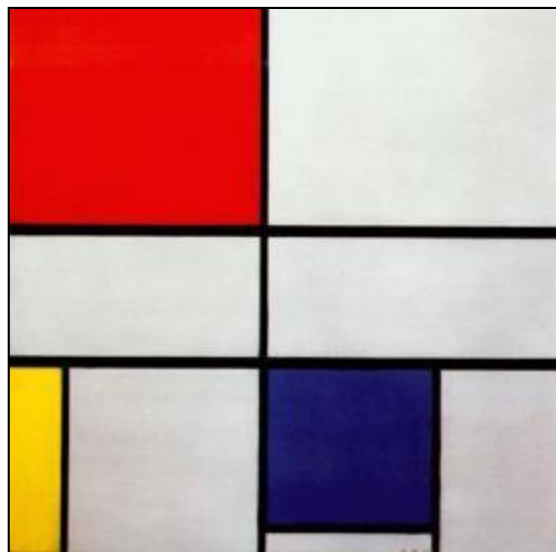

Мондриан, Бродвеј Буги-вуги, 1943.

Пит Мондриан,
пут од слике дрвета
до апстрактне слике

Мондриан,
Композиција , 1921.
и хаљина Ив Сен
Лорана из 1965.

ДАДАИЗАМ

Дадаизам је уметнички покрет који се 1916.године у Цириху јавља као одговор уметника на трагичне животне околности изазване Првим Светским ратом. Група уметника окупљена око кафеа "Cabaret Voltaire" покренула је часопис "Дада" који је добио име по ономотопеји дјечјег тепања = бесмислица.

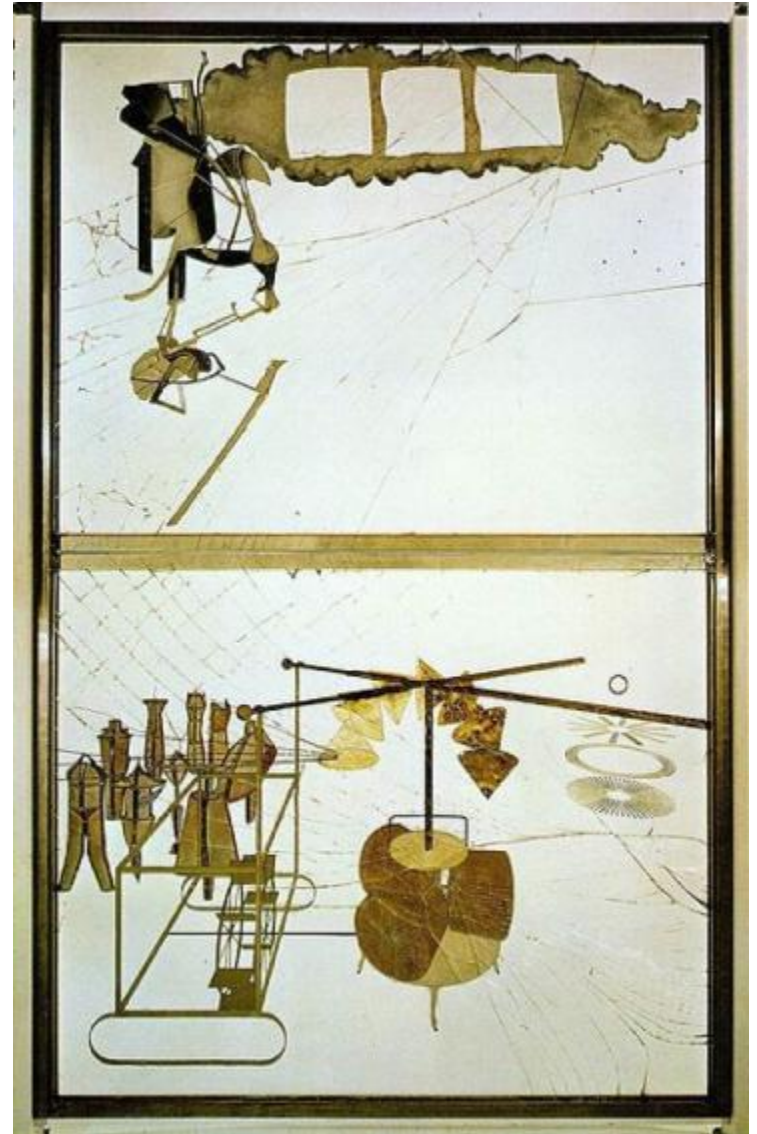
Дадаизам тежи рушењу, уништењу старих начела и законистости логике, указује на бесмисао живота у којем људи сами уништавају своје вредности. Дада је негација уметности, "анти-уметност", исмевање њезине улоге у друштву и изругивање уметника самоме себи. Наглашавали су апсурдност излажући баналне предмете као уметничка дела – тзв. *Readymade*. Предводник дадаизма је Марсел Дишан.

Марсел Дишан,
Писоар = Фонтана, *Readymade*, 1917.

Пикабија, дадаизам

Дишан, дадаизам

Марсел Дишан, Акт који силази низ степенице, 1912, , дадаизам

МАГИЈСКИ РЕАЛИЗАМ

Магијски реализам или метафизичко сликарство је књижевно-уметнички правац у којем се елементи фантастике преплићу са стварношћу, поистовећујући се на тај начин с њом и творећи складну целину засновану на објективном односу. Термин *магијски реализам* изворно се користио 1920-их година за школу сликара чији су предводници били Ђорђо де Кирико и Марк Шагал, али се данас највише веже за прозу Хорхеа Луиса Борхеса и Габриела Гарсие Маркеза.

Марк Шагал, Село и ја

Ђорђо де Кирико, Мистерија и меланхолија

Анри Русо Цариник, Сан, 1910, магијски реализам

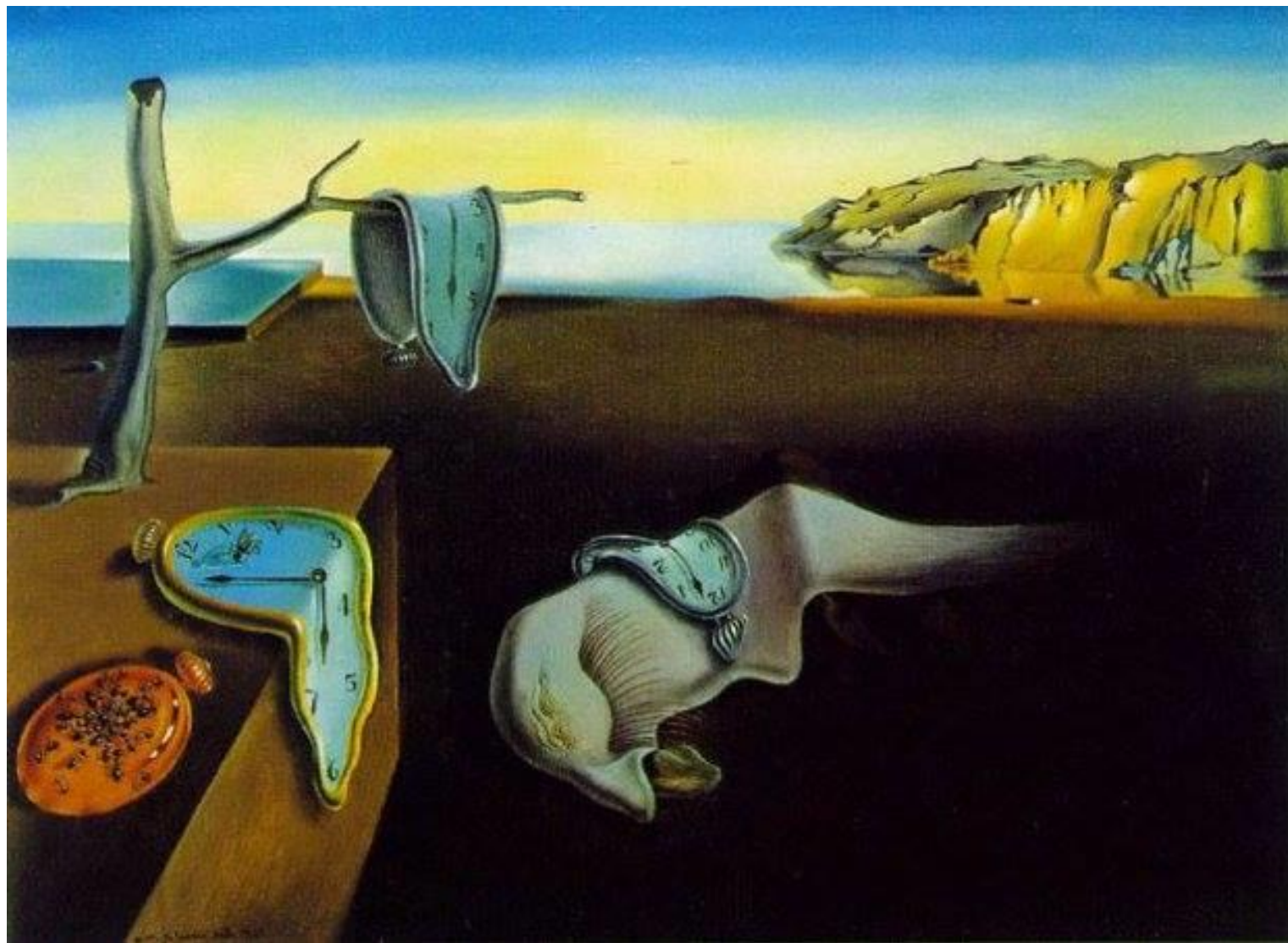
У стилу метафизичког сликарства ради и сликар Ђорџо Моранди, уметник чувен по једноставним мртвим природама у којима истражује fine тонске прелазе и различите ликовне технике.

НАДРЕАЛИЗАМ

Надреализам је уметнички покрет настао у Паризу 1924. године када је песник Андре Бретон написао *"Манифест надреализма"*. Као и футуристи и дадаисти, надреалисти су презирали све законе и устаљене обичаје, али уместо борби с друштвом, окренули су се од стварности и усмерили своје напоре истраживању људског духа за који су сматрали да је потиснут и угушен друштвеним притисцима. Они се окрећу сновима, фантазији, ирационалном, имагинарном, и стварају чудесне предле какве видимо на делима Салвадора Далија, Ренеа Магрита, Хуана Мироа, Ернста, Ешера.

Салвадор Дали, надреализам

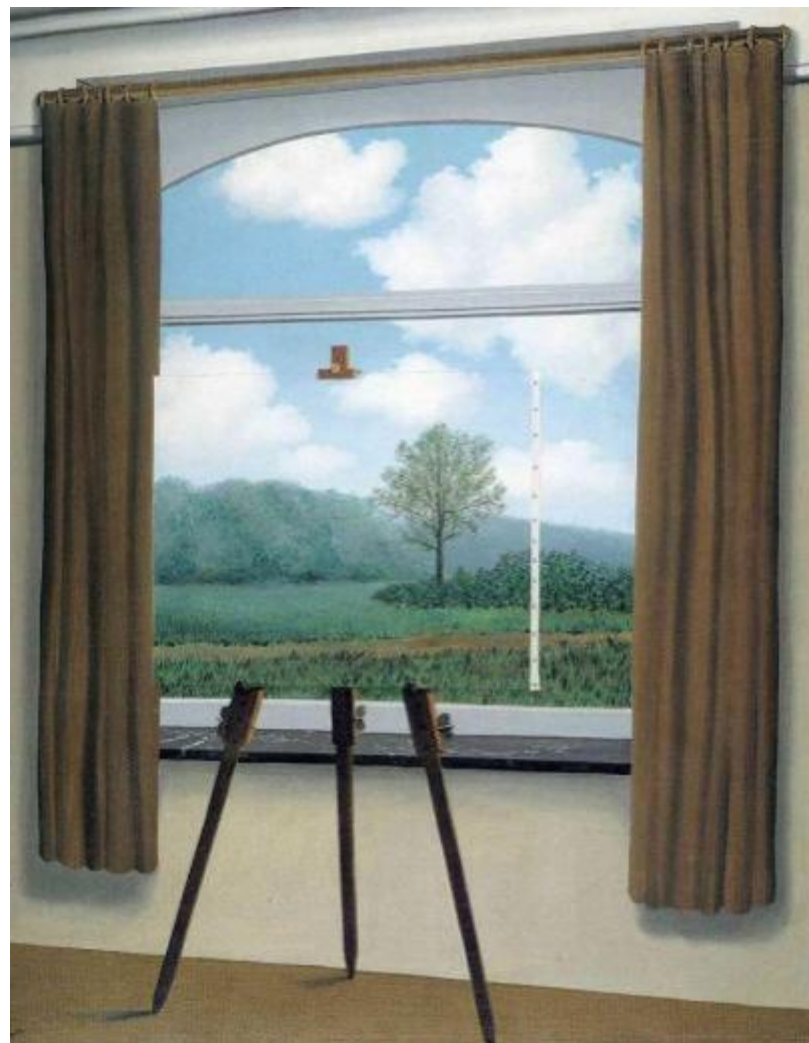
Салвадор Дали, Истрајност памћења, 1931, надреализам

Хуан Миро, Рођење света, 1925,
надреализам

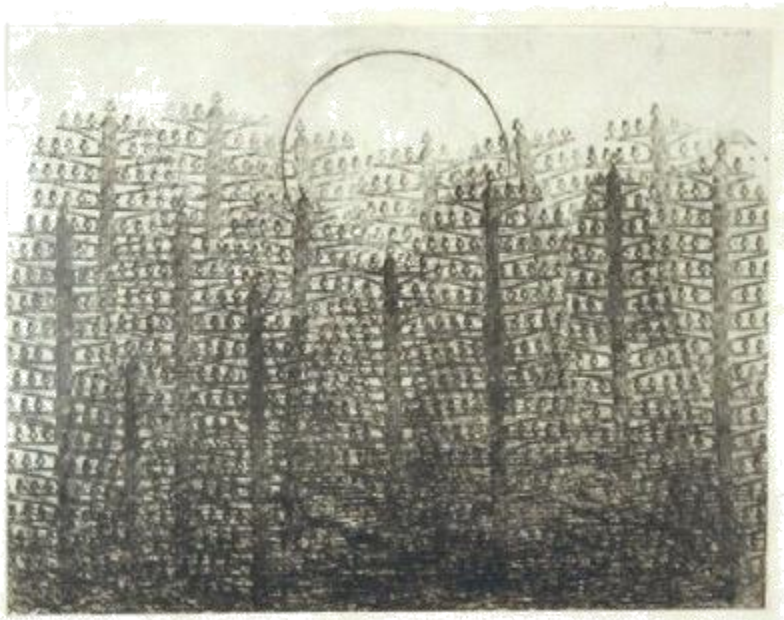
Хуан Миро, Жена окружена јатом
птица, 1941, надреализам

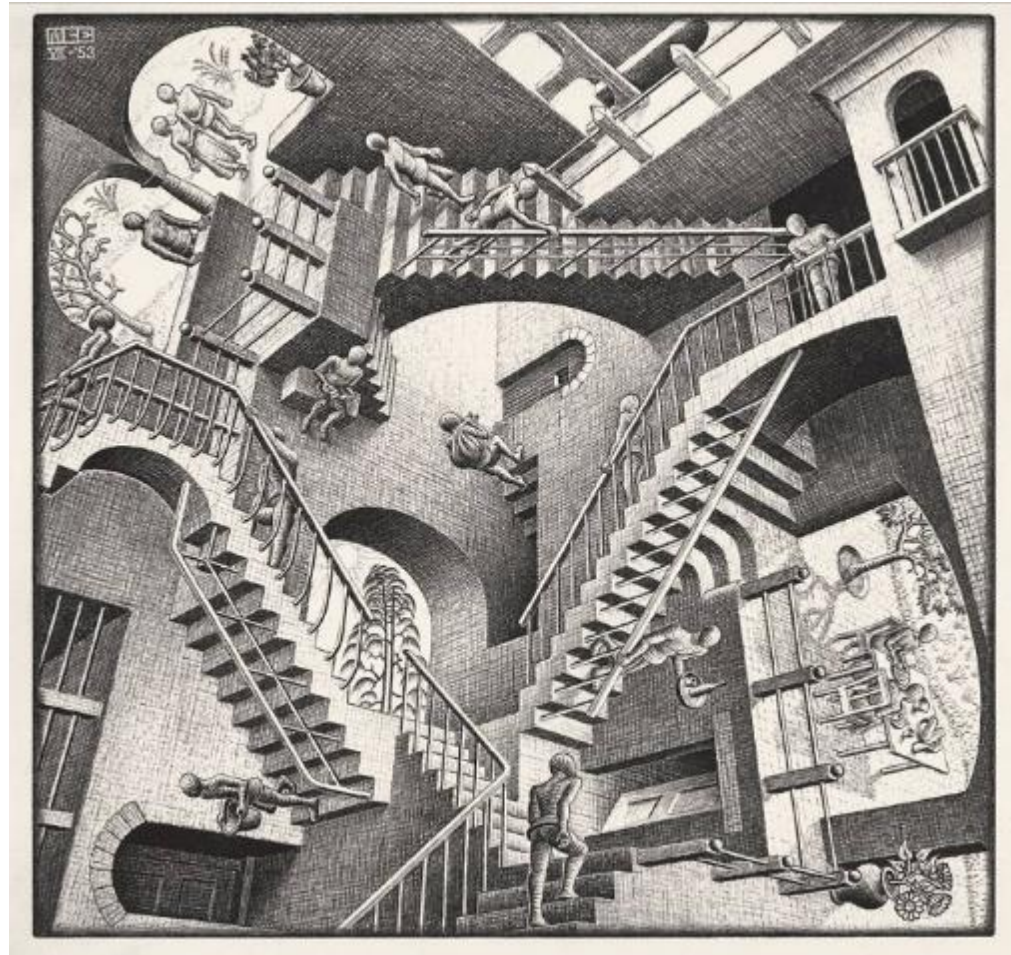
Рене Магрит, надреализам

Рене Магрит, надреализм

Макс Ернст, фротажи

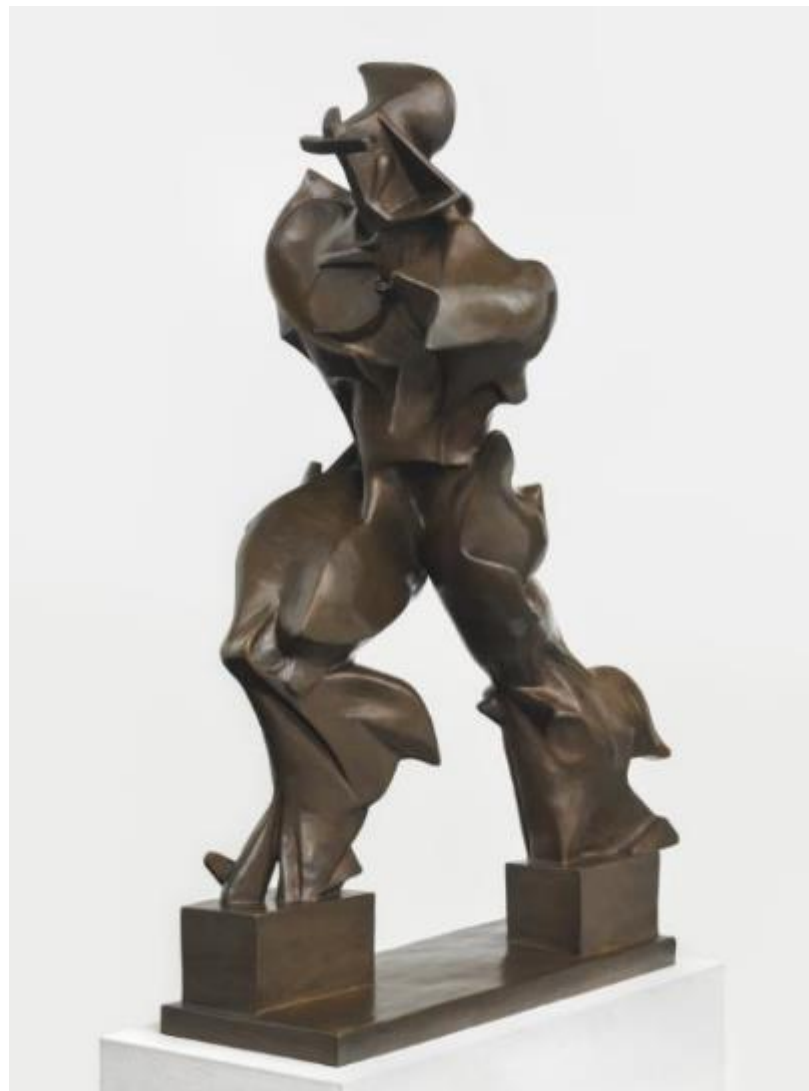
Морис Ешер, графика

СКУЛПТУРА ПРВЕ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА

Константин
Бранкуши

Хенри Мур

Умберто Боћони

Алберто Ђакомети

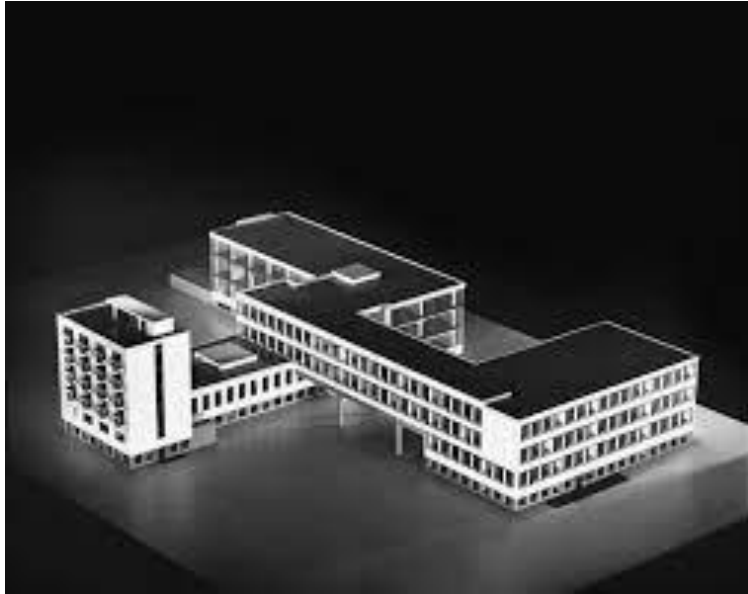
Александр Калдер

Антонио Гауди

Френк Лојд Рајт, кућа Роби

Баухаус (нем. Bauhaus) или пуним именом Државна школа Баухаус у Вајмару је била државна школа за архитектуру и примењене уметности, коју је 1919. године у Вајмару у Немачкој основао архитекта Валтер Гропијус (нем. Walter Gropius) (1883—1970) а предавачи су били и Кандински и Кле.

Разлог оснивања школе била је идеја о стварању удружења занатлија-уметника под управом уметника-предавача, у циљу заједничког истраживања професора и студената у примени нових техника, материјала и облика у архитектури, производњи намештаја и производњи употребних предмета. Теорија изучавања процеса опажања и боја примењивана су у пракси. Програми по којима се радило у Баухаусу били су веома напредни за то време.

Као резултат, групног рада и климе великог ентузијазма, која је у Баухаусу владала од фазе пројектовања реализације, настају предмети од којих је потекао модерни индустријски дизајн.

План Виле Савој,
прављене као тзв.
'машина за становање'

Ле Корбизије

Капела Нотр Дам
(Рошан, Француска, 1950)

Unité d'habitation – зграда у Марсеју

Лудвиг Мис ван дер Рое је био немачки, а касније амерички архитекта.

Ван дер Рое се са Валтером Гропијусом и Ле Корбизјеом сматра зачетником модерне архитектуре. Он је био у потрази за архитектуром која ће бити огледало живота у двадесетом веку. Ван дер Роеове грађевине се одликују чистим формама и интензивном употребом стакла, челика и бетона. Његов рад је допринео појави зграда са стакленим фасадама интернационалног стила. Говорио је да су његове грађевине „кост и кожа“. Његове грађевине су постале привлачне кроз његов приступ ка детаљима, функционалну флексибилност, због употребљених квалитетних материјала и рафиниране елеганције из којих је проистекао његов мото „Мање је више“. Био је последњи директор Баухауса, а чувен је и по дизајнерским решењима од којих је најпознатија Барселона фотеља која је и данас популарна,

УМЕТНОСТ ОД СРЕДИНЕ XX ВЕКА ДО ДАНАС

Предмет:

Основе визуелне уметности

Наставник: доц. др Миа Арсенијевић

АКЦИОНО СЛИКАРСТВО

Акционо сликарство је стилски правац модерног апстрактног сликарства који се развио у САД педесетих година 20. века. Овај правац подразумева да се по принципу аутоматизма боја распрскава по платну, накапава, цеди или се у облику пасте наноси тако да се као резултат добијају случајни токови кретања боја. На тај начин платно постаје акциона површина а слика израз динамичног процеса. Најпознатији представник је Џексон Поллок..

Џексон Поллок

Џексон Полок, Композиција 5, 1947,
апстрактни експресионизам - акционо сликарство

АПСТРАКТНИ ЕКСПРЕСИОНИЗАМ И ЕНФОРМЕЛ

Апстрактни експресионизам настаје у Њујорку (насеље Гринвич), средином четрдесетих година 20. вијека. Основна тематика се садржи у изражавању емоција путем непредметних форми и произвољног колорита. За подлогу се користе платна великих (монументалних) димензија, јаки контрасти боја и слободни (гестуални) покрети киста. Дозвољене су 'грешке' и случајно настале форме иду у прилог комплетног умјетничког доживљаја. Апстрактни експресионизам се може назвати и егзистенцијалистичком умјетношћу, пошто се у дјелима тих умјетника константно појављује тражење идентитета и одговора на питања о људској егзистенцији. Покрет се одржао на умјетничкој сцени све до појаве поп арта, шездесетих година, омогућивши Њујорку да замјени Париз као свјетски центар умјетничких збивања. Сличне сликарске тенденције средином прошлог века јављају и у Европи где су назване сликарством **енформела**.

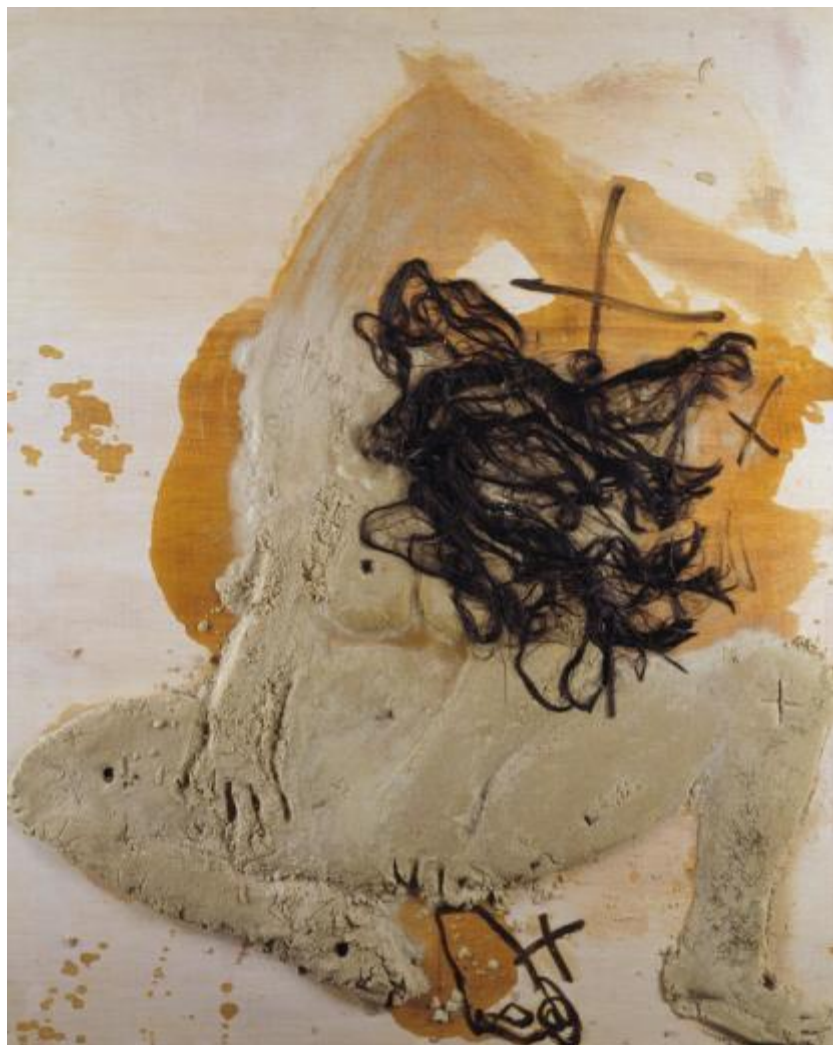

Виљем де Кунинг

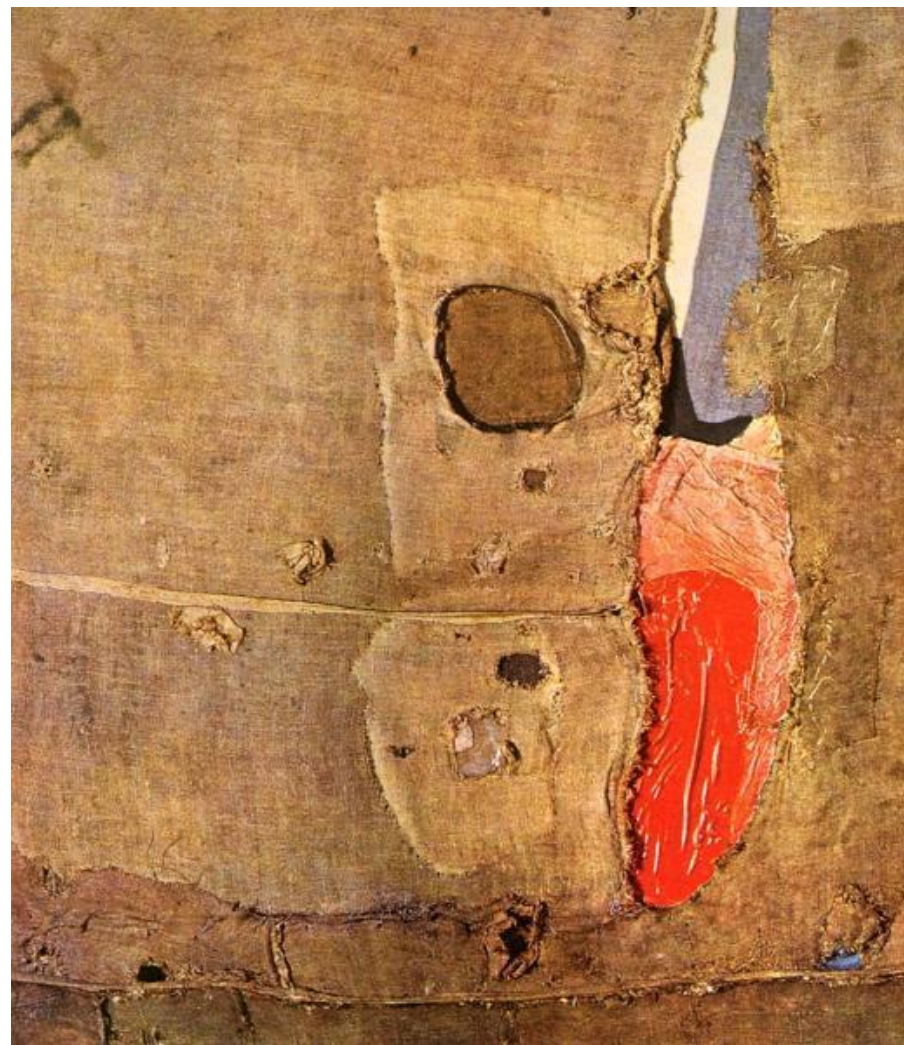

Марк Ротко

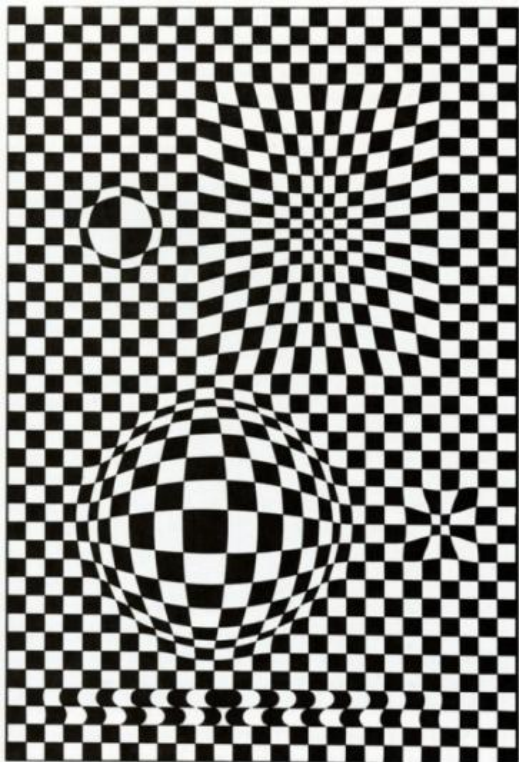
Ентони Тапиес, енормел

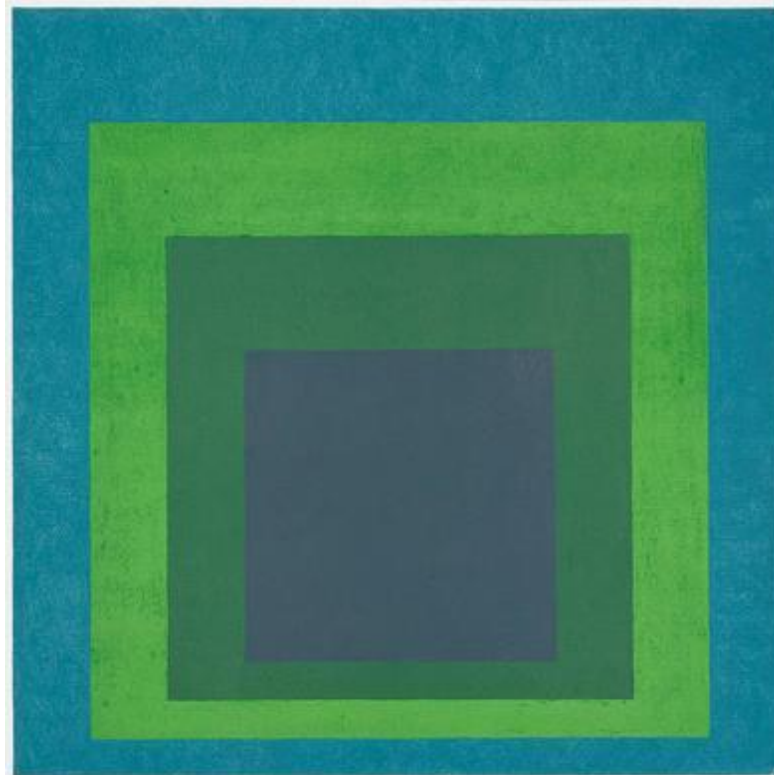
Алберто Бури, енформел

ОПТИЧКА И МИНИМАЛНА УМЕТНОСТ

Оптичка и минимална уметност су блиски правци настали средином XX века. Уметници користе познавање геометрије, физиологије ока и оптике. Труде се да помоћу геометријских образаца, и уз помоћ минималних ликовних средстава, досегну оптичке илузије и утисак покрета или нестабилности у својим делима.

Виктор Вазарели

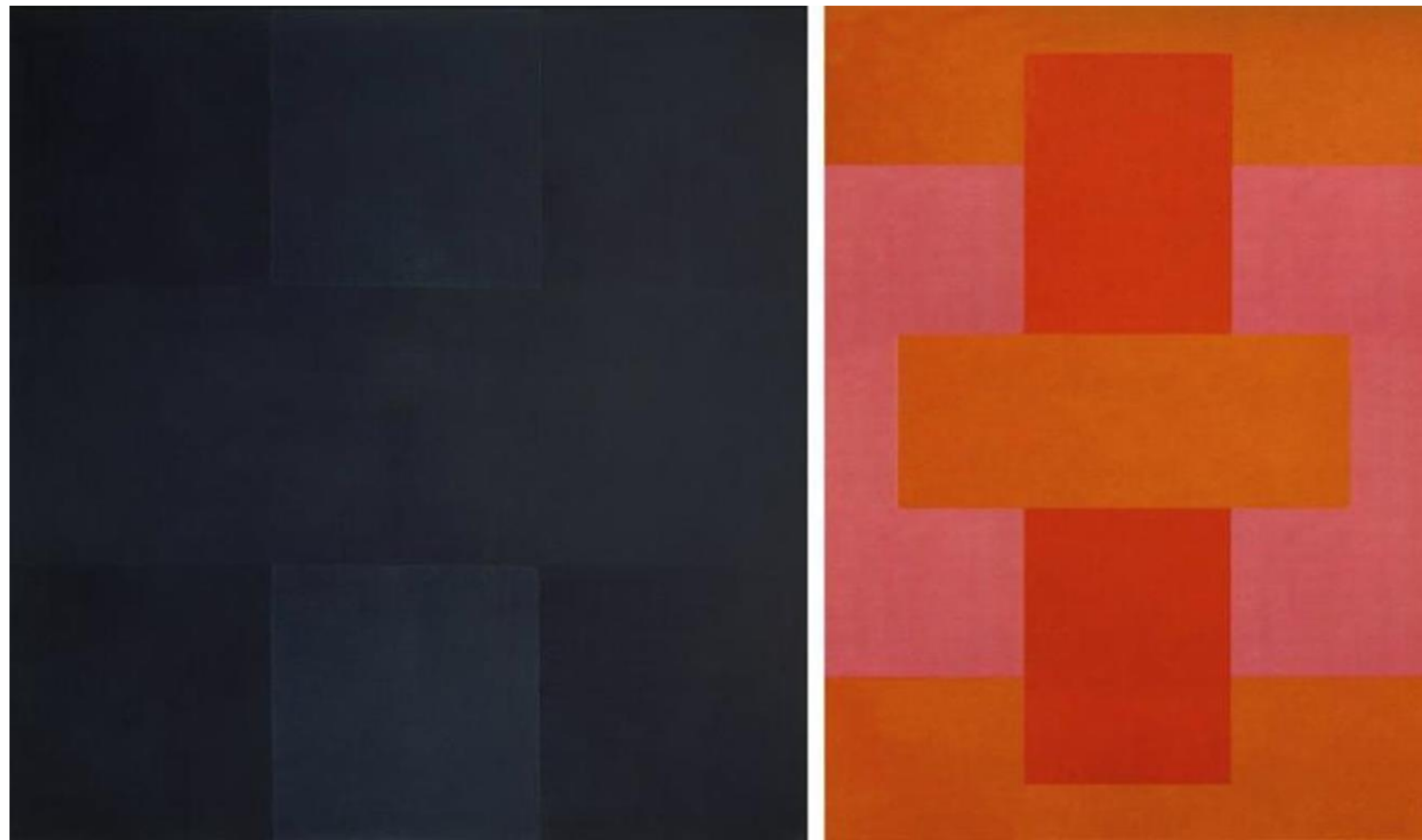
Јозеф Алберс

Дејвид Смит

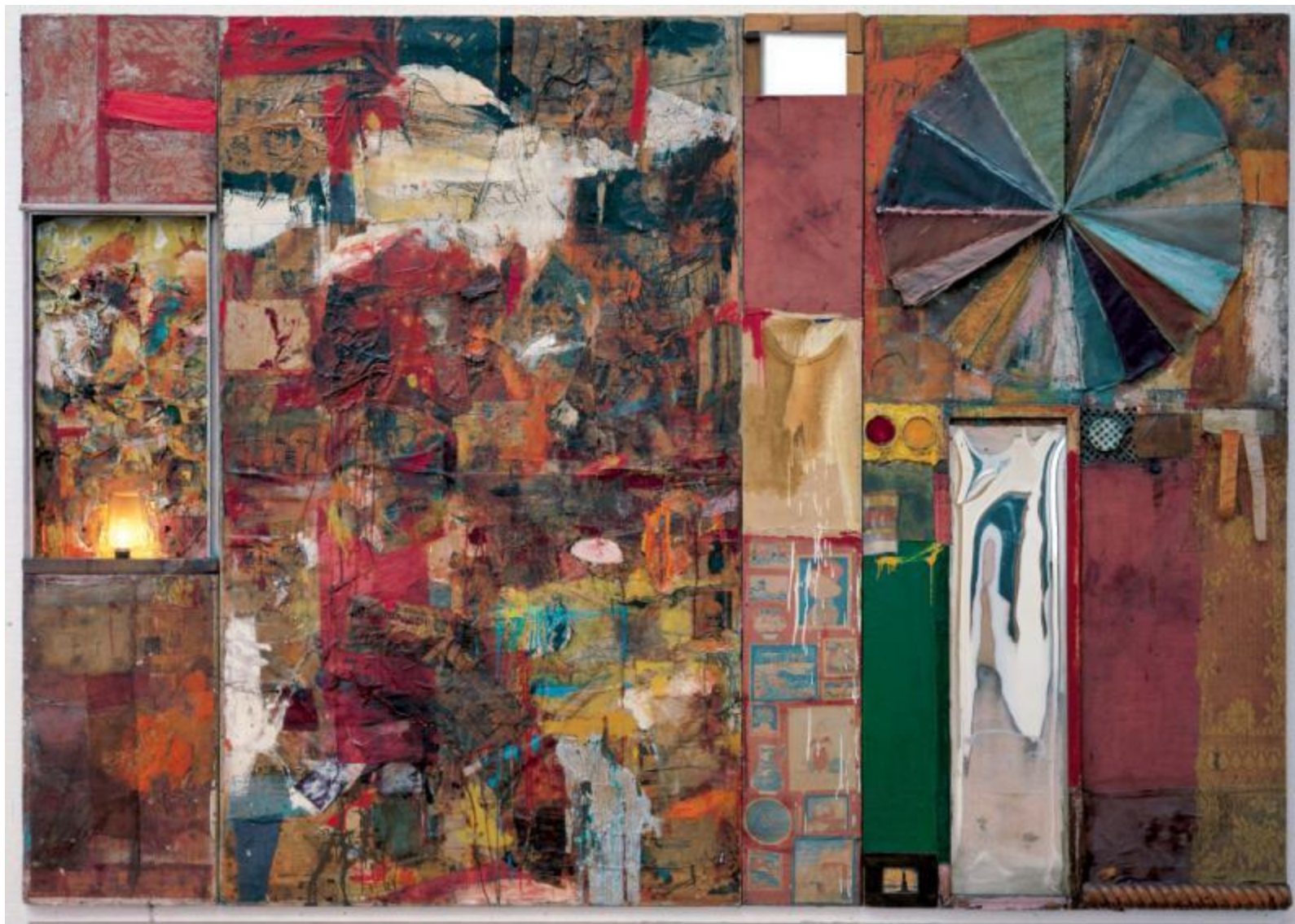
Виктор Вазарели, оптичка уметност

Ад Рејндхарт, оптичка уметност

Кенет Ноланд, 1960, сликарство тврдиx ивица

Роберт Раушенберг, Комбиноване слике, 1954-64,
апстрактни експресионизам - поп арт

ПОП АРТ

Поп-арт је уметнички правац у савременој уметности, који је настао 60-их година 20. века. Име правца дословно значи популарна уметност, а циљ ових уметника није стварање нових представа ствари већ софистицирани иронични уметнички коментар о стварима које намеће масовна култура, поигравајући се уједно са дотада постављеним границама присутности небитног и баналног у „високој“ уметности.

Рој Лихтенштајн

Енди Ворхол

Том Веселман, Мртва природа, поп арт

Клас Олденбург, скулптуре, поп-арт

Цаспер Цонс, Три заставе, поп арт

Мимо Ротела, деколаж, нови реализам

НОВИ РЕАЛИЗАМ

Нови реализам означава скуп појава у ликовној уметности 1960-их, насталих као реакција на апстрактне тежње претходних деценија. Ови уметници у своја дела уносе нови дух објективности те иконографију индустријског друштва и потрошачке цивилизације. Обнављају фигурално сликарство.

Ив Клајн, Манекенке као 'живе' четке

Жан Дибифе

Френсис Бејкн, Три студије за распеће, 1965, нова фигурација

ХИПЕРРЕАЛИЗАМ

Хиперреализам је сликарски правац настао крајем 1960-их у САД. За разлику од реализма из 19. века, хиперреалисте не занима друштвена критика, нити пресликавање стварности, већ прецизна репродукција фотографије, што сликарске амбијенте чини нагчлашено реалним, тј. хиперреалиним.

Ричард Естес

Чак Клосе

Дејвид Хокни, Базен са две фигуре, 1972, хиперреализам

ПОСТМОДЕРНИЗАМ

Термин **постмодерна уметност** користи се за уметнички покрет који се развио 1970-их година прошлог века. Уметничка инсталација, ленд-арт, концептуална уметност, перформанс уметност и мултимедија, односно рачунарска уметност обично се сматрају областима постмодерне уметности.

Јозеф Кошут

Марина Абрамовић

САВРЕМЕНА УМЕТНОСТ

Термином **савремена уметност** означава се уметност настала од пада Берлинског зида 1989. до данас. То је ознака за уметност у времену глобализма и транзиције, односно ознака за актуелне уметничке праксе које се разликују од стратегија и тактика еклектичког постмодернизма, а које подразумевају отворен и променљив, номадски приступ како уметности тако и животу. То је уметност која је начинила прекид са претходном традицијом и нашла начине да се специфично, иновативно и у складу са својим временом изрази кроз нове уметничке језике. Етапе уметности, било стилске, програмске или друге, као да су престале да се смењују, па сада 'све живи и све паралелно постоји'. Савремена уметничка пракса у пуној мери настоји да оствари комуникацију са посматрачем, односно да активно учествује у свакодневици и домену јавног.

Џеф Кунс

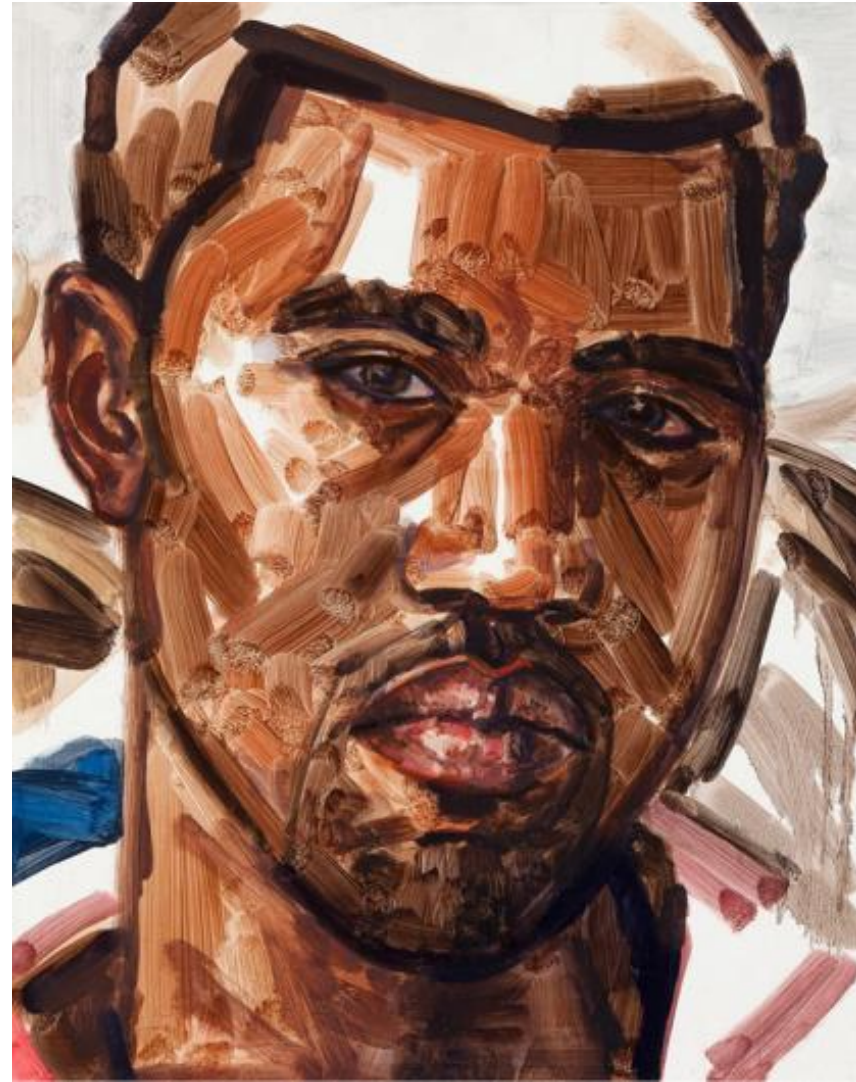

Џеф Кунс, Колач, уље на платну, 318,5 x 295 цм,
1995-97, савремена уметност

Ричард Филипс

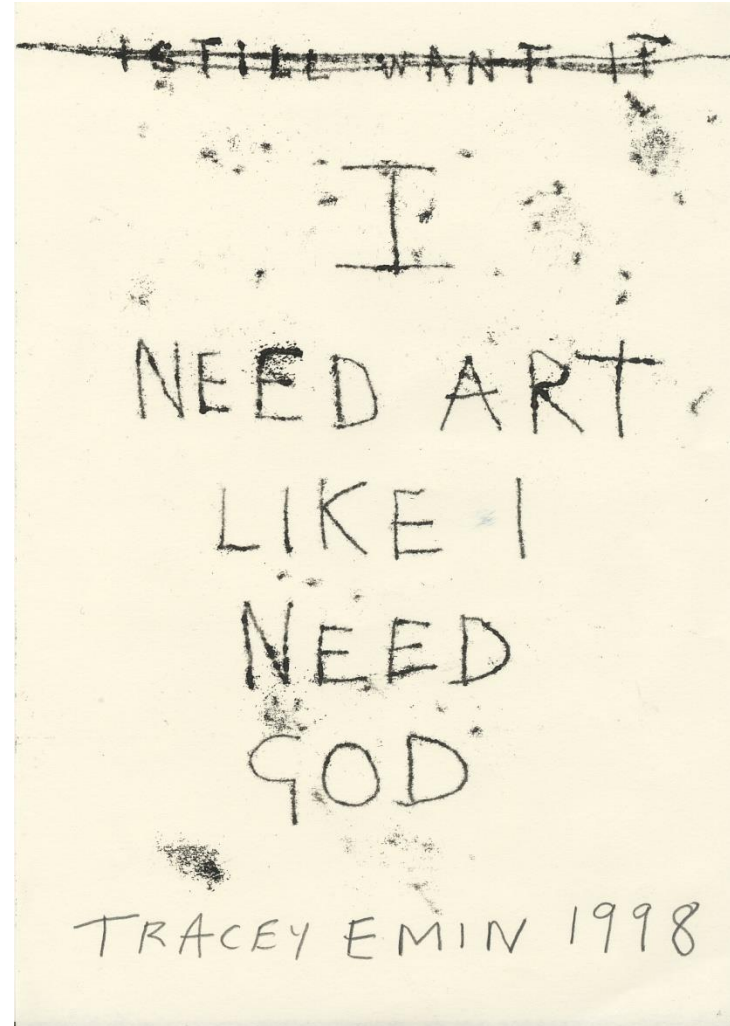
Елизабет Пејтон

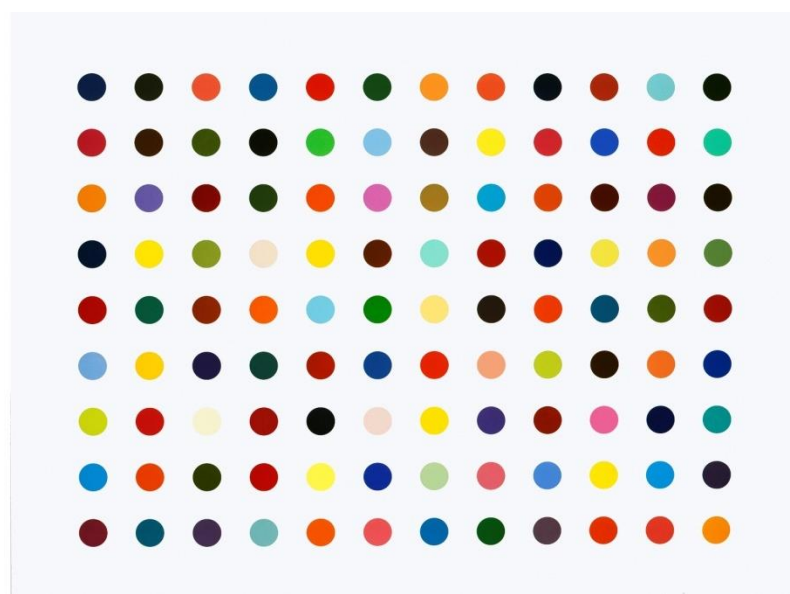
Питер Доиг, савремена уметност

Франц Акерман, савремена уметност

Трејси Емин, савремена уметност

Демијан Хирст, савремена уметност

Маурицио Кателан, La Nona Ora

Венецијанско бијенале 2017.